

**NOMINAALIRAKENTEET
JYVÄSKYLÄN PUHEKIELESSÄ**

Suomen kielen
pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopistossa
helmikuussa 2001

Irene Hallamäki

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta HUMANISTINEN	Laitos Suomen kielen laitos
Tekijä HALLAMÄKI, IRENE MARIA ERIKA	
Työn nimi Nominaalirakenteet Jyväskylän puhekielessä	
Oppiaine Suomen kieli	Työn laji Pro gradu -tutkielma
Aika Helmikuu 2001	Sivumäärä 107 s liitteinen
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tutkielmassa tarkastellaan Jyväskylän puhekielessä esiintyviä nominaalirakenteita. Aineistona on 60 syntyperäisten jyvaskyläläisinformanttien haastattelua, jotka on taltioitu 1970-luvun lopulla. Aineistossa esiintyvät nominaalirakenteen sisältävät lauseenvastikkeet analysoidaan kvantitatiivisesti sekä kvalitatiivisesti ja lauseenvastikkeisiin kuulumattomiin nominaalirakenteisiin luodaan kvalitatiivinen katsaus. Informantteja verrataan sukupuoli- ja ikäryhmien sekä idiolektien perusteella.</p> <p>Jyvaskyläläisten käyttämien nominaalirakenteiden kartoittamisen lisäksi tuloksia verrataan murteista ja kirjakielestä tehtyjen aiempien tutkimusten tuloksiin. Tarkoituksena on selvittää, onko Jyväskylän puhekielessä piirteitä Keski-Suomen maakunnan alkuperäisestä murreedustuksesta, jossa on sekä hämäläis- että savolaismurteiden ominaisuuksia, ja onko kielessä kirjakielen ominaisuuksia.</p> <p>Tutkimuksesta ilmenee, että jyvaskyläläiset eivät käytä useita suomen murteissa esiintyviä rakenteita, esimerkiksi ns. viidettä infinitiiviä, lainkaan. Eräät rakenteet, kuten fortutiivinen lauseenvastike, taas ovat hyvin suosittuja. Lauseenvastikkeista valtaosan kattavien nesessiivisten rakenteiden yleisimmät ovat <i>pitää mennä</i>, <i>täytyy mennä</i> ja <i>on mentävä</i>.</p> <p>Nominaalirakenteiden joukossa on eräitä leksikaalistuneita ilmauksia, jotka ovat suositumpia kuin saman rakenteen produktiiviset ilmaukset. Tällaisia ovat mm. kvantumlauseenvastike <i>muistaakseni</i>, temporaalinen lauseenvastike <i>johonkin mennessä</i> ja modaalisista rakenteista <i>jostakin lähtien</i> sekä <i>huolimatta</i>.</p> <p>Jyväskylän puhekieli vastaa paremmin suomen murteiden keskimääräistä nominaalirakenteiden edustusta kuin hämäläisten tai savolaisten murteiden ominaisuuksia. Savolaispiirteitä on kuitenkin enemmän kuin hämäläispiirteitä. Kirjakielestä Jyväskylän puhekieli eroaa selvästi.</p> <p>Aineisto sisälsi huomattavaa vaihtelua idiolektien välillä. Lauseenvastikkeiden frekvenssien erot olivat jopa lähes kuusinkertaisia. Sosiaaliryhmistä opiskelijamiehet käyttivät erityisen paljon sekä lauseenvastikkeita että muita nominaalirakenteita, opiskelijanaiset vähiten. Naisten kieli on lähempänä yleiskieltä kuin miesten.</p>	
Asiasanat Jyväskylä, lauseenvastikkeet, nominaalirakenteet, puhekieli	
Säilytyspaikka	
Muita tietoja	

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimustehtävä	1
1.2. Jyväskylän murre-edustus	2
1.3. Aineistot	5
1.4. Lauseenvastikkeen määrittely	8
2. NOMINAALIRAKENTEET MURTEISSA JA JYVÄSKYLÄN PUHEKIELESSÄ 11	
2.1. Nesessiiviset lauseenvastikkeet ja niitä muistuttavat rakenteet	11
2.1.1. Yleistä	11
2.1.2. <i>pitää</i> + 1. infinitiivin latiiwi	14
2.1.3. <i>täytyy</i> + 1. infinitiivin latiiwi	16
2.1.4. <i>olla</i> + passiivin 1. partisiippi	17
2.1.5. <i>tarvitsee</i> + 1. infinitiivin latiiwi	18
2.1.6. <i>olla</i> + <i>pakko</i> / <i>hyvä</i> + 1. infinitiivin latiiwi	20
2.1.7. <i>kuuluu</i> , <i>passaa</i> , <i>auttaa</i> , <i>kannattaa</i> tai <i>tulee</i> + 1. infinitiivin latiiwi	22
2.1.8. Neljännes infinitiivin nominatiivi ja partitiivi	24
2.1.9. Nomina määrittävä 1. infinitiivin latiiwi	25
2.1.9.1. Substantiivia määrittävä 1. infinitiivin latiiwi	26
2.1.9.2. Adjektiivia määrittävä 1. infinitiivin latiiwi	28
2.1.10. Nesessiivisten lauseenvastikkeiden ja infinitiivirakenteiden esiintyvyyden vertailu sekä eräitä harvinaisia rakenteita	30
2.2. Permissiiviset lauseenvastikkeet	34
2.3. Finaaliset lauseenvastikkeet	35
2.4. Kvantum-lauseenvastikkeet	37
2.5. Temporaaliset lauseenvastikkeet	38
2.5.1. Samanaikaista tekemistä ilmaisevat temporaaliset lauseenvastikkeet	39
2.5.2. Aikaisempaa tekemistä ilmaisevat temporaaliset lauseenvastikkeet	41
2.6. Modaaliset lauseenvastikkeet ja rakenteet	42
2.6.1. Modaaliset lauseenvastikkeet: 2. infinitiivin instruktiivi	42
2.6.1.1. Varsinaiset lauseenvastikkeet tyyppiä <i>kävellen</i>	42
2.6.1.2. Leksikaalistuneet rakenteet tyyppiä <i>pienestä pitäen</i>	44
2.6.2. Modaaliset lauseenvastikkeet: 3. infinitiivin abessiivi	45
2.6.2.1. Kieltävät modaaliset lauseenvastikkeet tyyppiä <i>tietämättään</i>	45
2.6.2.2. Kieltävät modaaliset rakenteet	46
2.6.2.3. Leksikaalistuneet 3. infinitiivin abessiivimuodot tyyppiä <i>välttämättä</i>	47
2.6.3. Modaaliset rakenteet: 3. infinitiivin adessiivi	48
2.6.4. Modaalisten rakenteiden koonti ja muita 3. infinitiivin sijamuotoja	49
2.7. Referatiiviset lauseenvastikkeet	53
2.7.1. Referatiivisen lauseenvastikkeen 1. tyyppi <i>tiedän olevani</i>	54
2.7.2. Referatiivisen lauseenvastikkeen 2. tyyppi <i>kuuluu olevan</i>	56
2.7.3. Referatiivisen lauseenvastikkeen 3. tyyppi	57
2.8. Fortuitiiviset lauseenvastikkeet ja <i>saada tehtyä/tehdäksi</i>	58
2.8.1. Satunnainen tekeminen	59

2.8.2. Loppuun saatettu tekeminen <i>saada tehtyä / tehdyksi</i>	60
2.9. Kvasirakenne	61
2.10. Agenttipartisiipit	62
2.11. Partisiipit lauseenjäseninä	64
2.11.1. Partisiipit predikatiiveina	65
2.11.2. Partisiipit adverbiaaleina	67
2.11.3. Partisiipit objekteina	69
2.11.4. Partisiipit subjekteina	70
2.11.5. Partisiippiattribuutit	71
3. AINEISTON VERTAILU	74
3.1. Jyväskylän puhekielen vertailu aiempien tutkimusten tuloksiin	74
3.1.1. Vertailuaineistona suomen murteet ja yleiskieli	74
3.1.2. Vertailuaineistona kaunokirjallisuuden kieli	79
3.2. Jyväskyläläisaineiston sisäinen vertailu	84
4. PÄÄTÄNTÖ	93
Lähteet	97
Liite 1. Taulukot 1—7.	99
Taulukko 1. Kaikkien informanttien nominaalirakenteet.	100
Taulukko 2. Opiskelijanaisten nominaalirakenteet.	101
Taulukko 3. Opiskelijamiesten nominaalirakenteet.	102
Taulukko 4. Työkäisten naisten nominaalirakenteet.	103
Taulukko 5. Työkäisten miesten nominaalirakenteet.	104
Taulukko 6. Eläkeikäisten naisten nominaalirakenteet.	105
Taulukko 7. Eläkeikäisten miesten nominaalirakenteet.	106
Liite 2. Kartta.	107

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimustehtävä

Tarkoitukseni on tässä tutkimuksessa selvittää nominaalirakenteiden käyttöä jyvaskyläläisillä. Tulosten pohjalta tutkin, mitä murrepiirteitä tai yleiskielen ominaisuuksia Jyvaskylän puhekielessä on. Tarkastelutavaksi valitsin Jyvaskylästä kerätyn haastattelumateriaalin vertaamisen murteiden ja yleiskielen vastaaviin tutkimustuloksiin. Kielimuotojen välisen vertailun lisäksi selvitän jyvaskyläläisten informanttien nominaalirakenteiden käyttötapojen eroja sukupuolten ja ikäluokkien perusteella määritetyissä ryhmissä. Myös idiolektejä vertaan toisiinsa selvittääkseni, voiko joidenkin nominaalirakenteiden esiintyminen kielenkäytössä riippua muista nominaalirakenteista.

Tutkimus tapahtuu siten, että käyn läpi 60 syntyperäisen jyvaskyläläisen haastattelut ja lasken niistä nominaalimuotoja sisältävät lauseenvastikkeet sekä joukon eräitä lauseenvastikkeisiin nykytutkimuksen mukaan kuulumattomia rakenteita. Koska päämääränäni on esitellä Jyvaskylän puhekielessä esiintyvät nominaalirakenteet, kerään myös kvantitatiivisen tarkastelun ulkopuolelle jäävistä rakenteista esimerkkejä. Näin saadaan monipuolisempi kuva kuin rajoittumalla pelkkiin lauseenvastikkeisiin.

Aineiston käsittelyssä selvitän ensin kieliopilliset määritelmät kullekin lauseenvastikkeelle tai nominaalirakenteelle. Määritelmät pohjautuvat enimmäkseen kirjakielen käytäntöön. Sen vuoksi esittelen murteista tavattuja esimerkkejä jokaisesta rakenteesta, jolloin nähdään, miten sitä käytetään puhekielessä. Murteiden kielenkäytöt olen kerännyt Muoto-opin arkistosta. Ilmoitan kunkin rakenteen frekvenssit jyvaskyläläisaineistossa (eräistä tyypeistä on välttämätöntä laatia osataulukko vertailun helpottamiseksi) ja tuon esiin aineiston esimerkitapauksia kommentteineen. Jokaiselta sosiaaliryhmältä, jolla rakennetta esiintyy, esitän vähintään yhden esimerkin. Mikäli esimerkeissä on jotain erityistä huomioitavaa, niitä käsitellään useampiakin. Samoin useita tapauksia esitetään sosiaaliryhmältä, jolla rakennetta on enemmän kuin muilla. Laskennalliset tulokset idiolekteittain ovat koottuina työn 1. liitteen taulukoihin 1—7, joihin joudun toisinaan viittaamaan.

Esittelyn lisäksi vertaan jyvaskyläläisaineistosta saamiani tuloksia aiempiin tutkimuksiin, jotka ovat selvittäneet lauseenvastikkeiden ja nominaalirakenteiden käyttöä suomen murteissa ja yleiskielessä. Murteiden osalta vertailuaineistona toimii Ikolan, Palomäen ja Koiton tutkimus vuodelta 1989. Yleiskielen osalta käytän vertailuaineistona samaa Ikolan ryhmän tutkimusta sekä eräitä pro gradu -tutkielmia.

Eräitä rakenteita käytetään epäproduktiivisesti fraaseina tai kiteyminä. Fraasi tarkoittaa enemmän tai vähemmän produktiiviseksi formulaksi muodostunutta itsenäistä sanaliittotyyppiä, esim. *saada aikaan* (Hakulinen—Ojanen 1970: fraasi). Produktiivius taas on uusiin ilmauksiin soveltuva kieliopillisen muodostusperiaatteen ominaisuus, jonka analoginen vaikutus ei ole päättynyt, esim. adjektiivin johtimet *-va*, *-vä* ja *-ton*, *-tön* (mt. produktiivius). Idiomit ovat epäproduktiivisia ilmauksia, joiden merkitystä ei voi päätellä osien merkityksen perusteella, esim. *pahnan pohjimmainen* (mt. idiomi). Nominaalirakenteissa juurikaan eivät idiomit tule kyseeseen, mutta fraasit kylläkin eräissä rakenteissa. Ne eroavat siinä määrin produktiivisista lauseenvastikkeista, että eräiden rakenteiden fraaseja tarkastelen omana ryhmänään. Tutkin, mitkä fraasit erityisen usein esiintyvät jyvaskyläläisillä.

Pyrin työlläni tuomaan lisävalaistusta nominaalirakenteiden käyttöön puhekielessä edellä mainituista näkökulmista. Pääpaino on Jyvaskylän ja murteiden edustuksen vertailulla sekä jyvaskyläläisen puhekielen kuvaamisella. Seuraavaksi käsittelen eräitä tutkimustehtävään liittyviä taustatietoja.

1.2. Jyvaskylän murre-edustus

Selvitin aiemmista tutkimuksista, mitä kielimuotoja jyvaskyläläisten käyttämän puhekielen voidaan odottaa muistuttavan. Jyvaskylähän sijaitsee savolaismurteiden alueella, mutta kuitenkin verraten lähellä hämäläismurteiden itärajaa eli länsi- ja itämurteiden rajavyöhykkeellä. Savolaisheimo asutti erämaita Kaakkois-Suomeen saakka n. 400 vuotta sitten, minkä ansiota on itämurteiden (eli savolais- ja kaakkoismurteiden) alueen yhtenäisyys. Savolaiset uudisasukkaat valtasivat Keski-Suomenkin eli Pohjois-Hämeen, jossa sijainnut hämäläisasutus sulautui savolaiseen. (Ks. Rapola 1969: 37—38, 117.) Hämäläisen perustan on siis peittänyt alleen nuorempi savolainen kerrostuma (Leskinen 1998: 137).

Asutushistorian perusteella voidaan olettaa, että jyvaskyläläisten puheessa olisi sekä savolaisia että hämäläisiä murrepiirteitä.

Nykyisin katsotaan Keski-Suomen maakunnan murteiden kuuluvan äänne- ja muotopiirteiden nojalla itämurteiden savolaishaaraan. Jyväskylä lukeutuu Päijät-Hämeen alueeseen, joka on hämäläisvärisempi kuin Jyväskylää pohjoisempien pitäjien (mm. Laukaan, Uuraisten ja Sumiaisten) muodostama Keski-Suomen murrealue. Jyväskylä on kuitenkin murrealueensa savolaistunein osa eteläisempiin pitäjiin (esim. Luhankaan) verrattuna. Maakunnan eri osissa vaihteleva hämäläisyyden ja savolaisuuden aste johtuu asutushistoriasta. Savolaistuminen näkyy erityisesti kielen suurtaajuisissa ilmiöissä. (Leskinen 1998: 112—114, 128, 137.) Kielitieteellinen tutkimus osoittaa Jyväskylän alueen kielessä olevan enemmän savolaista kuin hämäläistä vaikutusta. Nominaalirakenteita tutkimalla pyrin valottamaan murre-edustusta myös syntaksin osalta, sillä aiemmat tutkimukset ovat selvittäneet äänne- ja muotorakenteen piirteitä.

Verrattaessa Jyväskylän puhekieltä kirjakieleen on huomioitava myös eri murteiden osuus kirjakielen synnyssä. Nykyiselle suomen murrejaon oletetaan kehittyneen pääpiirteittäin keskiajan loppuun mennessä, jonka jälkeen lienee tapahtunut muutoksia. Suomen kirjakieli perustuu useiden murteiden yhteisvaikutukseen. Mikael Agricola, ensimmäinen kirjasuomen luoja, eli kaakkoishämäläisessä murrepiirissä. Turku oli 1500-luvulla monien kielimuotojen kohtauspaikka, minkä vuoksi turkulaisen sivistyneistön alulle panema vanha kirjasuomi ei ollut yksistään lounaismurteista. Kirjakieleen vakiintui kuitenkin lounainen murrepohja 1500- ja 1600-luvun vaihteen paikkeilla. 1600-luvulla kirjakieleen tuli pohjalaisrunoilijoiden välittämiä uusia vaikutteita. Lopullisesti kirjakielen murrepohja monipuolistui murteiden taistelussa 1800-luvulla, jolloin päädyttiin kompromissiin eri murteiden piirteiden hyväksymisestä kirjakieleen. Uudistukset koskivat etenkin rakenteita ja sanastoa. (Ks. Häkkinen 1994: 436—449, Ikola 1984: 115—116, 124—135.) Näin ollen yleiskielessä on piirteitä myös savolais- ja hämäläismurteista. Ikolan ryhmän tutkimus osoittaa yleiskielen ja murteiden käytänteiden erot nominaalirakenteissa. Niistä voi päätellä, kallistuuko Jyväskylän puhekieli enemmän yleiskielen vai murteiden suuntaan. On kuitenkin pidettävä mielessä, että Jyväskylän kielen murrepiirteet voivat olla peräisin yhtä hyvin suoraan kyseisistä murteista kuin välillisesti yleiskielen kautta.

Murteet ja yleiskieli ovat ajautuneet vastakkaisille puolille puhekielen kenttää. Kirjakieli otettiin 1800-luvulla julkipuhekieleksi laajan ymmärrettävyytensä vuoksi. Sivistyneistö koulutettiin puhumaan kirjakieltä ja kansakoulunkin oppilailta karsittiin murteellista

puhetapaa. Erityisen hankalaa oli saada savolaiset ääntämään kirjakielen *d*. Normatiivista puhekieltä arvostettiin sosiaalisesti, mutta samalla sosiaaliset murteet alkoivat kehittyä 1800-luvun loppupuolelta alkaen. Sosiaalinen murre yhdistää saman yhteiskuntaluokan, ammatti- tai ikäryhmän edustajia ja saa aineksensa sekä kirja- ja yleiskielestä että vanhoista aluemurteista. (Ks. Paunonen 1989: 209—214.) Kirjakielisen yleispuhenormin ja vapaan puhekielen välisen kuilun mahdollisesti tulevaisuudessa kasvaessa saattaa ainakin vähemmän koulusivistystä omaavilla henkilöillä olla vaikeuksia yleiskielisen viestinnän suhteen (Karlsson 1975: 54—55). Kieli siis liittyy läheisesti puhujansa sosiaaliseen asemaan; nyky-yhteiskunnassa aluemurteet eivät enää ole kielimuotojen ainoa jaotteluperuste. Jyväskylän informanttien osalta keskityn kuitenkin tarkastelemaan aluemurteiden ja yleiskielen ilmenemistä puheessa, en sosiaalisia murteita.

Murteiden yleiskielistyminen eli puhekielen murros johtaa sekakielimuotoihin, jotka koostuvat murteeseen yhdistyneistä kirja- ja yleiskielen sekä muualtakin omaksutuista aineksista. Jos kielimuodosta voi päätellä puhujan paikallisen taustan, se lukeutuu vielä aluemurteeseen. Puhtaita murteita tai yleiskielisiä kielimuotoja tuskin voi enää kuulla alle 70-vuotiailta puhujilta. Tyypillinen nykypuhesuomen käyttäjä on Lapualta Jyväskylään muuttanut opiskelija. (Paunonen 1989: 218—220.) Juuri tätä murteiden ja yleiskielen vaikutusta puhekieleen aion selvittää.

Paikallismurteen ja yleiskielen välille on kehittynyt aluepuhekieli, joka on tasoittunutta murretta. Se paljastaa päämurrejaon, ts. onko henkilö esim. itämurteiden alueelta, ja jopa aluemurteen. Tehtävänäni on selvittää, voiko Jyväskylän puhekielen määrittellä aluepuhekieleksi. Eräiden informanttien kieli voi olla jopa yleispuhekieltä, josta ei enää voi päätellä, mistä päin Suomea puhuja on kotoisin. (Ks. Mielikäinen 1989: 238—240.)

On huomattava myös tilanteisen vaihtelun vaikutus kielenkäyttöön: jokainen puhuu eri tavalla erilaisissa tilanteissa. Muodollisten tilanteiden puhe lähestyy yleiskielistä. Tosin nuoriso tavoittelee antinormatiivisuutta ja suosii mahdollisimman paljon kirjakielestä poikkeavia muotoja. Nuoret omaksuvat myös niitä murteiden piirteitä, jotka ovat kirjakielelle vieraita. (Paunonen 1989: 221—222.) Epävirallisen nykypuhesuomen tuntomerkit voidaan jäljittää moniin paikallismurteisiin. Länsimurteiset variantit pyrkivät olemaan voitolla länsimurteita puhuvan väestön itämurteiden puhujia suuremman asutustiheyden ja määrän ansiosta. Nuoriso valitsee puheeseensa varianteista mahdollisimman lyhyet äänne- ja muotoasut. (Mielikäinen 1989: 234—237.) Tutkimuksessani en käsittele murteiden välisiä äänne- ja muoto-opin variantteja, vaan syntaktisia eroja. Jyväskyläläisten eri

ikäryhmiä vertaamalla saan selville, onko nuoremmilla puhujilla todellakin taipumusta välttää kirjakielen ilmaisuja.

Suuntaus näyttää olevan sellainen, että normittamaton puhekieli tunkeutuu myös virallisiin ja puolivirallisiin tilanteisiin. Kielimuodon valintaa koskevien asenteiden jyrkkyys riippuu puhujien kielellisestä taustasta, koulutuksesta ja iästä. (Ks. Mielikäinen 1989: 242.) Asennetutkimusta en tee, vaikkakin haastatteluissa kysytään myös informanttien kielellisistä asenteista, joten asennekatsaus olisi tällä aineistolla mahdollinen. Haastattelu lienee puolivirallinen tilanne useimmille informanteille ja haastattelut ovat samalla asetelmalla toteutettuja, joten tilanteista variaatiota aineistoon ei saada.

Tutkimukseen ryhtyessäni oletin, että Jyväskylän puhekieli noudattaisi jossain määrin ympäröivän maakunnan murre-edustusta. Mahdollisesti murteellisuus tulisi voimakkaimmin esiin vanhempien informanttien kielessä, koska he ovat viettäneet nuoruutensa Jyväskylässä sen ollessa vielä verraten pieni kaupunki. Koulutetummilta haastateltavilta odottaisin kirjakielen vaikutteita opetuksen ansiosta. Palveluammattissa toimivia työntekijöitä koskisi sama oletus, mutta kirja- tai yleiskielisyys johtuisi asiakaspalvelutilanteen kielen yleistymisestä muihin käyttöyhteyksiin. Pidän siis sosiaaliryhmää kielenkäyttöä säätelevänä tekijänä. Seuraavaksi kerron jyvaskyläläisinformanttien sosiaaliryhmistä ja vertailuaineistoista.

1.3. Aineistot

Primääriaineistoni, josta esitän päätelmiä jyvaskyläläisen nykypuhekielen nominaalirakenteista, koostuu vuosina 1976—78 kootuista 45 minuutin yksilöhaastatteluista. Ne on laadittu Nykysuomalaisen puhekielen murroksen tutkimuksen (NPM) Jyväskylän osatutkimusta varten. Informantit ovat syntyperäisiä kaupunkilaisia. Työhöni valitsin eläkeikäisten 61—70-vuotiaiden työväestön edustajien ryhmän, työikäisten ryhmän, jossa on 35—45-vuotiaita tavaratalotyöntekijöitä, sekä 20—23-vuotiaiden yliopisto-opiskelijoiden ryhmän. Joka ikäryhmässä on kymmenen miestä ja kymmenen naista. (Ks. Mielikäinen 1984: 192.)

Haastattelut perustuvat melko yhtenäiseen puolistrukturoituun haastattelurunkoon. Puheenaiheet koskettelevat informantin lapsuutta, koulunkäyntiä ja opintoja sekä toimintaa työn ja harrastusten parissa. Haastattelijä kysyy joiltakin myös mielipiteistä ja arvo-

maailmasta. Haastattelijan ja haastateltavan puheenvuorojen pituuden suhde vaihtelee jonkin verran toisten informanttien ollessa muita puheliaampia. Joitakin informanteja haastatellaan kotona, toisia haastattelijan järjestämässä tilassa.

Jyväskyläläisten sosiaaliryhmät eivät ole suoraan vertailtavissa, koska nuoremmilla ikäluokilla on enemmän koulutusta kuin vanhemmilla. Saman ikäryhmän sukupuolet kylläkin ovat vertailukelpoisia keskenään. NPM-tutkimuksen nuorinta ikäryhmää, 17-vuotiaita koululaisia, koskevaa vertailumateriaalia saan eräästä pro gradu -tutkielmasta (Saarikko 1990).

Nominaalirakenteiden kvalitatiivisena vertailuaineistona käytän Muoto-opin arkiston (MA) kokoelmia eri murrealueilta. Aineisto on koostumukseltaan niin hajanainen, ettei se sovellu kvantitatiiviseen analyysiin. Se tarjoaa kuitenkin erittäin kattavasti materiaalia kaikista suomen murteissa esiintyvistä nominaalimuodoista. Päädyin ottamaan mukaan 26 pitäjää, sillä yksittäiseltä keruualueelta ei harvinaisempia rakenteita tavata välttämättä lainkaan ja lisäksi halusin runsaasti esimerkkejä eri murrealueilta. Arkiston kielennäytteet on koottu kymmenistä pitäjistä, joista vain osa tulee kyseeseen Jyväskylän asutus- ja kielihistoriaa ajatellen. Valikoin esimerkkien lähteeksi seuraavat paikkakunnat murrealueittain: Perihämäläisiä murteita edustavat Kangasala, Kuru, Ruovesi, Sääksmäki, Teisko ja Virrat. Itämurteista kaakkoismurteita (Kettusen karttojen mukaan) edustaa Savitaipale, loput ovat savolaisalueita. Hirvensalmi, Kangasniemi, Mikkelin maalaiskunta ja Ristiina kuuluvat Etelä-Savon murteisiin. Nurmes ja Pielisjärvi (nyk. osana Lieksaa) ovat itäisten savolaismurteiden eli Pohjois-Karjalan murteiden alueella. Pohjois-Savon murteita edustavat Pyhäjärvi, Siilinjärvi, Vesanto, Vehmersalmi, Leppävirta ja Pieksämäki. Keuruun paikallismurre on yksi ns. savolaiskiilan siirtymämurteista (Rapola 1969: 135). Keski-Suomen murteiden alueella sijaitsevat Karstula, Laukaa, Pihtipudas, Saarijärvi, Sumiainen ja Uurainen. (Murrejaosta ks. Forsberg 1998: 102—103.)

Satunnaisia esimerkkejä jouduin ottamaan näiden pitäjien ulkopuoleltakin, kun valituilla paikkakunnilla ei ollut tarpeeksi jotakin nominaalimuotoa. Laukaa ja Uurainen ovat pitäjistä lähinnä Jyväskylää. Muut ovat kauempaa, mutta murrepohjaltaan kiintoisia vertailla Jyväskylän puhekieleen. Asutushistoriallisista syistähän se koostuu, kuten edellä havaittiin, hämäläisestä ja savolaisesta kieliaineksesta. Jyväskylä itse sijaitsee Päijät-Hämeen murteiden alueella (Leskinen 1998: 113). (Ks. liitteen 2 karttaa.)

Tilastollista vertailumateriaalia saan Ikolan, Palomäen ja Koiton suorittamasta tutkimuksesta. Ryhmä on käyttänyt tutkimuksensa murreaineistona Lauseopin arkiston kielennäyt-

teitä 132 pitäjistä ja lisäksi yleiskielen osalta 30:tä aineistoyksikköä kirjoitettua yleiskieltä sekä radion ja television puhuttua yleiskieltä. Tutkimuksessa käsitellään suomen murteissa ja yleiskielessä esiintyviä upotteita ja niihin liittyvää verbin nominaalimuotojen käyttöä. (Ikola ym. 1989: 227—517, 527—531.) Kaunokirjallisuuden osalta vertailuaineistonani ovat Helena Kettusen pro gradu -tutkielma vuodelta 1982 ja Päivi Heinosen pro gradu -tutkielma vuodelta 1985.

Olen säilyttänyt lähes alkuperäisasussaan Jyväskylän NPM-tutkimuksen melko karkeasti transkriboidun haastattelumateriaalin. Tauot osoitetaan pilkuilla ja poisjätettyjä kohtia, kuten takeltelua, merkitään kahdella ajatusviivalla (— —). Loppukahdentumien merkintänä ovat esim. *anna* 'olla ja *tulet tänne*. Diftongien reduktion merkinnät ovat hyvin karkeat, vain kaksi astetta: *aika/aeka*, *täynnä/täönnä*. *n:n* assimilaatio merkitään muulloin kuin *k:n* edellä. Sananloppuisen *n:n* redusoitumista en ole merkinnyt, mutta liudennuksen kylläkin silloin harvoin kun sitä esiintyy: *ol'*. Hakasulkeissa [] ovat kontekstia selvittävät lisäykseni ja huomautukseni. NPM:n litteroinnissa kaarisulkeisiin merkityt epäselvät äännökset olen kirjoittanut ilman sulkeita, mikäli ne ovat yksiselitteisiä, ja aivan epäselvät olen poistanut ajatusviivoilla korvaten. (Ks. Mielikäinen 1981: 101.) Erisnimissä on iso alkukirjain, virkkeiden alussa pieni. Muoto-opin arkiston kielennäytteet ovat vaihtelevalla karkeudella translitteroituja. Käsittelen ne samalla tavalla kuin NPM-materiaalin.

Ikolan, Palomäen ja Koiton tutkimuksessa kielennäytteet noudattavat osapuilleen edellä esitettyjä periaatteita. Sanojen sidostuessa sananrajaa merkitään yhdysmerkillä, esim. *se-ol*. Tätä merkintää käytän NPM-aineistossa, jossa alun perin on käsin merkitty kaari sananrajalla. Ikolan ryhmä on merkinnyt aineistoonsa myös lausepainot, joita minulla taas ei ole ollut käytössäni valmiissa NPM-transkriptioissa. Vokaali *ü* merkitään kirjakielen mukaisesti *y:llä* kuten NPM:ssä. Yleiskielen näytteet ovat alkuperäisessä kirjoitussysteemissään ja puhuttu yleiskieli on transkriboitu murteiden tarkekirjoituksella mutta ilman painotuksia. (Ks. Ikola ym. 1989: 520.) Pro gradu -tutkielmien tekstinäytteet noudattavat alkuperäisteoksien kirjoitusasua.

Esimerkkien numerointi tapahtuu siten, että esimerkkipirkkeen edellä oleva kirjain M ilmaisee näytteen olevan peräisin Muoto-opin arkistosta. Kaksoispistettä seuraava numero on juokseva numerointi ensimmäisestä esimerkistä viimeiseen. Jyväskylästä koottujen esimerkkipirkkeiden edellä on kirjain J ja kaksoispisteen jäljessä samoin juokseva numerointi alusta loppuun. Numerosarjat ovat kummallakin aineistolla itsenäiset. Muoto-opin

arkiston näytteet kuvaavat tiettyjen paikallismurteiden nominaalirakenteiden edustusta, johon jyvaskyläläisedustusta verrataan.

1.4. Lauseenvastikkeen määrittely

Tutkimustehtävääni vaikuttavat vallitsevat käsitykset lauseenvastikkeista. Erilaisia lauseenvastikkeita on määritelty eri nimityksin lukuisissa eri tutkijoiden tutkimuksissa, joten yhdenmukaisen esityksen laatiminen on hankalaa (ks. Vartiainen 1967: 83). Näin ollen en voi nojautua yksittäisen kielentutkijan näkemykseen lauseenvastikkeista, ja lisäksi käsittelyni ulottuu nominaalirakenteisiin, joita ei lueta lauseenvastikkeisiin. Kaikki lauseenvastikkeethan ovat rakenteita, mutta kaikki rakenteet puolestaan eivät ole lauseenvastikkeita (Ikola 1978: 29). Selvitin eri tutkijoiden käsityksiä lauseenvastikkeen kriteerit täyttävistä rakenteista ja valikoin tutkimuskohteekseni suurimman osan suomessa esiintyvistä tyypeistä. Osa rakenteista rajautui pois siksi, ettei niiden esiintymiä ollut aineistossa.

Suomelle sekä muille itämerensuomalaisille kielille ominaista on runsas nominaalimuotojen käyttö. Euroopan sivistyskielissä tunnetaan vain yksi infinitiivi, kun suomessa niitä on viisi. Nominaalimuotoihin perustuu joukko omalaatuisia konstruktioita, nominaalirakenteita. (Vartiainen 1967: 80.) Tutkimuskohteenani on kielitieteellisesti mielenkiintoinen ilmiö, joka kattaa kymmeniä erilaisia rakenteita.

Kalevi Wiik on koonnut lauseenvastikkeiden määritelmien kehittymisestä esityksen artikkelissaan vuodelta 1981. Hän vertaa uudempia tutkimuksia vuoden 1915 kielioppikomitean mietintöön, johon pohjautuvat lauseenvastikkeiden ”traditionaaliset määrittelyperusteet”. Niiden mukaan lauseenvastikkeeksi tulkittavalta rakenteelta edellytetään, että se merkitykseltään vastaa sivulausetta, mutta ei omaa lauseen muotoa eli finiittinen verbi puuttuu. Perusteisiin tuli mukaan myös subjektin vaatimus (mm. Hakulinen 1979: 475), eli lauseenvastikkeessa on oltava subjektiosa. Tätä ei kielioppikomitean määritelmässä vielä ollut. (Wiik 1981: 21–22.)

Osmo Ikola on esittänyt transformaatiokieliopin käsittein omat määrittelyperusteensa (Ikola 1978). Lauseenvastikkeen perustana tulee olla syvärakenteessa lause, jonka jokaisella jäsenellä on oltava vastine myös pintarakenteessa. Kuitenkaan mikään jäsen ei saa olla yhtä aikaa sekä matriisilauseen että lauseenvastikkeen jäsen. Lauseenvastikkeen predikaattia Ikola vaatii pintarakenteessa edustavan verbin nominaalimuodon. (Ikola 1978: 20.)

Ikolan matriisilause-lauseenvastike-kriteeri rajaa lauseenvastikkeiden piirin ulkopuolelle mm. 3. infinitiivin ja partisiippien paikallissijailmaukset sekä partisiippiattribuutit. Niistä en katsonut aiheelliseksi suorittaa kvantitatiivista analyysia, mutta luon niihin kuitenkin pienen katsauksen.

Ikola torjuu lauseenvastikkeista myös rakenteet, joissa subjektia ilmaiseva possessiivisuffiksi on samatarkoitteinen matriisilauseen subjektin kanssa: näin ollen mm. kvasirakenne (esim. *Poika oli lähtevinään*) ja intensiteettirakenne (esim. *Poika nauroi katketakseen*) putoaisivat pois. Wiik kutsuu tätä erisubjektisuuden vaatimukseksi. Ikola ei hyväksy lauseenvastikkeiksi aina passiivisena esiintyviä rakenteita, kuten *Hän määräsi hankittavaksi valaisimet*, koska rakenteella ei ole pintasubjektia. Wiik sanoo ehtoä aktiivin vaatimukseksi. (Wiik 1981: 24—25, Ikola 1978: 69.) Ikolan määritelmän vastaisesti olen ottanut mukaan tutkimukseeni myös mm. kvasirakenteen ja referatiivisen lauseenvastikkeen 3. tyyppin (... *määräsi hankittavaksi*...).

Toisaalta Ikola spekuloi mahdollisuudella hyväksyä lauseenvastike myös päälauseen vastikkeeksi tai vaihtaa jokin ilmaus tietyssä kontekstissa toiseen. Hän kuitenkin arvelee suppeammin rajatusta lauseenvastikkeen käsitteestä olevan enemmän hyötyä. (Ikola 1978: 13.) Käsittelyssäni en pitäydy pelkkiin lauseenvastikkeisiin niiden horjuvan rajaamiskäytännön vuoksi, vaan laajennan tutkimuskohdetta määritelmän ulkopuolisiin rakenteisiin.

Paavo Siro lisää vielä uuden perusteen lauseenvastikkeen määrittelyyn: lauseenvastikkeessa tulee akkusatiiviobjektin vaihtelun (pääteellisenä ja pääteettömänä) määräytyä lauseenvastikkeen edellytysten, ei hallitsevan lauseen mukaan. (Siro 1964: 112.) Työni kannalta en pidä merkitsevänä kriteerinä akkusatiiviperustetta.

Wiikin mukaan lauseenvastikkeiden syntyminen vaatii kivettyneitä muotoja ja hän olettaa epäproduktiivisen muodon läsnäolon vaatimuksen siksi lauseenvastikkeen määrittelyperusteeksi, jota tutkijat näyttävät huomaamattaan käyttävän. Kun verbin substantiivistamiskeinoista produktiivisin on suffiksi *-minen* (johdos, esim. *lähteminen*, voi esiintyä vain nesessiivisessä rakenteessa), niin syntaktisesti epäproduktiivisia ovat infinitiivit ja passiivin partisiipit, jotka voivat substantiiveista poiketen esiintyä ainoastaan harvoissa "kivettyneissä" rakenteissa. Niiden suffikseja ovat mm. *-isi-* merkityksessä 'lähes', esim. *lähtemäisillä(än)* ja translatiivin *-kse-* merkityksessä 'mikäli' (esim. *tietääkseni*). Epäproduktiivisen muodon vaatimus voittaa infiniittisen muodon vaatimuksenkin rakenteessa *etelään lähtevä poika*. (Wiik 1981: 35—38.)

Eeva Lindén ehdottaa substantiivista lauseenvastiketta eli “substantiivirakennetta” hyväksyttäväksi lauseenvastikkeisiin. Rakenne vaikuttaa ruotsalaislainalta, mutta luontuisi hänen mielestään hyvin suomeenkin. Esim. *Me luotimme isän lupaukseen jättää Pekka rankaisematta*. Rakenteessa substantiivi ja sen määritteet muodostavat lauseenvastikkeen kaltaisen kokonaisuuden, jonka infinitiivin objekti on riippumaton rakenteen ulkopuolisista tekijöistä. (Lindén 1956: 15.) En ottanut substantiivirakennetta lauseenvastikkeisiin, mutta sen olisi tietysti voinut käsitellä ainakin muiden infinitiivirakenteiden yhteydessä.

Wiik itse esittää mullistavan näkemyksen lauseenvastikkeista. Hän taulukoi 60 erilaista rakennetta matriisiin, jossa tutkii rakenteen sopivuutta eri tutkijain määrittelyperusteisiin ja osoittaa, että kahta lukuun ottamatta jokainen 60 rakenteesta voidaan tulkita kielioppi-komitean kahden alkuperäisen vaatimuksen nojalla lauseenvastikkeeksi. Joukossa on jopa deverbaalisia nominijohdoksia (esim. *asian ratkaiseminen, pojan retki*). (Wiik 1981: 31—33.) Näin rohkeaan ratkaisuun minä en mennyt, vaan valikoin tutkimukseeni nominaalimuodon sisältävät lauseenvastikkeet sekä joukon edellisin kriteerein lauseenvastikkeiden ulkopuolelle jääviä rakenteita, joille kuitenkin on yhteistä jonkin nominaalimuodon mukanaolo. Deverbaalisia nominijohdoksia (esim. *tyytyväinen*) en ottanut mukaan, koska ne ovat etäänntyneet varsin kauas alkuperäisistä nominaalimuodoista. Seuraavaksi käsitte-len jyväs kyläläisaineistosta tapaamiani nominaalirakenteita.

2. NOMINAALIRAKENTEET MURTEISSA JA JYVÄSKYLÄN PUHEKIELESSÄ

2.1. Nesessiiviset lauseenvastikkeet ja niitä muistuttavat rakenteet

2.1.1. Yleistä

Nyky-suomen käsikirja nimittää nesessiiviseksi lauseenvastikkeeksi sellaista rakennetta, jossa yksipersonaiseen verbi-ilmaukseen, esim. *pitää, täytyy, tulee, sopii tehdä; on määrä, pakko, hyvä, viisasta jne. tehdä; on tehtävä, on tekeminen* yms. liittyy joko genetiivissä tai subjektin sijassa (nominatiivissa tai partitiivissa) oleva tekijää osoittava sana. Tavallisesti rakenteen subjekti on genetiivissä, esim. *Isännän pitää olla talossansa. Käsineiden pitäisi olla taskussa. Sinun on hyvä puhua. Pojan on luettava kirja. Sinun on lähteminen*. Jos lauseenvastike on sisällöltään eksistentiaalinen eli subjekti ilmaisee ensi sijassa olemassa olemista, sen subjekti on subjektin sijoissa, esim. *Talossa pitää olla isäntä. Keittoa tulisi olla heti valmiina. Taskussa pitäisi olla käsineet. Rappaukseen on päästävä ilmaa*. (Ikola 1977: 156.)

Setälän mukaan 1. infinitiivin lyhyempi muoto voi toimia lauseen subjektina, jolloin predikaattina on jokin yksipersonainen verbi, kuten *pitää, täytyy, tarvitsee, käskää, onnistuu* jne. Esim. *Kyllä köyhän käskää elää. Paha koira tarvitsee tappaa. Sinun tulee olla ahkera*. (Setälä 1966: 108.) Kyseessä on nesessiivinen lauseenvastike hieman eri tavoin kuvattuna.

Ikolan, Palomäen ja Koiton mukaan murteiden nesessiiviverbit ovat *pitää, täytyy, tarvitsee, huolii, kannattaa, passaa, on pakko, sopii, on määrä, kelpaa, trenkää, kuuluu, on lupa, tulee, parantuu, käy, maksaa, suittaa, auttaa, elättää, hankkii, kestää, luonnistaa, onnistuu* ja *ränttää*. Niistä *trenkää* ja *suittaa* ovat pohjalaismurteisia, *parantuu* ja *ränttää* lounaisista siirtymämurteista. Hämäläisiä verbejä ovat *kelpaa, auttaa* ja *paranee, huolii* on kaakkoismurteinen. (Ikola ym. 1989: 236, 244.) Murteissa käytetään enemmän erilaisia nesessiiviverbejä kuin yleiskielessä. Jyväskyläläiset käyttivät verbejä *pitää, täytyy, tarvitsee, sopii, kuuluu, passaa, auttaa, kannattaa* ja *tulee*, jotka ovat vain murto-osa kaikista mahdollisista vaihtoehdoista.

Kiintoisaa on, että subjektin vaatimus (ks. johdantoa lauseenvastikkeen määrittelystä) harvemmin toteutuu aineistossani. Huomattava osa lauseenvastiketapauksista on subjektittomia, joten on oletettava niissä olevan ajatussubjekti. Verbin nominaalirakenteessahan passiivitapauksia lukuun ottamatta on oltava taktillisena tai mahdollisena muodollisesti erillinen subjekti, esim. possessiivisuffiksi, joten ilman kieliopillista subjektia olevat rakenteet edellyttävät ajatussubjektia. (Ks. Vartiainen 1981: 87.) Puuttuvana subjektina kontekstin perusteella useimmiten tulisi kyseeseen yksikön 1. persoona tai tuntematon 3. persoona. En ole luokitellut nesessiivisissä rakenteissa erilleen subjektittomia tapauksia, en myöskään eri sijoissa tai persoonamuodoissa olevia subjektiosia.

Lea Laitinen puhuu nesessiivisestä nollasubjektirakenteesta. Nesessiivisen rakenteen subjektiksi sopisi pragmaattisesti päätellen mikä tahansa inhimillinen persoona. Esimerkiksi lauseessa *koira pitää piiskata* ei ole subjektiosaa. "Nolla" voi viitata kontekstin mukaan puhujan, kuulijan tai kehen tahansa, jopa indefiniittiseen inhimilliseen agenttiin. (Laitinen 1992: 144.) Laitinen on siis samoilla linjoilla kuin Vartiainen, mikä vahvistaa ajatusta subjektittomienkin rakenteiden lauseenvastikekelpoisuudesta.

Myös Ikola, Palomäki ja Koitto huomauttavat, etteivät subjekti- tai agenttijäsenen genetiivimuotoisuuden ja nesessiivisen upotteen verbin yksipersonaisuuskriteerit päde murrelauseiden nesessiivisissä rakenteissa. He väittävät nesessiivisten upotteiden olevan intuitiivisesti erotettavissa ja ottavat tutkimukseensa mukaan sellaisiakin rakenteita, jotka rajautuvat kriteerien perusteella nesessiivisten rakenteiden ulkopuolelle. Myös merkityksen osalta nesessiivisyyden lisäksi he huomioivat pakollisuutta, soveliaisuutta ja tarpeellisuutta ilmaisevat rakenteet, joissa on 1. infinitiivi. Yksipersonaisuuden ja 'pakon' kriteerit täyttävät muut rakenteet (esim. *pitää tekemän, on tehtävä, ei käy tekeminen*) on myös otettu tutkimukseen. Ei-eksistentiaalisiin lauseisiin on hyväksytty nominatiivisubjekti. (Ikola ym. 1989: 227—229.) Noudatin samoja periaatteita työssäni.

Ikolan ryhmä laski aineistostaan subjektittomien nesessiivisten rakenteiden määrän suhteessa nominatiivi-, genetiivi-, partitiivi- ja eräiden muuntyyppisten subjektien määrään. Hämmäläismurteissa geneerisyyden, passiivisuuden tai rakenteen elliptisyyden vuoksi subjektittomia tapauksia oli 52 % murreaineistosta, savolaismurteissa vastaavasti 53 % ja yleiskielessäkin 54 %. Suurin osa tapauksista on geneerisiä lauseita, joista subjekti puuttuu, mutta joille semanttisesti voidaan tulkita esim. "kuka tahansa" subjektiksi. (Ikola ym. 1989: 254.) Otin lauseenvastikelaskentaani mukaan myös subjektittomat rakenteet,

mikä koskee nesessiivisten lisäksi muitakin lauseenvastikkeita, jotka tulevat jatkossa käsiteltäviksi.

Jaoin aineistoni nesessiiviset lauseenvastikkeet seitsemään eri tyyppiin. Taulukkoon 1 laskin aineiston nesessiivirakenteiden prosentuaaliset osuudet rakenteittain ja sosiaaliryhmittäin. Pystysarakeista **On** = opiskelijanaiset, **Om** = opiskelijamiehet, **Tn** = työikäiset naiset, **Tm** = työikäiset miehet, **En** = eläkeläisnaiset ja **Em** = eläkeläismiehet. Samat lyhenteet ilmoittavat informanttiryhmän myös kielennäytteissä, joiden perässä oleva kirjain- ja numeroyhdistelmä ilmaisee informantin yksilön tarkkuudella.

Taulukko 1. Nesessiiviset rakenteet (%).

	On	Om	Tn	Tm	En	Em	yht.
<i>pitää mennä</i>	55,9	44,8	29,7	42,0	36,7	46,5	42,0
<i>täytyy mennä</i>	19,5	17,1	32,6	33,6	40,0	26,4	28,6
<i>on mentävä</i>	2,5	11,6	21,0	12,2	7,0	13,2	11,9
<i>tarvitsee mennä</i>	10,2	10,0	4,3	6,9	9,6	10,4	8,7
<i>on pakko mennä</i>	7,6	7,2	9,4	3,1	3,0	1,4	5,2
<i>on hyvä mennä</i>	2,5	3,3	2,2	-	2,5	-	1,9
<i>kuuluu ym. mennä</i>	1,7	3,9	0,7	1,5	0,1	2,1	1,9
<i>ei ole menemistä</i>	-	2,2	-	0,8	-	-	0,5
yht.	12,9	19,9	15,2	14,4	21,8	15,8	100

Yleisin rakenne on taulukossa 1 ensimmäisenä ja harvinaisin viimeisenä. Taulukon alimmalla rivillä on kunkin sosiaaliryhmän rakenteiden osuus koko nesessiivirakenteiden määrästä. Luvussa 2.1.10 kokoan havaintoni tiivistelmäksi nesessiivisten rakenteiden käytöstä. Samassa yhteydessä käsiteltävä taulukko 3 sisältää tyyppien frekvenssit. Seuraava nesessiivirakenteiden käsittely etenee samassa eli yleisyysjärjestyksessä, jossa taulukon 1 rakennetyypit on esitetty.

2.1.2. pitää + 1. infinitiivin latiiivi

Pitää mennä oli jyvaskyläläisaineiston suosituin nesessiivirakenne: se kattoi 42 % kaikista nesessiivisistä ilmauksista. Seuraava esimerkkiryhmä havainnollistaa *pitää mennä* -tyyppiä käytettävän suomen murteissa. Nominatiivisubjekti on esimerkissä M:4, muissa subjekti on genetiivissä.

- M:1 *ei pitäs kennenkää ennee kapinoija* (Siilinjärvi 1966).
 M:2 *talaveksi piti soaha' itek kunnit töppönej jalakkaan* (Nurmes 1979—80).
 M:3 *minum piti sitä soutooj ja syötteej ja pelaata* (Kangasniemi 1983).
 M:4 *pitäs ollah hoetajat ja kahtojat niille* (Vehmersalmi 1969—71).

Pitää mennä -tapauksia oli jyvaskyläläisillä 383. Niistä 66 oli opiskelijanaisilla, eniten eli 81 opiskelijamiehillä, 41 työikäisillä naisilla, 55 työikäisillä miehillä, 73 eläkeläisnaisilla ja 67 eläkeläismiehillä. *Pitää* oli suosituin nesessiiviverbi kaikilla miehillä sekä opiskelijanaisilla. Nominatiivimuotoista subjektiä esiintyy jonkin verran (eksistentiaalilauseet esimerkeissä J:4 ja J:8).

- J:1 *niittem pitäs asuas samassa ni ei siitä oikeen tuum mitää* (On10).
 J:2 *sen niinku piti ollal luokkaretki mut ei se sit oikee ollu* (On3).
 J:3 *pitäs varmaav vipatan ne melkein ne, vanhemmilta ne, matkarahat* (Om14).
 J:4 *sem mää ymmärrä että joku kurikiv voi, pitää ollam mutta, jos tikusta ruvetaa asiaa tekeen ni* (Om20).
 J:5 *tietenkin nyt ajattelee toisi että, ois pitäny yrittää* (Tn7).
 J:6 *se oli oikeestaa olosuhteidem pakosta mun piti mennät työhön* (Tn9).
 J:7 *heijäm pitäs saahas se mahollisimma, mahollisimma halavalla* (Tm15).
 J:8 *mökki pitää minum mielestä ollas semmone että minä en, ku siellä ei tarvis mitään tönkiä eikä tehä hommia* (Tm18).
 J:9 *korkeimmam mukkaan korko piti maksaa, ja pienet oli palakat sillo* (En1).
 J:10 *sehäm pitää olla ihmisen, kaikkien kanssa tuommosessa sopusoinnussa* (En7).
 J:11 *se sano kyllä sinum poika pitäs tuo ko-, koulu käyvä, tuo kansakoulu loppuun* (Em12).

Pohjalais- ja itämurteissa nesessiivirakenteiden suosikkiverbi on *pitää*. Savolaismurteissa sitä on 76,2 %:ssa nesessiivirakenteista, joissa on 1. infinitiivin lyhyempi muoto (Ikola ym. 1989: 241—242). Näin oli minunkin aineistossani, jossa tosin tämän rakenteen osuus kaikista 1. infinitiivin latiiivin sisältävistä nesessiivirakenteista on vain 47,5 %. (Luku poikkeaa taulukon 1 prosenttiluvusta, joka on laskettu kaikista nesessiivirakenteista mukaan lukien *on tehtävä* ja *on tekeminen* -rakenteet.) Hämmäläismurteissa osuus on 11,7

% (mts. 242); hämäläisvaikutus saattaisi tuntua tyyppin suosion vähenemisenä savolaismurteisiin verrattuna Jyväskylässäkin. Yleiskielen vaikutuskin voi tulla kyseeseen, koska senessivirakenteista (1. infinitiivin kanssa) 33,2 % kuuluvat tähän tyyppiin. Murteissa keskimäärin osuus on 41 %, joka sekin on lähellä Jyväskylän tilannetta. (Ks. Ikola ym. 1989: 247.)

Muoto-opin arkistosta tapasin erikoisen nessivirakenteen pluskvamperfektissä *piti sanoneen*, joka rinnastuu 1. infinitiivin latiiivilla muodostettuun rakenteeseen *piti sanoa* (M:5—M:7). Laitisen mukaan kyseessä on “partisiippinen kuulopuherakenne”, joka muodostuu kontaminaationa vaihdettaessa rakennetta kesken lausuman (Laitinen 1992: 258). Jopa passiivin 2. partisiipista voidaan muodostaa nessiivinen ilmaus, joka muistuttaa aktiivin 2. partisiipista muodostettuja rakenteita (M:8). Kyseessä on jälleen kuulopuherakenne. Vastaavia ei ollut jyväskyläläisten haastatteluissa.

M:5 siällä *piti kummitelleen* ettei siä kukkaan saanun nukuttua (Teisko 1969—70).

M:6 *sem pit sannee* ettei hyöt häitä piäkkää. (Hirvensalmi 1969—70.)

M:7 ja *sem piti sanoneen*, että tää kivi verta vuatakoon (Kangasala 1967—69).

M:8 sen kivem päällä *piti mestatun yks tyttö* ja se oli syytön (Kangasala 1967—69).

Murteissa ja vanhassa kirjakielessä on ollut passiivin 1. infinitiivin muotoja, joissa A-tunnus on liittynyt passiivin alivartaloon (verbin vartalo + passiivin tunnus) (Laaksonen—Lieko 1992: 95). Ensimmäistä infinitiiviä ei passiivimuodossa käytetä nykyisessä kirjakielessä (Setälä 1966: 110). Tutkimusasetelmaani koskevat nominaalirakenteet, joissa passiivin 1. infinitiiviä esiintyy, olisivat nessiivisiä *pitää mentää* -rakenteita. Omassa aineistossani en niitä tavannut. Niitä ei ole havaittu myöskään esim. Laukaassa, mutta Muoto-opin arkistossa oli seuraavanlaisia esimerkkejä tyyppistä:

M:9 tulille *piti mentää* ja kalat *piti perattaa* ensi (Kuhmoinen 1969—70).

M:10 ja sittek kaip *piti pakolla viätää* (Teisko 1969—70).

M:11 kahareksantoista vuonna tänne *piti tuotaa* vankia (Virrat 1969—70).

2.1.3. täytyy + 1. infinitiivin latiiivi

Täytyy mennä oli toiseksi yleisin kaikista tutkimistani nesessiivirakenteista 28,6 prosentin osuudellaan. Esimerkit M:1—M:4 ovat *täytyy mennä* -tyyppiä murteiden aineistosta. Osassa ei ole subjektiosaa.

- M:12 kum miähet lähti töihin niim *piikajen täyty lähteen* niirem mukkaa (Ruovesi 1978).
 M:13 *meitin täyty perrääntyäs* sitten siitä (Teisko 1969—70).
 M:14 eikös se otak kätteen ku' aina *täytyy kirjottaa?* (Keuruu 1969—70).
 M:15 se *täytyy* kuus viikkoo lämpösellä mailolla *vasikaj juattaa* (Ruovesi 1978).

Rakennetta oli jyvaskyläläisillä 261 tapausta. Niistä 23 eli vähiten oli opiskelijanaisten aineistossa, 31 opiskelijamiehillä, 45 työikäisillä naisilla, 44 työikäisillä miehillä, eniten eli 80 tapausta eläkeläisnaisilla ja 38 eläkeläismiehillä.

Hämäläismurteissa *täytyy* esiintyy persoonataivutuksessakin (Ikola ym. 1989: 234), mitä en jyvaskyläläisillä huomannut. Subjektittomana fraasina käytetään *täytyy sanoa* -rakennetta, kuten esimerkissä J:22. Nämä fraasit lisäävät *täytyä*-verbin osuutta aineistossa. *Pitää*-verbiä ei käytetä vastaavasti. Ilmauksessa on mahdollista käyttää myös yksikön 1. persoonan genetiiviä subjektiosana. Monet muutkin tapaukset ovat subjektittomia, mutta voidaan kuvitella niihin ajatussubjektiksi usein yksikön 1. persoona. Esimerkki J:16 on poikkeuksellinen: muualla aineistossa *täytyy*-nesessiiviverbiä ei käytetty konditionaalissa, vaan konditionaaliin valittiin aina *pitää*-nesessiiviverbi.

- J:12 *opiskelijoitte täytyy* nopeeta *valmistuu* ettei tuun niitä kauheita lainoja (On2).
 J:13 ei siitä irtip pääse että, kyllä *täytyy lähtee* seuraavanakiik kesänä (On5).
 J:14 no *täytyy ollat* tyytyväinen niihinkir rahoihim mitä sieltä ol löytyny (Om12).
 J:15 *meijän täytyy* auto *jättää* semmosen, oisko neljäsataa metriä ni, semmonen, rinne, laskettava sitte alas (Tn1).
 J:16 hyvim paljon *täytyisi, perehtyä*, kaikkii lähdetietoo että mitä nykyään tulee tuolta kentältä (Tm12).
 J:17 sillon *täytyy* niinkup *pyrkiä* puhumaan, mahdollisimman, jämptisti, asiallisesti (Tm14).
 J:18 vaekka oltiin pieniä *meiän täyty* aenakit *taetellan* niitä, varpuja (En3).
 J:19 minä oon niin kippee että *mun täytyy lähtee* kaupunkiin (En6).
 J:20 jos minä mee Helsinki *minuha täytyy olla* hotelleissa yötä (Em14).
 J:21 sattet tuota *täytyy ostaap* pien kuppi kahvia (Em20).
 J:22 nin *täytyy sanno*o että nii heleveti huono ruoka oli että minkälaine emäntä siellä oli en tiä, se oli heikko, se *täytyy sanovaj* ja — — (Em16).

Työ- ja eläkeikäisillä naisilla *täytyy* on suosituin nesessiiviverbi. Ikolan ryhmän laskelmissa murteiden 1. infinitiivin lyhyemmän muodon sisältävistä nesessiivirakenteista keskimäärin 37,6 %:ssa on *täytyy*-verbi, yleiskielessä vain 9 %:ssa (Ikola ym. 1989: 247). Hämmäläismurteissa *täytyy* on nesessiivirakenteiden suosikkiverbi 62,6 prosentillaan, savolaismurteissa se on kolmantena 9,7 %:lla verbien *pitää* ja *tarvitsee* jälkeen (Ikola ym. 1989: 241—242). Jyväskyläläisaineistossani *täytyy* tulee toiselle sijalle 32,4 prosentin osuudellaan myöskin laskettuna 1. infinitiivin latiiivin sisältävistä nesessiivirakenteista. Nesessiiviverbien suosittuusjärjestys sijoittaa Jyväskylän puhekielen hämmäläis- ja savolaismurteiden välimaastoon.

2.1.4. *olla* + passiivin 1. partisiippi

Yhdessä *olla*-verbin yksikön 3. persoonan kanssa käytetty passiivin 1. partisiippi ilmaisee pakollista, välttämätöntä tekemistä, esim. *Pojan oli jätävä odottamaan. Tätä sääntöä olisi kaikkien noudatettava.* (Ikola 1977: 61.) Setälän mukaan tämä rakenne ilmaisee persoonattomasti tekemisen tarpeellisuutta ja välttämättömyyttä. Persoonaa ilmaiseen datiiivigenetiivi, esim. *Teidän on mentävä veneellä.* (Setälä 1966: 119.) *On mentävä* -rakenne oli kolmenneksi suosituin nesessiivirakenne. Muoto-opin arkistosta ovat seuraavat esimerkit.

- M:16 *se oli otettava* sieltä järvestä syömisessä (Pielisjärvi 1969—1971).
 M:17 *hevosella oli kulettava* ennen (Nurmes 1979—80).
 M:18 *minun oli työ etittävä* samahan se ol' mistee sen (Leppävirta 1987).
 M:19 *ruumisarkut ol tehtävä* joka talossa (Keuruu 1969—70).

Jyväskyläläisillä subjektiosat ovat harvinaisia, koska puhuja tavoittelee omista kokemuksistaankin kertoessaan persoonattomuutta. Seuraavista esimerkeistä J:23 sisältää yksikön 1. persoonan. Fraaseiksi määrittyviä ilmauksia tässä ryhmässä ei esiintynyt.

- J:23 *mä olin niinkuj jo, siinä vaiheessa jo niin irtaantunuk kotoa että mun oli niinkul lähettäväkin* (On5).
 J:24 *se ov vähä ajettava* joko suhteella tai, politiikalla (Om12).
 J:25 *jotain kesätyötähä sit ov vielä otettava* ennen ku, virkaa anoo (Om19).
 J:26 *kun koulu loppuu niin työpaikka on oltava* (Tn2).
 J:27 *asiakkaav valitus on otettava* kunnolla huomioon ja *kuunneltava* (Tn5).

- J:28 ei suinkaa, ei ne tiijäk kyllä niitä *ohjattava on*, ja *käytettävä*, mahdollista asiantuntemusta. (Tm13).
- J:29 no ei oikeestaan ku ei jaksat tuolla liikkuva, kus sit-*ov* vaan täällä *oltava*, täällä vanhusten sakissa (En4).
- J:30 esikunnasta tuli lappu ilimam muuta, et silloj ja sillo *ol lähettävä* (Em16).

Tapaukset jakautuivat epätasaisesti ikäryhmiin. Sukupuolella ei näytä olevan vaikutusta rakenteen käyttöön, sillä opiskelijamiehillä oli 21 ja opiskelijanaisilla vain 3, mutta työikäisillä naisilla eniten eli 29 tapausta. Työikäisillä miehillä oli 16, eläkeläisnaisilla 14 ja eläkeläismiehillä 19 partisiippi-ilmausta. Tätä nesessiivisten lauseenvastikkeiden tyyppiä oli Jyväskylän aineistossa 102 tapausta, joka on 11,9 % kaikista poimimistani nesessiivistä rakenteista ja suosituin tyyppi *pitää mennä* ja *täytyy mennä* -rakenteiden jälkeen. Savolaismurteissa tyyppi kattaa 18,5 % nesessiivirakenteista, murteissa keskimäärin vain 6,3 % (Ikola ym. 1989: 436—439). Jyväskylän puhekieli on sillä perusteella savolaisvaikutteisempaa kuin murteet yleensä.

2.1.5. *tarvitsee* + 1. infinitiivin latiiwi

Nesessiivirakenteista neljänneksi yleisin jyväskyläläisillä on *tarvitsee mennä* -tyyppi. Lea Laitinen huomauttaa, että *tarvita*-verbi kongruoi kaikkien subjektipersonien kanssa, joskin yksipersonaisuus tavallisesti hallitsee. Kieltohakuisuuden ydinalueella savolaismurteiden ja Pohjois-Karjalan alueilla *tarvita* kongruoi yleisesti subjektipersonien kanssa kielteisenä. Verbillä on kongruoidessaan usein rooliltaan agenttiiviseksi tulkittava 3. persoonan nominatiivisubjekti. (Ks. Laitinen 1992: 50—55.) Seuraavista murre-esimerkeistä M:25—M:26 havainnollistavat nominatiivisubjektia nesessiivirakenteessa eli kielteisen verbin kongruenssia subjektin kanssa. Jyväskyläläisillä verbi ei kongruoinut subjektipersonien kanssa. Murre-esimerkki M:24 on myönteinen rakenne.

- M:20 kur ruukattiil leipoos syksyllä niin *ettei tarvinnut* talavisylännä *leipoo* ollenkaa (Ruovesi 1978).
- M:21 *ei tarttes sinun tievustella* (Pihtipudas 1970—72).
- M:22 *sitä ei tartet toisten tietä* (Pielisjärvi 1969—71).
- M:23 *ei tarvinna* sitten *siivilöijäs* sitä, lippeetä ennee pattaan (Pieksämäki 1985).
- M:24 kumminkin ne *tarttee elättää* ne *tyäläiset* pirttiinsa veroraholla (Kangasala 1967—69).
- M:25 *mie en tarvinnuk* käyäs sitä alakouluu (Rääkkylä 1981).

M:26 nyt *ei tarviheh hevosekkaat tehäm* mittään ne, o-ovat nuin ikkään tuolla (Siilinjärvi 1966).

Osa Jyväskylän tapauksista oli subjektillisia, osa subjektittomia. Ilmipantu subjekti puuttuu kyseisestä nesessiivirakenteesta useimmiten murteissa yleensäkin (Kiuru 1977: 218). Esimerkissä J:32 on myönteinen *tarvita*-verbi. Itämurteissa myönteinen *tarvita*-verbi merkitsee 'olla tarpeen' (Kiuru 1977: 217), kuten tämäkin esimerkki osoittaa.

- J:31 *ei tarvinnum* mitääv väkivaltaa eikä tällasta *pelätä* (On5).
 J:32 semmosta, mihi *ois tarvinnuj* jotai erikoisia kirjoja *lukeen* nim mä en ois —
 — kerennyl lukeekkaam mihkääm pääsykokeisii (On10).
 J:33 välttämättä kaikista asioista *ei tartte* 'ollas samaa mieltä nin (Om17).
 J:34 *ei meilles* (!) siinä, niinkut *tarttep* päätä *vaivata* (Tn8).
 J:35 — — *ettei sun tarviiv vaivautua* esittelee et hää vaan kättelee (Tm15).
 J:36 sieltä on tultu sanomaanki *ettei* se *tarvi* koko iltaa tota *soittaa* (Tm18).
 J:37 jos on, koti asunto, näin, että *ei tartte* ihan tuolla *juosta*, toisten nurkissa (En3).
 J:38 *ei minu oot tarvinnu ollat* työttömänä (En5).
 J:39 *sinu ei tarttem mennäs* sinne ennää (En6).
 J:40 *ei oot tarnuk käydäk* kuv vävyoika nyt käy, se tuo kalaa, *ei oot tarvinnuk käy-*, ite (Em15).
 J:41 *ei tarvip* pitkällek *kävelläk* kul löytää vessa (Em18).

Tässä ryhmässä olleet 79 nesessiivistä lauseenvastiketta tai rakennetta jakautuivat seuraavasti: opiskelijanaisilla oli 12, opiskelijamiehillä 18, työikäisillä naisilla 6, työikäisillä miehillä 9, eläkeläisnaisilla 19 ja eläkeläismiehillä 15. Työikäiset käyttävät *tarvitsee*-verbiä vähemmän kuin muut.

Hämäläismurteissa *tarvitsee* on infinitiivillisten nesessiivirakenteiden toiseksi suosituin verbi (21,6 %) ja samoin savolaismurteissa, joissa se esiintyy 10,7 %:ssa nesessiivirakenteista. Yleiskielessä *tarvitsee* on kolmantena *pitää-* ja *tulla-*verbien jälkeen. (Ikola ym. 1989: 242, 247.) Jyväskyläläisaineistossa *tarvitsee* putoaa kolmannelle sijalle verbien *pitää* ja *täytyy* jälkeen esiintyen 9,8 %:ssa vastaavista rakenteista. Yleisyysjärjestys vastaa murteiden yhteistulosta (Ikola ym. 1989: 250), joten *tarvitsee*-verbin osalta jyväskyläläinen puhekieli osoittaa saaneensa vaikutteita useista murteista.

Yleiskielessähän *tarvita*-verbiä ei voi käyttää myönteisenä, mikä kaikissa murteissa sen sijaan on mahdollista, esim. *minun tarvitsee mennä*. Kyseinen verbi ei ole yhtä kieltohakuinen kuin eräät nesessiiviset verbit, vaikkakin on *pitää-* ja *täytyy-*verbien kielteinen variantti. (Ikola ym. 1989: 248, 252.) Myöntöhakuista aluetta ovat länsimurteet, joista hämäläismurteissa *tarvita* on myönteinen 50—70 %:ssa tapauksista, mutta myönteisenä sitä tavataan joskus itämurteistakin (Laitinen 1992: 52—54). Päijät-Hämeessä kielteisiä

tapauksia on havaittu hieman vähemmän kuin myönteisiä (Kiuru 1977: 214). Jyväskylä näyttää kuitenkin kuuluvan kieltohakuisten murteiden alueeseen, sillä vain 13,9 % tapauksista on myönteisiä (11 tapaus 79:stä). Suurin osa myönteisistä tapauksista on opiskelijoilla (naisilla 3, miehillä 4), mikä saattaisi vihjata nuoremman polven olevan luopumassa alueen savolaisesta alkuperäisedustuksesta.

2.1.6. *olla + pakko / hyvä + 1. infinitiivin lativi*

Tähän ryhmään olen poiminut *olla*-verbin ja 1. infinitiivin yhteydessä olevat nominit *pakko* ja *hyvä* vertailumuotoineen. Subjektiosan puuttuminen vie eräät nesessiiviset rakenteet lähelle tyyppiä, jossa infinitiivi vain on attribuuttina vailla nesessiivisyyttä. Ikola jäsentää näissä saneliitoissa, esim. *on pakko*, *on hyvä*, ensimmäisen infinitiivin lyhyemmän muodon rakenteen subjektiksi (Ikola 1977: 130). Jäsennettiinpä rakenteet miten tahansa, nämä kaksi tyyppiä kuuluvat rakenteellisesti samaan ryhmään.

Nesessiivisessä lauseenvastikkeessa voi olla aktiivin 1. infinitiivin lyhyempi muoto ja *pakko*, *hyvä* ym. vastaavantapainen nomini. *On lupa*, *on määrä* -saneliittoa aineistossa ei esiintynyt. Aineistoni tapaukset ovat samanlaisia kuin murre-esimerkit M:28—M:33, joiden nominina on *pakko* tai *hyvä*. Komparatiivia *parempi* ei aineistossani ollut, toisin kuin Muoto-opin arkistossa (ks. esimerkkejä M:32—M:33).

- M:27 yllesähän ne *ol' pakko elättöö*, tuommoset ruotilaeset (Pieksämäki 1985).
 M:28 [kun oli] pitkät matkat niin siinn-*oli pakko harjaintua* [hiihtämään] (Ruovesi 1978).
 M:29 kyllä se *os hyvä harkita'* aena aekonaa [mitä tekee] (Sumiainen 1967—68).
 M:30 sillä [sahanterällä] *oli hyvä lohkoos* sitä hankilunta (Pielisjärvi 1969—71).
 M:31 se *o' iha, parempi olla'* 'yrittämättä koko poltantii [jos tervakset märät] (Nurmes 1979—80).
 M:32 se *om paras* heti *antaap* pullosta lissää (Keuruu 1969—70).

Esitän esimerkkejä kummastakin tapausryhmästä. Huutomerkki (!) osoittavat odotuksen-vastaista muotoa; lauseessa tulisi olla genetiivimuotoinen subjekti, mutta muutamassa tapauksessa onkin paikallissijainen adverbiaali. Toistaiseksi kielitiede ei ole hyväksynyt adessiivia ja elatiivia subjektin sijoiksi (Vartiainen 1981: 92), joten tulkitsen ne lipsahduk-siksi informantin mahdollisesti tavoitellessa genetiivimuotoista subjektiosaa nesessiivira-

kenteeseen. Lauseenvastikkeelle tyypillinen subjekti on vain joissakin tapauksissa. Elliptiset ilmaisut ovat yleisiä.

Rakenteen enemmistö, 47 tapausta ja 73 %, oli *pakko*-tyyppiä. Jyväskyläläisillä harvemmin on subjekti lauseessa mukana. Yksikön 1. persoona on useimmiten kyseessä, jos rakenteessa on subjektiosa, ja ellei ole, yksikön 1. persoona (esim. J:47) tai geneerinen 3. persoona (esim. J:49) usein voidaan katsoa ajatussubjektin persoonaksi.

- J:42 mää rupesi ajattelee että *pakkoham mu oj* johonkip *päästä* ja, sittem mää, ninku, pyriv vaan tonnem matikal laitokselle (On8).
 J:43 *pakkohan* sielä *on* nykyään *tehän* ne [harjoitustunnit], aika tunnollisestis sinänsä (Om12).
 J:44 *no mun om pakko ollak* kotona jos kerta esitetää sillo hyvä elokuva (Om18).
 J:45 se ov vähän samallaista kun nykyinen työnteko et sit-*om pakko tehdä* (Tn2).
 J:46 ku oli tää korkeesuhdantee aikaa, aika oli nin, totta kait *ohan* se *pakko muuttua* (Tm14).
 J:47 se *oli pakko m-*, *ruvetat* tekkeel liikkeitä os muute hukkun, männyp pohjaa (En6).
 J:48 ei voes sanoan ni että *pakko on ei* sinne *ok* kenellä (!) *pakko mennä* (En9).
 J:49 kyllä sillo oli laivaliikennettä kovastis sillon *oli pakko kulukeet* tuota ku ei ollu, autoliikennettä (Em16).

On hyvä mennä -tyyppiä oli vain 17 tapausta eli 27 % kyseisestä nesessiivirakenteesta. Työikäisillä ja eläkeläismiehillä ei ollut ainoatakaan tapausta. Esimerkeistä puuttuvaksi ajatussubjektiksi voitaisiin olettaa, kuten edellisessäkin kohdassa, yksikön 1. (esim. J:51) tai 3. persoona (esim. J:54 subjektiosa adessiivissa).

- J:50 tääll-*oli* sem puolee *hyvä asua* että tääl o hyvät palvelut (On4).
 J:51 kun äitiki oli työssä ni, sitte *oli hyvä, ollam* mummol luona (On7).
 J:52 se ov viimenen kesä kup pääsee interreilille, se *om parasta lähtee* (Om15).
 J:53 kyllähän siellä *hyvä o, kuuluat* tommoseen ni, näi isosakip paikassa (Tn7).
 J:54 kyllähän ne niim paljo pahhaa tekkee niill-*on* (!) nii *hyvä tehäk* ku ei, poliisia tarttep pelätäk kun (En8).
 J:55 voi kesällä siellä rannassa *ol* nii *hyvä*, ensi' *'uida*, ja *ottaa* aurinkoo (En5).

Opiskelijanaisilla *on hyvä / pakko mennä* -tyyppiä oli 12 tapausta, joista 9 *pakko*- ja 3 *hyvä*-nominin kanssa. Opiskelijamiehillä vastaavat luvut olivat 19, 13 ja 6. Työikäisillä naisilla *pakko*-tyyppiä oli 13 ja *hyvä*-tyyppiä 3 tapausta. Työikäisten miesten kaikki neljä rakennetta olivat samalla informantilla ja *pakko*-tyyppiä. Samoin tapahtui eläkeläismiesten kahdelle esiintymälle. Eläkeläisnaisilla oli 11 tapausta, joista 6 *pakko*-tyyppiä ja loput *hyvä*-tyyppiä. Kaikkiaan *olla + pakko / hyvä + 1. infinitiivi* -tyyppiä oli aineistossa 66 tapausta, jotka jakautuivat melko tasaisesti eri ryhmiin lukuun ottamatta vanhempia

miehiä. Yhteensä tämä rakenne käsitti 8,2 % infinitiivillisistä nesessiivirakenteista. Taulukossa 2 ovat tulokset rakenteen esiintymisestä jyvaskyläläisillä.

Taulukko 2. *olla + pakko / hyvä + 1. infinitiivin lativi*

	On	Om	Tn	Tm	En	Em	yht.
<i>on pakko mennä</i>	9	13	13	4	6	2	47
<i>on hyvä mennä</i>	3	6	3	-	5	-	17
yht.	12	19	16	4	11	2	64

Jostakin syystä *pakko* on suositumpi nomini kuin *hyvä* etenkin vanhempien miesten kielessä. Käyttöyhteyksissä on sävyero: *pakko* liittyy kielteisiin ja *hyvä* myönteisiin tapahtumiin. Kielteisten asioiden suosiminen kerronnassa saattaa liittyä kohteliaisuusstrategioihin ja minän vähättelyyn.

2.1.7. *kuuluu, passaa, auttaa, kannattaa tai tulee + 1. infinitiivin lativi*

Myös verbit *kuuluu, passaa, auttaa, kannattaa* ja *tulee* kuuluvat jyvaskyläläisissä nesessiivirakenteissa finiittisinä käytettävien verbien ryhmään. Tämä heterogeeninen ryhmä jäi nesessiivisten rakenteiden ja lauseenvastikkeiden pienimmäksi. Niitä oli 8,2 % nesessiivirakenteista, joissa on 1. infinitiivin lativi. Ikolan ryhmän tuloksissa millään murteella ei ole vastaavaa verbien yhdistelmää, joten en voi suoraan verrata esiintymääriä. Yksittäisten verbisanojen osuus murteiden nesessiivirakenteista on prosentoin paikkeilla tai vähemmän, mutta yleiskielessä *tulla* on hallinto- ja virkakielen ansiosta toiseksi yleisin nesessiiviverbi *pitää*-verbin jälkeen (Ikola ym. 189: 242, 247). Hämmäläläis- ja savolaismurteissa esiintyvät edellä mainittujen lisäksi mm. *passata, parantua, maksaa* ja *kelvata*.

- M:33 ku *minu ei passoos syyväm* mittäät tuola [ruokalassa] kuv voeleipee (Kangasniemi 1983).
M:34 vaen *eihän siinä passanna* sepee siinä [takareessä] *pittee* (Pielisjärvi 1969—71).
M:35 *ei se parantunnut teurastaa* ittelle elävää (Sääksmäki 1987—89).
M:36 *ei mium maksa* [= kannata] enää *syyväkkää* (Savitaipale 1978).
M:37 *se* [papin] *ei kelvana* talo sänkyssä *muata* (Ristiina 1975—76).

Tässä ryhmässä kullakin predikaattiverbillä on niin vähän esiintymiä, että luokitin ne samaan harvinaisten pääverbien ryhmään. Esittelen tapauksia kustakin verbistä. Yleisin oli verbi *kannattaa*, joten siitä on useita näytteitä.

- J:56 joo kyllä meillä niinkun *nimilaput*, siis *kuuluu ollat* työasussa (Tn8).
 J:57 olen kyllä sitä mieltä että kyllä, *sinutella, passaa* (Tm13).
 J:58 *minu ei passannut* työmaallani *puhuat* työn keveyvestä (Em11).
 J:59 *ei passannup* pitkältä askelta *ottaa* hyvim pientä vaal liikuttaa (Em15).
 J:60 *ei auttanuk kuunnellan* niitem puheita (Tm20).
 J:61 siellä iha *kannattaa* — — köyhän — — *matkailijam mennäs* sinne (On2).
 J:62 *sairastaa ei kannata* — — ollenkaan — — puhumattakaan siitä että *kannattas kuollat* taikka *synnyttää* tai, kaikki maksaa (Om13).
 J:63 *huonosydämmise ei kannatal lähteej* juoksemaa (Em14)
 J:64 suhteittel laajenemine on, jatkuvasti, edessä ja, siihen *tulee varautuaj* ja — — (Om17).

Joukossa oli myös predikaatti *sietää* 1. infinitiivin latiiivin kanssa. Se ei esiinny Ikolan ym. tutkimuksessa puhekielessä tavattavien nesessiivisten verbien luettelossa, vaikka tapaus mielestäni vaikuttaa subjektittomalta, nesessiiviseltä rakenteelta. Laskin sen mukaan harvinaisten pääverbien ryhmään.

- J:65 se onkis semmonen kysymys jota *sietää harkitak* kovastin nimittäi — — (Om12).

Jyväskyläläisillä oli vain 17 tapausta, joissa predikaattina oli *passaa* 3 kertaa, *kannattaa* 10 kertaa (laskettuna kaikkien 1. infinitiivin latiiivien, ei rakenteen predikaattien mukaan kuten esimerkiksi J:62 ilmenee) ja kertaalleen esiintyivät *kuuluu*, *auttaa* ja *tulee* sekä rajatapaus *sietää*. Esiintymämäärät olivat siis varsin alhaisia. Iän ja sukupuolen mukaan tulokset jakautuivat seuraavasti: opiskelijanaisilla 2, opiskelijamiehillä 7, työikäisillä naisilla 1, työikäisillä miehillä 2, eläkeläisnaisilla 2 ja eläkeläismiehillä 3. Opiskelijamiehet erottuvat muista, mutta näin pienillä esiintymämäärillä ja vaihtelevilla rakenteilla siitä ei voi tehdä johtopäätöksiä.

Ryhmän verbeistä *kannattaa* on puolessa tapauksista myönteinen, puolessa kielteinen, joten se ei ole *tarvita*-verbin tapaan selvästi kieltohakuinen. *Passaa* on kahdessa tapauksessa kolmesta kielteinen. Lopuista verbeistä kielteinen on *auttaa* ja myönteisiä *kuuluu*, *tulee* ja *sietää*, mutta varmaa johtopäätöstä tästä ei voi tehdä tapausten harvinaisuuden vuoksi.

2.1.8. Neljännen infinitiivin nominatiivi ja partitiivi

Neljäs infinitiivi muodostetaan liittämällä verbin taivutusvartaloon päätte *-minen*. Rakenne esiintyy vain kahdessa harvinaisessa tapauksessa, nominatiivissa, jolloin se ilmaisee täytymistä (ns. nesessiivinen ilmaus), sekä vastaavassa partitiivissa. (Karlsson 1982, 198.) Neljättä infinitiiviä käytetään *olla-* ja *käydä-*verbien ohessa ilmoittamaan, mitä jonkun on tehtävä tai sopii tehdä (nominatiivi) tai mitä jonkun ei pidä tehdä (partitiivi), esim. *Kyllä sinun nyt on lähteminen. Niinkin käy sanominen (= voi sanoa). Sinne ei ole menemistä (= ei pidä mennä, ei ole hyvä mennä).* (Ikola 1977: 60.)

Johtimella *-minen* muodostetaan myös substantiiveja, jotka eivät kuulu verbin nominaalimuotoihin ja joita voidaan käyttää kaikissa sijoissa, esim. *Minulla on vielä paljon kiireellistä tekemistä. Hänen kävelemisensä on jo huonoa. Hän puhui järkevistä rahasioiden hoitamisesta.* Johdosten substantiivisuus käy ilmi mm. siitä, että niihin voi liittyä adjektiiviattribuutti. (Ikola 1977: 61.)

Jyväskyläläisaineistossa neljäs infinitiivi oli harvinainen, tosin vastaavia *-minen*-johtimellisia nomineja olisi ollut runsaasti. Muoto-opin arkistosta selviää, ettei 4. infinitiiviä ole ollut Leppävirran eikä Nurmeksenkaan informanteilla. M:41 on elliptinen sanonta.

- M:38 *ei minu käynä syömine eikä juomine mittää* (Mikkelin mlk. 1972—73).
 M:39 *ehä sem puhheisii o uskomista* (Hirvensalmi 1969—70).
 M:40 kun oli tommosia maalattiaisia saunoja että *ei sinnek käyny ollenkaam meneminen* (Teisko 1968—70).
 M:41 sitä kuusta *kuuleminen*, jonka juurella asunto (Kangasala 1967—69).

Neljännet infinitiivit ovat selvästi yleisempi kielto- kuin myöntömuotoisissa rakenteissa (Kiuru 1977: 190). En tavannut jyväskyläläisiltä lainkaan 4. infinitiivin nominatiivin sisältäviä lauseenvastikkeita tyyppiä *sinun on/käy lähteminen*. Partitiivimuodotkin olivat rajatapauksia, jotka muotonsa puolesta sopivat subjektittomuutta lukuun ottamatta nesessiivisen lauseenvastikkeen määritelmään, mutta semanttisessa tarkastelussa ovat epävarmoja. Jotkin tapaukset menevät lähelle *minen*-teonnimijohdoksia, enkä luokittanut niitä lauseenvastikkeisiin. Esimerkiksi *minen*-johdokset, jotka saavat adjektiiviattribuutin, rajautuivat luonnollisestikin pois. Seuraavat esimerkit katsoin kuuluviksi nesessiivisiin lauseenvastikkeisiin ja rakenteisiin.

- J:66 *eij oo valittamista siinäkkä et tuo Kuohuki ois sikäli, ihanteellinem paikka* (Om12).

J:67 em mä nyt tiijäs sitt-että *onko* siinä *katumista* vai *ei* (Tm15).

Rakenteen viisi tapausta ovat vain 0,5 % koko aineistoni nesessiivisistä rakenteista. Tämä tyyppi jäi itse asiassa aivan nesessiivirakenteiden marginaaliin. Nesessiivisistä *-minen*-johdoksista 4 oli opiskelijamiehillä ja 1 työikäisellä miehellä. Ikolan ryhmän tutkimuksessa savolaismurteissa 4. infinitiivi oli 1,6 %:ssa nesessiivisistä rakenteista, hämäläismurteissa 2 %:ssa ja murteissa keskimäärin 1,2 %:ssa, mutta yleiskielessä vain 0,4 %:ssa (Ikola ym. 1989: 430). Tällä perusteella Jyväskylän puhekieli kallistuisi yleiskieliseen suuntaan.

2.1.9. Nominia määrittävä 1. infinitiivin latiiivi

Nominin määritteenä olevat infinitiivit voidaan erottaa nesessiivisten rakenteiden infinitiiveistä siten, että vain viimeksi mainittuihin voitaisiin lisätä genetiivimuotoinen subjektisana (Ikola ym. 1989: 296). Infinitiiviattribuutit lukeutuvat attributiiveihin, jotka ovat substantiivisia sanoja eivätkä kongruoi pääsanansa kanssa (Ikola 1977: 146). Attribuuttirakenteisiin eivät kuulu leksikaalistuneet liitot, kuten *on aika/lupa/määrä*, kun taas esim. *mahdollisuus ojentaa* ja *pyrkimys pysäyttää* täyttävät infinitiivirakenneattribuutin syntaktiset ja semanttiset ehdot (Hakulinen—Karlsson 1979: 378—379).

Tässä luvussa käsiteltävään ryhmään keräsin kaikki tapaukset, joissa 1. infinitiivin latiiivi määrittää jotakin muuta nominia kuin *hyvä* tai *pakko*. Hakulisen ja Karlssonin torjumia leksikaalistuneita liittoja en katsonut joukossa olevan. Rakenteet, joissa infinitiivi yksin on suoraan predikaatin objektina, jätin pois, esim. *haluan uida*. Predikaatteina on vaihtelevia verbejä, kuten *olla*, *saada*, *tehdä*, *tulla*. Kyseeseen tulevat nominit ovat substantiiveja (luvussa 2.1.9.1) ja adjektiiveja (luvussa 2.1.9.2). Seuraavassa käsittelemäni kaksi ryhmää luonnollisestikin jäävät nesessiivisten lauseenvastikkeiden tarkastelun ulkopuolelle, mutta katsoin ne mielenkiintoisiksi nominaalirakenteiksi siitä huolimatta. Kokoelma on kovin hajanainen. Rakenteiden esittelyä seuraavassa luvussa selvitän, onko nominin ja infinitiivin muodostamilla rakenteilla korrelaatiota nesessiivisten rakenteiden kanssa.

2.1.9.1. Substantiivia määrittävä 1. infinitiivin latiiivi

Infinitiivi voi olla substantiivin attribuuttina. Esim. *Nyt on aika mennä nukkumaan. Minulla ei ole mitään mahdollisuutta päästä sinne. Hän vahvistui päätöksessään ottaa Aappo kasvatikseen.* (Ikola 1977: 149.) Setälä antaa 1. infinitiivin lyhyemmästä muodosta substantiivin attribuuttina samantapaisia esimerkkejä: *Minun on aika lähteä. Sain luvan ajaa miehen ulos. Hän on jo aikeissa myydä ostamansa talon.* (Setälä 1966: 112.) Perinteisessä lauseenjäsennyksessä infinitiivirakenne jäsennetään lauseen subjektiksi ja mm. edellisistä esimerkkilauseista ensimmäisessä *aika* on predikaatiivi, *on* predikaatti, *mennä* subjekti ja *nukkumaan* adverbiaali. Nojaudun kuitenkin Ikolan esitykseen mahdollisuudesta jäsentää infinitiivi substantiivin attribuutiksi edellisen kaltaisissa tapauksissa. Murteiden aineistossa oli esimerkkejä infinitiiviattribuuteista.

- M:42 *kun ne otti sitä hunajaa nin se oli sitten kauhum paikka mennäs se tiä siitä* (Teisko 1969—70).
 M:43 *nyt on yks talo vaarassa jäärä autioksi* (Virrat 1969—70).
 M:44 *nää oli hyvät luistimet luistella* (Teisko 1969—70).
 M:45 *tuliham minullekkim määräys luavuttaa heinää* (Kuru 1975).

Jyväskylän aineistossa 1. infinitiivin latiiivia substantiivin määritteenä oli yhteensä 108 tapausta, joista opiskelijanaisilla oli 28, -miehillä 34, työikäisistä naisilla 19 ja miehillä 14 sekä eläkeläisnaisilla 11 ja -miehillä vain 8 tapausta. Rakenteen käyttö on siis yleisempää nuorilla kuin vanhemmilla informanteilla.

Lähellä nesessiivisiä rakenteita on tyyppi *on tarkoitus mennä* (Ikola ym. 1989: 259—265). Aineistossa oli niitä muutamia, mutta en tilastoinut niitä erilleen muista substantiivirakenteista. Osassa tekijää ilmaisee genetiivimuotoinen subjekti (J:68), osassa paikallissijainen tekijää ilmaiseva nomini, joka täyttää saman tehtävän (J:70). Subjektitto- miakin tapauksia esiintyi (J:69).

- J:68 *ei mun tarkotus ollukkaa mainitak ku, tosiaal Lauri Viita* (On1).
 J:69 *Jyväskylän kesää oli kovastit tarkotus viime kesänä osallistua mut, se jäi sittek kyllä yhdessä, taidennäyttelyssä käymisee* (On10).
 J:70 *nyt meill-on, tarkotus perustaa ens, tammikuussa semmonen kerho* (Om13).
 J:71 *meillähän ei mitkään, varsinaisesti oot tarkotus ollan nuorisomyymälä* (Tn5).

Seuraavissa esimerkeissä infinitiivi on attribuuttina adverbiaalina toimivalle substantiiville, joka on paikallissijoissa (J:72) tai essiivissä (J:73). Infinitiivin ja substantiivin sanaliitto on melko kiinteä.

- J:72 seurataa että *onko* tämä asiakas *aikeissa maksaat* tämän vai onko hänellä tarkoitus että hän todella sen aikoo viedä, ihan maksamatta (Tn2).
 J:73 mull-*o* yleensät *tapana ostaat* jouluks itellenikin kirja (Tn4).

Predikaattina seuraavissa esimerkeissä on *olla*-verbi. Osa on eksistentiaalilauseita, joista yksi (J:83) on nesessiivilause. Tapauksessa J:84 on kieliopillinen subjekti ja predikaatiivi, jolla on infinitiiviattribuutti. Eri substantiiveja esiintyy runsaasti, kuten näytteet osoittavat. Rakenne on ilmeisen produktiivinen ja sallii hyvin monien substantiivien yhdistämisen tahdonalaista tekemistä ilmaiseviin infinitiiviverbeihin. Muodollisia subjekteja esiintyy nominin ja infinitiivin sisältävissä rakenteissa usein (J:83).

- J:74 siihe aikaav vielä *ei ollum* mitää *estoja esiintyä* (On3).
 J:75 *ei ollun* niin *halua jäähäj* Jyväskylää että *oli jo, halu lähtee* pois (On5).
 J:76 mull-oli, omat menot ja ystävät ni *ei* mulla sitte *ollun* niinku, *tarvettakaa, tutustua* (On9).
 J:77 *ois varaa käyväv* vähäm muuala nin kävishän sitä (Om13).
 J:78 Arem paarissa sit *om mahollisuus käydä*, syömässä normaalihinnoin (Tn6).
 J:79 *ei* sitte enää *oos* semmosta *intressiä lähtee* ollenkaa (Tn8).
 J:80 tämän vuoden tammikuussakkaan *ei* pidetty ollenkaa [kuusenkaatajaisia] *ei olluk* kuulemma *varaa pitää* (Tm18).
 J:81 *eikä mull-ois halua* ei mihinkää *mennä, lähtee* että tuota (En7).
 J:82 *on sattet tilaisuus päästät* tänne, oppiin (Em13).
 J:83 se täytyy olla itellä semmone — — *innostus oppias* soittamaa (Tm20).
 J:84 tämä nyt *on* semmosta *salaisuutta puhuat* tuohon (Em12).

Tulkitsen esimerkkien J:74—J:82 infinitiivin attribuutiksi substantiiville, joka on eksistentiaalilauseen subjekti. Päädyin tähän ratkaisuun mainitun Ikolan määritelmän lisäksi osittain siksi, että mm. esimerkissä J:84 havaitaan pronominisubjekti, joka mahdollistaa infinitiivin jäsentämisen attribuutiksi. On loogisempaa pitää infinitiiviä attribuuttina kuin subjektina; muodostavathan substantiivi ja infinitiivi kielitajussa tavallaan kiinteän sanaliiton. Oletusta attribuutista tukee myös se, että monet lauseet, kuten J:74 ja J:80, olisivat ymmärrettäviä ilman infinitiiviä. Jos sen sijaan lauseet jäsenettäisiin perinteisesti (esim. Ikola 1977: 130) siten, että nomini on predikaatiivi ja infinitiivirakenne on subjekti, lauseet menettäisivät subjektinsa, jos infinitiivi jätettäisiin pois. Attribuutin poisjättäminen taas on lauseenjäsennyksen kannalta toissijaisempaa.

Predikaattina voi olla muukin kuin *olla*-verbi. Esimerkissä J:85 infinitiivi on objektin attribuuttina. En ottanut mukaan *saada*-verbejä, joihin liittyy 1. infinitiivin lativi tai translatiivi (esim. *sain lähteä* tai *sain syödäkseni*), ellei ohessa ole nominia.

J:85 *saim* mummol luona niinkum paremmat *edellytykset* siinä *lukeej* ja muuten (Om19).

Seuraavankaltaisissa tapauksissa predikaattina on *tehdä*-verbi ja nominina *mieli*. Objektina toimiva ensimmäisen infinitiivin lativi liittyy predikatiiviadverbiaalin kanssa käytettyyn transitiiviverbiin, esim. *mieli tekee mennä* (Saukkonen 1966: 162). Murteissa *tekee mieli* -rakenteessa ensimmäisen infinitiivin yhteydessä esiintyvä *mieli*-substantiivi on fraasistunut (Ikola ym. 1989: 267). Subjektiosaa on genetiivissä joissakin lauseissa (esim. J:86), joissakin taas ei ole subjektiosaa (J:87). Opiskelijaryhmässä rakennetta on muutama, työikäisillä on vain yksi tapaus yhdellä naisella, eläkeläisillä taas sitä ei ollut lainkaan. Syntyy vaikutelma, että ilmaus kuuluisi muodikkaaseen tai nuorekkaaseen kielenkäyttöön.

J:86 sit *mun* toisaalta *tekis mieli mennäk* käymää, jossain nii, Pohjois-Amerikan miljoonakaupungissa (On2).

J:87 *tekis mieli lukeek* kaikkia ja *tekis* niinku *mieli ottaa* selvää (Om17).

2.1.9.2. Adjektiivia määrittävä 1. infinitiivin lativi

Predikaatintäytteenä tai predikatiiviadverbiaalina olevan adjektiivin määritteenä oleva 1. infinitiivin lyhyempi muoto ilmoittaa ”minkä suhteen”, esim. *Asia on vaikea toimittaa. Seikkaa pidän vaikeana ymmärtää.* (Setälä 1966: 112.) Eräiden yksipersonaisten verbi-ilmausten ohessa subjektina on 1. infinitiivin lyhyempi muoto, esim. *on*-muodon sisältävien sanaliittojen kuten *on edullista* yhteydessä (Ikola 1977:130). Rakennetta esiintyy suomen eri murteissa.

M:46 *ei se ol luvallista lyyvän* niihi [seiniin] mittään nauvoja (Ristiina 1975—76).

M:47 *os se kaunista nähä* oikee hyvä muuramsuo (Savitaipale 1977—81).

M:48 *se oli jo raskaampaa niittääs* se peltoheinä (Sääksmäki 1987—89).

M:49 [lihava] lapsi *on kattellap* palijo *mukavampi* (Kuru 1975).

Jyväskyläläisillä oli 192 kertaa ensimmäinen infinitiivi adjektiivin määritteenä. Opiskelijanaisilla oli eniten eli 53, opiskelijamiehillä 49, työikäisillä naisilla 27, työikäisillä

miehillä 28, eläkeläisnaisilla 21 ja eläkeläismiehillä vain 14. Lähellä nesessiivisiä rakenteita on tyyppi *on hauska mennä*, jollaiset adjektiivin sisältävät rakenteet usein ilmaisevat tunteita tai asenteita (Ikola ym. 1989: 259, 262.) Aineistossani yleinen on *hauskaan* rinnastuva adjektiivi *kiva*, jonka suosiminen osaltaan nostaa opiskelijaryhmän frekvenssin huomattavan suureksi.

- J:88 sillon kun sielä on käy ihmisiä ja on kiirettä aikaa ni sillon siel-*on kiva olla* (On1).
 J:89 *ohan se kiva, päläpättää* joku, tekstikappale sieltä (Om16).
 J:90 *ois* niinkuk *kiva myyäm* muutaki tavaraa (Tn4).

Infinitiivi toimii mm. esimerkissä J:89 predikatiivin määritteenä; tässä yhteydessä en erittele tapauksia, joissa "svetisistinen" muodollinen subjekti periaatteessa tekee infinitiivistä predikatiivina toimivan adjektiivin attribuutin (esim. J:94—J:96). Esimerkeissä J:88—J:96 predikaattina on *olla*-verbi. Mukana on predikatiivina toimivia adjektiiveja ilman rakenteen subjektia, mutta päädyn jäsentämään niidenkin infinitiivit tässä yleisesti attribuuteiksi. (Perinteinen lauseenjäsennyshän johtaisi nimittämään esim. tapauksen J:93 infinitiiviä subjektiksi.) Fraasina käytetään *vaikea sanoa* -ilmausta (esim. J:94). Esimerkissä J:91 lienee kysymys rakenteiden kontaminaatiosta: informantti on saattanut tarkoittaa esim. **olen tyytyväinen asuessani* — — .

- J:91 kyllä minä oekee *olen tyytyväinen* täällä *asua*, tää o hyvä, hyvä talo (En5).
 J:92 *on* se tietenki, vähän p-, vähän tuota *huonompi ottaak* kontaktia — — niihi ihmisiin (Tm18).
 J:93 *turvallistahan* täälä *om matkustaat* täälä ei tarviip pelätäm mitää, vat sasairauksia (Om12).
 J:94 jaa, se *ov* vähän *vaikee* kyllä *sannoo* (Tm20).
 J:95 se *o* aika *vaikee sanoak* koska ne oli nii hirvee erillaisia (En2).
 J:96 voi ku se *ol jännää kahtook* kun ne hiihtikin ni että (En7).

Predikaattina toimii esimerkeissä J:97—J:101 jokin muu kuin *olla*-verbi. Esimerkissä J:99 infinitiivirakenne jäsentyy perinteisen lauseenjäsennyksen mukaan subjektiksi, vaikka näkisinkin lauseen mieluiten subjektittomana ja infinitiivin yksinkertaisesti attribuuttina adjektiiville, joka olisi lauseen objekti. Esimerkkilause muuten rinnastuu *tekee mieli* -rakenteeseen. Muissa esimerkeissä infinitiivi on yksiselitteisesti adverbiaalinen attribuutti.

- J:97 se *tul* sitten niir *raskaaks* minu yksim *pittäään* näiv vanhana se omakotitalo (En1).
 J:98 *sain aikaseks ruvetal* lukeen tarpeeks aikasi (On10).
 J:99 *teki* kyllä *hyvää sitter ruveta* opiskelee (Om14).

- J:100 *katsottiin kumminki viisaammaks mennän naimisiij ja — — (Om19).*
 J:101 *en oop pitänyt tarpeellisena opetella kirjakieltä (Tn10).*

Mukana oli myös yksi erikoinen pronominin ja infinitiivin liitto, jossa on lisäksi muodollinen subjekti. Tapaus ei jäsenny luontevasti adjektiivien eikä substantiivien muodostamiin rakenteisiin, mutta pronominin *toinen* voidaan tulkita vastaavan *toisenlaista*.

- J:102 *kyl se on iha, toista käydäs siellä [Lähi-idässä] (Tn9).*

2.1.10. Nesessiivisten lauseenvastikkeiden ja infinitiivirakenteiden esiintyvyyden vertailu sekä eräitä harvinaisia rakenteita

Nesessiivisiä ilmauksia on useita tyyppejä, kuten edellä tuli ilmi. Sama asia on mahdollista ilmaista usein eri tavoin, esim. *minun täytyy/pitää/kuuluu lähteä, minun on pakko lähteä, minun on lähdettävä, minun on lähteminen*. Minua kiinnosti tarkastella, ovatko rakenteet keskenään vaihtoehtoisia: ovatko ne suoraan vai kääntäen verrannollisia eli ennustaako yhden rakenteen käyttö toisten lisääntymistä vaiko vähenemistä. Informantteja koskevat vertailut pohjautuvat liitteen 1 taulukoissa 1—7 näkyviin tuloksiin. Virkkeistä, joissa samalla nesessiiviverbillä on useita infinitiivisubjekteja, on laskettu kukin infinitiivi omaksi tapaukseksi, esim. *meidän piti lukea ja laskea* = 2 nesessiivirakennetta (vrt. Ikola ym. 1989: 238—240).

Seuraavaan taulukkoon 3 olen kirjannut taulukossa 1 jo kertaalleen prosenttiosuuksina esitellyt nesessiiviset rakenteet nyt frekvensseinä sekä lisäksi substantiivien ja adjektiivien infinitiivirakenteet. Sosiaaliryhmiä tarkasteltaessa huomataan, että opiskelijoilla suosituin taulukkoon valikoiduista rakenteista on *pitää mennä*. Toisena tulee adjektiivi + infinitiivi -rakenne. Samaa järjestystä ei esiinny muilla sosiaaliryhmillä. Työikäisillä sekä eläkeläisnaisilla suosituin on *täytyy mennä* -rakenne ja toiseksi suosituin on *pitää mennä*. Työikäisillä sekä eläkeläismiehillä ensimmäisenä on *pitää mennä* ja toisena *täytyy mennä*. Kaikilla ryhmillä *on pakko mennä* on yleisempi kuin *on hyvä mennä*.

Taulukko 3. Nesessiiviset lauseenvastikkeet ja infinitiiviattribuutit

	On	Om	Tn	Tm	En	Em	yht.
<i>pitää mennä</i>	66	81	41	55	73	67	383
<i>täytyy mennä</i>	23	31	45	44	80	38	261
<i>on mentävä</i>	3	21	29	16	14	19	102
<i>tarvitsee mennä</i>	12	18	6	9	19	15	79
<i>on pakko mennä</i>	9	13	13	4	6	2	47
<i>on hyvä mennä</i>	3	6	3	-	5	-	17
<i>kuuluu ym. mennä</i>	2	7	1	2	2	3	17
<i>ei ole menemistä</i>	-	4	-	1	-	-	5
subst. + inf.	28	34	19	14	11	8	108
adj. + inf.	53	49	27	28	21	14	192

Lea Laitisen laatiman "Pakon ilmaisemista" kuvaavan kartan perusteella Jyväskylä on *pitää*-, *täytyä*- ja *tarvita*-verbien eroavien levikkialueiden leikkauspisteessä. Jyväskylän pohjoispuolella kolmesta Laitisen tutkimasta nesessiiviverbistä suosituin on *pitää* (60 %) ja toisena tulee *täytyä* (40 %). Länsipuolella johtava nesessiiviverbi on *täytyä* (yli 60 %) ja *tarvita* toisena (20 %). Jyväskylän itäpuolella *pitää*-verbi käsittää 60—95 prosenttia nesessiivi-ilmauksista. (Laitinen 1992: Liite 2, Kartta 13.) Jyväskylän aineistosta havaitaan, että kyseisistä verbeistä (*on mentävä* -rakenne pois lukien) *tarvita* on kaikissa sosiaaliryhmissä sekä yhteistuloksessa kolmas (liitteen 1 taulukko 1). Vertailun perustella Jyväskylän kielimuoto on läheisten murteiden yhdistelmä. Useimmilla informanteilla *pitää* on suositumpi kuin *täytyä* ja vain joillakin (esim. informantit On5, Tn1, Tn6, Tm12, Tm16, En4, Em14) länsimurteinen *täytyy* on suosituin (taulukot 2—7).

Murteissa predikatiivina tyypin *puuro on hyvää syödä* rakenteissa on useammin adjektiivivi, yleiskielessä substantiivi (Ikola ym. 1989: 295—303). Aineistossani ei eritellä nomineja lauseenjäsenyytensä perusteella, mutta voidaan havaita, että vaikka *on pakko mennä* -rakenne on yleisempi kuin *on hyvä mennä*, infinitiivirakenteissa adjektiivivi on läsnä lähes kaksi kertaa useammin kuin substantiivi. Jyväskyläläiset ovat siis enemmän murteen- kuin yleiskielen käyttäjiä.

Esiintyvätkö jotkin rakenteet idiolekteissa toisten rakenteiden kustannuksella, vai ennustaako tietyn rakenteen runsaus myös muiden lisääntymistä? Onko mitään yhteyttä

informanttien nesessiivirakenteiden ja nomina määrittävien infinitiivien käytöllä? Liitteen 1 taulukoissa 1—7 näkyvät kaikkien informanttien nominaalirakenteiden määrät mukaan lukien nesessiiviset lauseenvastikkeet ja niitä muistuttavat nominin ja infinitiivin sanaliitot. Taulukoista huomataan, että idiolektien väliset erot ovat huomattavasti suuremmat kuin sosiaaliryhmien väliset, joten pelkkien ryhmätulosten perusteella ei voida tehdä johtopäätöksiä nesessiivisten rakenteiden eikä infinitiiviattribuuttien välisistä korrelaatioista. Esimerkiksi opiskelijoissa on informantteja, jotka suosivat infinitiiviattributteja mutta eivät nesessiivisiä rakenteita (On2, Om19). Rakenteeltaan samankaltaiset *on pakko / hyvä mennä* ja infinitiiviattribuutit, kuten *on hauska lukea, on halu lähteä*, eivät ole esiintymistaajuudeltaan yhteydessä toisiinsa kuten voisi olettaa (esim. informanteilla Tm14, Em15).

Tämä tarkastelu jatkuu luvussa 3.3, jolloin mukana ovat kaikki tutkimani nominaalirakenteet. Nyt oli tarkoitus pohtia nesessiivisten lauseenvastikkeiden ja niitä muistuttavien infinitiivirakenteiden käytön merkittävimpiä piirteitä.

Tämän luvun lopuksi mainitsen vielä muutamia 1. infinitiivin latiiivin sisältäviä rakenteita, jotka eivät käsittelyssäni ryhmity vähäisyytensä vuoksi minnekään muualle. Harvinaisuutensa ja erikoisuutensa vuoksi ne kannattaa kuitenkin ottaa esiin.

Saukkonen kutsuu pääverbin eli 1. infinitiivin latiiivin ja vaillinaisen, finiitin apuverbin kiinteää liittymää liittopredikaatiksi. Deskriptiiviverbin ja 1. infinitiivin latiiivin muodostama liittopredikaatti esiintyy esim. rakenteissa *nauraa hohotti, seisoo toljotti ja oli pudota*. (Ks. Saukkonen 1966: 161.) Koloratiivisessa konstruktiossa toiminnan pääilmaisoin on 1. infinitiivin lyhyemmän muodon esiintymä, ja saneliiton toinen jäsen sävyttää merkityskonaisuuden sekä ilmaisee persoonan, ajan ja moduksen (Penttilä 1963: 481—482). Muoto-opin arkiston deskriptiiviverbeissä oli värikästä vaihtelua finiittisten apuverbien ollessa tavanomaisempia. Rakennetta esiintyy eri puolilla Suomea.

- M:50 tässähän tää voa' 'om männä *elleäk kittuuttaessa*. (Sumiainen 1967—68.)
 M:51 ukko vaej *juuvat tillitteli* ja suma jäe välille (Pielisjärvi 1969—71).
 M:52. *pierastap porraatti* että koko väk heräs (Sumiainen 1967—68).
 M:53 niin siihe' 'oli tuota *kuoltak kyntsähtännä* (Nurmes 1979—80).
 M:54 tuas *viijäj jyrryettiin* saeraalaan (Pieksämäki 1985).
 M:55 mikhähän ne nyt lähti *mennah hilippasemmaa* (Keuruu 1969—70).
 M:56 minä *koatuap pomahin* toessa talavena (Laukaa 1971).

Koloratiivikonstruktiossa deskriptiivissävyiseen finiittiverbiin liittyy neutraalimpi infinitiivi, esim. *sataa tihuutti*. Merkitykseltään vastaava on konstruktiotyyppi, jossa

molemmat verbit taipuvat samalla tavalla, esim. *tulee tuhuttelee*. (Häkkinen 1994: 392.) Viimeksi mainittua rakennevarianttia jyvaskyläläiset eivät käyttäneet. Koloratiivisen konstruktion käyttö on hyvin harvinaista kaikissa suomen murteissa, mutta pohjalais- ja pohjoisissa savolaismurteissa se on hieman muita yleisempää (Ikola ym. 1989: 304—305). Koloratiivikonstruktiota oli vain viisi tapausta, joten en analysoi niitä omassa luvussaan. Vanhemmat miehet käyttivät ilmausta satunnaisesti, samoin kaksi eläkeläisnaista.

- J:103 minä *ollap pollottelen* sielä [kesäkodissa] (En10).
 J:104 sitte siitä nää *kävelläh huitas* tänne (Em16).
 J:105 jos on näi että tulee outoja sanoja ettei niitä ruppeen *nauraa höröttää* (Tm19).
 J:106 sehän nytt-o, varsinaisesti opetettuja asioita, myöski että *ei nyt kiroap pärräytetä* iha, joka lähtöö (Tm19).

Vielä koloratiivikonstruktiotakin harvinaisempi murteissa on *olin mennä* -rakenne, jota Ikolan ryhmä arvioi savolaiseksi (Ikola ym. 1989: 308—309). Koloratiivikonstruktiolle ja *oli pudota* -rakenteelle yhteistä on, että molemmat ovat infiniittisen pääverbin ja finiittisen apuverbin muodostamia liittopredikaatteja (Saukkonen 1966: 159—161). Rakenne *olin pakahtua harmista* ilmaisee tekemistä, jonka toteutuminen on ollut aivan lähellä (ks. Setälä 1966, 110). Muoto-opin arkistosta poimin joitakin esimerkkejä muotoryhmästä, joka jyvaskyläläisillä oli liian harvinainen tilastoitavaksi.

- M:57 *olin* kiukusta *haleta* (Nurmes 1979—80).
 M:58 *min-olin koatua* (Pihtipudas 1970—72).

Ainoaksi laatuaan jyvaskyläläisaineistossa jäi erään eläkeläismiesinformantin *olin mennä* -rakenne.

- J:107 aamulla kun nous ylös ni *oli* niinkur räkään *tukehtua* aena (Em14).
 J:108 voe nousta aeva että *ei oler* räkään *tukehtuan* niinku sillon kum poltti (Em14).

Tässä yhteydessä otan esiin nesessiiviseksi tulkittavan 3. infinitiivin rakenteen *minä joudun lähtemään*. Rakenne ilmaisee välttämättömyyttä samassa deonttisen modaalisuuden asteessa kuin *on pakko, pitää, tarvitsee, on määrä* (Hakulinen—Karlsson 1979: 262). Subjekti, mikäli sitä käytetään, on subjektin sijoissa (nominatiivissa tai partitiivissa) ja predikaatti kongruoi sen kanssa. Predikaatti saa objektikseen 3. infinitiivin illatiivin. Merkitykseltään rakenne on selkeästi nesessiivinen, vaikka ei muodostuksensa takia sisälly

nesessiivisiin lauseenvastikkeisiin. Rakenne esiintyy murteissa nesessiivisessä merkityksessä.

- M:59 *jouruh hakkaamaan* niitä myllynkivi. (Kuru 1975—76).
M:60 *se joutu* sikoja *porsittamaa* (Laukaa 1971).

Mainitsen aineistostani muutaman esimerkin nesessiivisestä 3. infinitiivin rakenteesta. Osassa virkkeitä (esim. J:109) on subjekti, osassa passiivin predikaatti (J:113), osasta subjekti puuttuu (esim. J:112:ssa ei näy subjektiä). Rakenne *joutua tekemään* on erittäin myöntöhakuinen (Kiuru 1977: 223), ja seuraavista tapauksistakin vain yksi on kielteinen (J:111).

- J:109 *meiänkii äiti joutu tekemää* sillo aikoinaa [pitkiä työpäiviä] (On5).
J:110 *joutuu olemaan*, hyvim paljon tommosen kirjallisuuden kanssat tekemisissä (Om20).
J:111 *siinä ei joudu*, muuta kun *palvelemaa* asiakkaita, kirjottaa kuitij ja ottaa rahat vastaa (Tn6).
J:112 *sillon Turussa ollessa joutu vähä enempiki käyttämää* [englantia] (Tn6).
J:113 *siin-on tuhansia, nimikkeitä mitä joudutaan, myymään* ja, sitten toimittamaan asiakkaille (Tm17).
J:114 *mä jouduin ottaam* muv vanhan äitini luokseni (En2).

2.2. Permissiiviset lauseenvastikkeet

Nykysuomen käsikirjan mukaan permissiiviseksi lauseenvastikkeeksi voidaan sanoa rakennetta, jonka predikaattina on *antaa-*, *sallia-*, *suoda-* tai *käskeä-*verbiin liittyvä 1. inf. lyhyempi muoto. Permissiivisen lauseenvastikkeen subjekti on tavallisesti genetiivimuotoinen, esim. *Annan veden valua. Annettiin saksien jäädä laatikkoon. Hän käski poikien olla hiljaa.* Sisällöltään eksistentiaalisen lauseenvastikkeen subjekti on objektin sijoissa (akkusatiivissa tai nominatiivissa), esim. *Annan ammeeseen valua vettä. Annettiin laatikkoon jäädä sakset.* (Ikola 1977, 157.) Ikolan sittemmin permissiiviseksi lauseenvastikkeeksi nimeämä rakenne on Aarni Penttilän Suomen kieliopissa objektina olevan infinitiivirakenteen nimellä, esim. *Käske niitten jo lähteä kotiin* (Vartiainen 1967: 80.). Samoin Setälä toteaa rakenteesta, että *siinä* infinitiivi on lauseen objektina määrittämässä eräitä transitiivisia verbejä, kuten *antaa*, *sallia*, *käskeä* (Setälä 1966: 109). Osmo Ikola mainitsee itse liittäneensä kyseisen infinitiivirakenteen lauseenvastikkeiden joukkoon (Ikola 1954:

217—218, Ikola 1978: 30). Muoto-opin arkistosta poimin seuraavat esimerkit, joissa pääverbi on *antaa*.

- M:61 se *ei* oikee *antana* miu *kutoakkaa* (Ristiina 1975—76).
 M:62 kyl tuo Minna *antais* nuo tupatyöt *tehäk* kenne tahtose (Savitaipale 1977—81).
 M:63 sen *annetaan* siellä [uunissa] sitten ittekseen *imeltyä* (Virrat 1969—70).
 M:64 *ei* hää *annam* miehem *miärätä* (Mikkelin mlk. 1972—73).

Aineistossani permissiiviset lauseenvastikkeet olivat hyvin harvinaisia. Opiskelijoista naisilla oli vain yksi, samoin miehillä. Työikäisillä naisilla oli 3 ja miehillä 1. Eläkeläisnaisilla oli 2 ja eläkeläismiehillä jopa 5. Yhteensä tapauksia kertyi siis 13 tapausta. Ainoa predikaattiverbi, johon 1. infinitiivin latiiivi liittyi, oli *antaa*.

- J:115 mää aika nekatiivisestis suhtaannu siihe että, ku ne rupee rakentaa että, *eivät anna ollar* rauhassa sel *luonnon* siinä (On6).
 J:116 moni opettaja [ei] oikeev välitäs siitä, että *antaa* nyt [ongelmaoppilaan] *ollak* kun nää kaks vuotta hinaa (Om12).
 J:117 kyllä, kyllä meillä hedelmäpuolella, *annetaam maistaa* ihan (Tn2).
 J:118 mulle(!) *annettiin* työmaalta, *käsittää* ettei niinkun soitto olis jokailtasta (Tm18).
 J:119 jos viitee *annettiin nukkua* mä oliv vihane (En4).
 J:120 *ei antanup* pumppu *nukkuaj* jos joki-, joku asia jäi hoitamata (Em15).
 J:121 joo, se [työnantaja] *ei antannukkaal laskeep* pois minua (Em19).

Voidaan havaita, ettei kaikissa tapauksissa suinkaan ole subjektiosaa mukana (esim. J:117). Lasken ne kuitenkin mukaan permissiivisiin lauseenvastikkeisiin. Esimerkissä J:118 on periaatteessa lauseenvastikkeen subjekti, mutta se onkin paikallissijassa.

2.3. Finaaliset lauseenvastikkeet

Ensimmäisen infinitiivin tunnuksellisesta perusmuodosta saadaan pitempi muoto liittämällä siihen translatiivin päätte *-kse-*, jota seuraa subjektipersonan omistusliite. Tämä rakenne ilmaisee tavallisesti tarkoitusperää. (Karlsson 1982: 180, Laaksonen—Lieko 1992: 95.)

Nykysuomen käsikirja ilmoittaa finaalisen lauseenvastikkeen vastaavan finaalista eli tarkoitusta ilmaisevaa *jotta-* tai *että-*lausetta, esim. *Olen hankkinut kesämökin voidakseni viettää lomani rauhassa. Hän matkusti Espanjaan nähdäkseen, miten ihmiset siellä*

elävät. Tutkistele parhaita kirjoja laajentaaksesi mielikuvituksesi piiriä. Finaalisiin lauseenvastikkeisiin voidaan lukea seuraavanlaisetkin tapaukset, joiden merkitys on lähellä finaalista: *Tämä on liian hyvää ollakseen totta. Poika on kovin järkevä ollakseen niin nuori.* Finaalisessa lauseenvastikkeessa ei ole erillistä subjektia, vaan tekijä ilmaistaan pelkällä omistusliitteellä. (Ikola 1977: 156.) Hakulinen ja Karlsson ehdottavat rakenteen (esim. *kaatuakseen*) nimeksi kiintoisasti temporaalirakenteen futuuria — temporaalirakenteen perfekti olisi *kaaduttuaan* ja preesens *kaatuessaan* (Hakulinen—Karlsson 1979: 388).

Finaalisissa lauseenvastikkeissa (finaalinen rakenne Ikolalla ym. 1989: 313—317) Muoto-opin arkiston esimerkit olivat seuraavanlaisia:

- M:65 tappanuj ja viänys silälaila *peittääkseen* (Kangasala 1967—69).
M:66 ne vaan *elläkseen* kulkivat (Teisko 1969—70).

Finaaliset lauseenvastikkeet ovat aineistossani äärimmäisen harvinaisia. Niitä oli vain yksi, joka oli eläkeläismiehellä. Siinä ei varsinaisesti ole omistusliitettä yksikön 1. persoonalle, joka kuitenkin lienee kyseessä.

- J:122 joudun oikeestaan suorittamaan kaksikin kertaa — — pätevyyttä *näyttääkseen* sen takia ettei joutunur rintamallet tuota (Em13).

Ikolan, Palomäen ja Koiton murretutkimus selvitti myös finaalista lauseenvastiketta muistuttavaa infinitiivirakennetta, esim. *sai kuullaksee, otti ajakses* (Ikola ym. 1989: 321—322). Muoto-opin arkisto sisältää tapauksia rakenteesta. Itse en havainnut vastaavia jyvaskyläläisillä.

- M:67 kolome sotaorpoja *otih hoetooksen* (Leppävirta 1979).
M:68 isä *otti tehäkseen* sen navetan (Karstula 1984).
M:69 *saes* kerrankij *juuvaksee* ookeen kunnolla (Sumiainen 1967—68).
M:70 ku tus joulu ni *sais yölä syvväksesä* (Hirvensalmi 1969—70).

Muoto-opin arkistossa esiintyi myös fatum-lauseenvastiketta (ks. esim. Ikola 1978: 8). Jyvaskyläläisillä ei sitä ollut.

- M:71 se tulloo se kuolema ku *on tullakseen* (Pyhäjärvi 1973—74).
M:72 mänköön ku *om männäksee* (Saarijärvi 1967—68).

Intensiteettirakennettakin (esim. Ikola 1978: 9) oli Muoto-opin arkiston puolella, muttei Jyvaskylässä.

M:73 isä *naaro* aena ennen *kuoltakseen* (Pielisjärvi 1969—1971).

Finaalinen lauseenvastike ja sitä muistuttavat rakenteet osoittautuivat hyvin harvinaisiksi Jyväskylässä. Murteissakaan ne eivät ole yleisiä, joten tulos ei ole yllättävä.

2.4. Kvantum-lauseenvastikkeet

Kvantum-lauseenvastikkeeksi voidaan sanoa rakennetta, joka vastaa mikäli (= lat. *quantum*) -lausetta, esim. *Nähdäkseni* (= mikäli näen, sikäli kuin näen) *asia on niin kuin sanot. Luullakseni ei tässä suhteessa ole ulkomailta saatavissa mitään oppia.* Kvantum-lauseenvastikkeessa (kuten finaalisessa lauseenvastikkeessakin) ilmaistaan tekijä pelkällä omistusliitteellä, mutta sen ohessa voidaan käyttää lisäksi persoonapronominin genetiiviä, esim. *Meidän tietääksemme ei ole tapahtunut mitään muutosta.* Kun ensimmäisen infinitiivin pitemmässä muodossa aina on omistusliite, ei siihen voida liittää muun nominin kuin persoonapronominin genetiiviä. Kuitenkin kvantum-lauseenvastike, jonka omistusliite usein viittaa eri persoonaan kuin hallitsevan lauseen subjektiin, voi liittyä passiiviinkin, esim. *Ymmärtääkseni täällä suhtaudutaan asiaan myönteisesti.* (Ikola 1977: 156.)

Kvantum-lauseenvastiketta (Ikola ym. 1989: 317—320) oli molemmissa käsittelemissäni aineistoissa. Seuraavassa mainitsen murre-esimerkkejä.

M:74 ei häm minun *kuullakseni* ja *muistaakseni* mittääm puhunun niistä (Kangasala 1967—69).

M:75 minun *tietäksen* se asija on näi (Pihtipudas 1970—72).

M:76 minun *käsitteäksen* minä oo se' 'äit (Pihtipudas 1970—72).

Kvantum-lauseenvastikkeet eivät olleet kovin yleisiä jyväskyläläisillä. Opiskelijanaisilla oli eniten eli 18, opiskelijamiehillä 12, työikäisillä naisilla 11 ja miehillä samoin 10, eläkeläisnaisilla ainoastaan 5 ja -miehillä 14. Yhteensä esiintyi siis 70 tapausta, joista selvitin lekseemien frekvenssit. Ylivoimaisesti yleisin oli *muistaakseni* omistusliitteen äänneasun vaihdella: sitä oli 58 tapausta. Informantit käyttävät ilmausta kerronnan aloittavana fraasina. Toisella sijalla olivat *käsitteäkseni* ja *tietääkseni*, joita molempia oli viisi. Vain kertaalleen aineistossa esiintyivät *nähdäkseni* ja *mainitakseni*. Kvantum-lauseenvastikkeissa informantit käyttävät tekijän ilmaisevaa omistusliitettä ja toisinaan myös persoonapronominin genetiiviä (esim. J:126).

- J:123 meilä on vaam pelkkiä niinkun, annoksia, esimerkkinä *mainitakseni* joku tuollanen, paisti (Tn3).
- J:124 mutta, kyllä mä nyt *käsittääkseni* oon, kohtalaisestis sopeutunuk kouluelämää (On4).
- J:125 joo kuv verrataaj johonki Norssiij josta tuli *muistaakseni*, just sillo keväällä seitkytneljä jotai, olikoha kuus, kuue ällä ylioppilasta (On6).
- J:126 äidim puolelta molemmat [isovanhemmat] om *mun tietääkseni* jyvaskyläläisiä (Om16).
- J:127 kesäll-oli puoli neljääm *muistaakseni*, että ennem puolta neljää ei saal lähtee (Tn6).
- J:128 no se oli *muistaakseni* neljäkytseittemän kum muutettiin (Tm11).
- J:129 sota puhkes sillon — — *muistaaksen* maaliskuussa (En9).
- J:130 minä oon tällä reissulla *muistaaksen* asunus siinä, kolomej ja puoli vuotta (Em19).

Ensimmäisen infinitiivin pitempi muoto esiintyy jyvaskyläläisillä lähes yksinomaan kiteytyneissä kvantum-lauseenvastikkeissa.

2.5. Temporaaliset lauseenvastikkeet

Temporaaliset lauseenvastikkeet vastaavat temporaalisia sivulauseita. Näitä lauseenvastikkeita on kahta tyyppiä: 1) Lauseenvastike, jonka predikaattina on 2. infinitiivin inessiivi, ilmaisee samanaikaista tekemistä, esim. *Muuttaessamme maalle oli jo täysi kesä. Kaikki tulee olemaan kunnossa vieraiden saapuessa. Pöydästä noustaessa vallitsi iloinen tunnelma.* 2) Lauseenvastike, jonka predikaattina on passiivin 2. partisiipin partitiivi, ilmaisee aikaisempaa tekemistä, esim. *Muutettuamme maalle ryhdyin kunnostamaan venettä. Kaikkien vieraiden saavuttua tulee olemaan melkoinen vilske.* (Itkonen 1977: 153.) Suomen temporaaliset lauseenvastikkeet täyttävät vaatimuksen sivulauseella korvattavuudesta. Esimerkiksi tseremississä on temporaalisia rakenteita, joille ei ole olemassa sivulausevastineita (Vartiainen 1967: 90).

Käsittelen tyyppin 1) lauseenvastikkeet luvussa 2.5.1 ja tyyppin 2) lauseenvastikkeet luvussa 2.5.2. Yhteensä temporaalisia lauseenvastikkeita oli 96, joista 90 kuului tyyppiin 1) ja kuusi tyyppiin 2). Samanaikaista tekemistä ilmaiseva tyyppi on huomattavasti yleisempi. Esittelen referatiivisten lauseenvastikkeiden lukumäärät taulukossa 4.

Taulukko 4. Samanaikaista tekemistä ja aiempaa tekemistä ilmaisevat temporaaliset lauseenvastikkeet.

	On	Om	Tn	Tm	En	Em	yht.
Samanaik. tek.	12	11	16	8	17	26	90
Aiemp. tek.	1	1	-	2	1	1	6
yht.	13	12	16	10	18	27	96

2.5.1. Samanaikaista tekemistä ilmaisevat temporaaliset lauseenvastikkeet

Toisen infinitiivin inessiivi ilmaisee tekemistä, jonka kanssa samanaikaisesti pääverbin tekeminen tapahtuu, esim. *Ollessani iltakävelyllä tapasin ystäväni. Matin tehdessä työtä Pekka vain laiskottelee. Ajomiina räjähti sitä tutkittaessa*. Kuten esimerkit osoittavat, toisen infinitiivin inessiivi vastaa samanaikaista tekemistä ilmaisevan temporaalilauseen predikaattia (esim. *ollessani iltakävelyllä* = kun olin iltakävelyllä). Rakennetta sanotaan temporaaliseksi lauseenvastikkeeksi. (Itkonen 1977: 58.) Inessiivin kanssa esiintyvä omistusliite ilmaisee subjektin. Passiivikin on inessiivin yhteydessä mahdollinen, esim. *sano/ta/e/ssa*. Yleisesti ottaen toisen infinitiivin inessiivi vastaa temporaalisia eli aikaa ilmaisevia, yleensä *kun*-sanalla alkavia sivulauseita. (Karlsson 1982: 181.) Muoto-opin arkistossa oli runsaasti esimerkkejä temporaalisesta lauseenvastikkeesta.

- M:77 [lapsesta tulee sellainen] minkälaine äiti o ollut sitä *kantaissaa* (Keuruu 1969—70).
 M:78 se päivä män aena melkee, siinä kankaalla tulilla *makkaellessa* Laukaa 1972—73).
 M:79 saanal *lämmitessä* teen vastat (Sumiainen 1967—68).
 M:80 minä kulom *paimentessani* lehemää (Ruovesi 1978).

Opiskelijanaisilla oli 12 tapausta, opiskelijamiehillä 11, työikäisillä naisilla 16 ja miehillä ryhmistä vähiten eli 8 tapausta. Eläkeläisnaisilla oli 17 ja eläkeläismiehillä eniten eli 26 tapausta. Lauseenvastikkeen subjektipersonaa ei useinkaan näy (toisin kuin esimerkissä J:136), mutta yleensä kyse on tuntemattomasta 3. persoonasta tai yksikön 1. persoonasta, mikä voidaan päätellä finiittiverbin subjektista (esim. J:132). Mahdollisesti minän etäännyttäminen kerronnasta on omistusliitteen välttelyn syy. Verbileksemejä on monenlaisia: suosituin on *olla* (27 kertaa), toiseksi yleisin on *mennä* (18 tapausta),

kolmannella sijalla on *tulla* (9 kertaa). Lisäksi oli 29 verbiä, jotka esiintyivät vain muutamia kertoja, esim. *kävellä*, *muuttaa*, *valitella* ja *viihtyä*.

- J:131 mulla kyllä *tarvittaessa* o aika kova ääni (On8).
 J:132 tännet *tullessa* mä sitter rupesi, hiihtäänki aika paljo (Om16).
 J:133 kyllä se loppuaika sittem meni *lueskellessa* ja, käsityötä *tehdessä* ja *ulkoillessa* (Tn3).
 J:134 Mikkelissä *ollessa* tuli käytyä teatterissaki (Tm18).
 J:135 kaopassa käym *männessä* joss-øj jottaej jota tarttee ostaan ni (En1).
 J:136 nuorin oli puolivuotias *isän kuollessa* (Em11).
 J:137 illat menee tuota töllötintä *kattoessa* (Em17).

Kiintoisana tapauksena mainitsen virkkeen, jossa informantti takellellon kiertää odotettavissa olevan temporaalisen lauseenvastikkeen ilmeisesti tempukseltaan asiayhteyteen sopimattomana.

- J:138 naimisiim men-, siihem men-, siihe' 'astik kum mä menin naimisiin (En2).

Passiivin 2. infinitiivin inessiivi on harvinainen, eikä sitä Muoto-opin arkiston muistiinpanojen perusteella ole tavattu mm. Virroilla, Laukaassa, Nurmeksessa eikä Vehmersalmella. Arkistossa oli vain muutamia esimerkkejä tästä nominaalimuodosta, jota jyvaskyläläiset käyttivät kolmesti (edellä esimerkki J:131).

- M:81 nehän kesti aina kavvan ne nahhaat siällä *parkittaessa* kovasti (Ruovesi 1978).
 M:82 tukkija *ajettaessa* tarvitaav vänkär (Sumiainen 1967—68).

Toisen infinitiivin elatiivi nähdäkseni ilmaisee pääverbin kanssa samanaikaista tekemistä. Rakenne on harvinainen. Omassa aineistossani ei ollut lainkaan tapauksia, ei myöskään mm. Laukaassa, Nurmeksessa ja Sumiaisissa. Muoto-opin arkistostakin esimerkkejä oli vaikea poimia.

- M:83 piikana *ollestani* lähärin [Tampereelle] (Parkano 1978).
 M:84 pappa ain sai leäkäris *käyvest* yskä (Savitaipale 1978—79).

Esimerkit tuovat mieleen nominien deklinaatiosta erosija eksessiivin, esim. *auto haettiin korjattavanta*. On kiintoisaa havaita, että vastaava ilmaisu on myös nominaalimuotojen taivutuksessa.

Toisen infinitiivin adessiivikin, jonka luokitan temporaalisten rakenteiden joukkoon, on harvinainen eikä sitä ole tavattu mm. Laukaasta eikä Halsualta. Myös jyvaskyläläisaineis-

tosta muoto puuttuu. Poimin muutaman tapauksen Muoto-opin arkistosta näytteeksi rakenteesta.

- M:85 ne-ol het jäihel *lähtiillä* männä uimaa (Pihtipudas 1970—79).
 M:86 nin kun tuossaa' on nyt meillä *männeillään* tuossa, Hirssalossa tuo navetan kattotouhu (Vesanto 1969).

2.5.2. Aikaisempaa tekemistä ilmaisevat temporaaliset lauseenvastikkeet

Passiivin perfektin partisiippi *-(t)tu ~ -(t)ty* ilmaisee päättynyttä tekemistä, jonka on suorittanut epämääräinen tekijä (Karlsson 1982: 195). Sitä käytetään ilmoittamaan tekemistä, jonka jälkeen pääverbin tekeminen tapahtuu, esim. *Saatuani työn valmiiksi lähdän matkoille. Vieraiden saavuttua istuuduttiin kahvipöytään.* Partisiippi vastaa varhempaa tekemistä ilmaisevaa temporaalilauseetta (esim. *vieraiden saavuttua* = kun vieraat olivat saapuneet). Tällaista passiivin 2. partisiipin sisältävää rakennetta sanotaan temporaaliseksi lauseenvastikkeeksi. (Ikola 1977: 62.)

Seuraavat virkkeet havainnollistavat rakenteen käyttöä murteissa. Jyväskyläläisiltä en tavannut esimerkin M:87 kaltaista persoonatonta rakennetta.

- M:87 uamalla *ylösnoustuva*, ennen kum mäntiin navettaan niil lisättiin se taekina (Pieksämäki 1986).
 M:88 kummalles puolele se joutu *kuoltuvaasee* (Savitaipale 1978—81).
 M:89 mennääh hämärän *tultua* kattomaam mitä siellä on tehty (Virrat 1969—70).
 M:90 määs sitten *syötyväs* aukasemmaav verrää (Saarijärvi 1967—68).

Sekä opiskelijanaisten että -miesten ryhmässä oli kummassakin vain yksi tapaus. Työikäisillä miehillä oli 2 tapausta, naisilla ei yhtään. Eläkeläisnaisten ja miesten ryhmässä oli yhdet tapaukset. Koska tapauksia on niin vähän, esitän ne kaikki. Kaikissa on subjektia ilmaiseva nomini tai omistusliite. Ilmaukset kertovat ajanjaksojen kulumisesta ja ovat fraasinomaisia. Subjektin aktiivista toimintaa ne eivät ilmaise, vaikka sellaiset produktiiviset ilmaukset olisivat rakenteelle mahdollisia.

- J:139 nyt se ov vasta innostunun niinkut tänä syksynä, tai niinku, nyt eläkkeellep *päästyää* (On8).
 J:140 etelär reissu sit aina *pelikaudel loputtua* et minkä tehää, siihem mum matkustelemiset jää (Om20).
 J:141 no, *koulum pääytytyä* tulin tännej Jyväskylään, harjottelijaks (Tm12).
 J:142 puhutaan kymmenev *vuoden kuluttua* (Tm14).

- J:143 niitä [sisaruksia] on ollut kuulemma paljon mutta kun ne o, kuollu heti *synnyttyyvvään* tai vuojen kahev vanhana (En1).
- J:144 semmosia viikom parin kurssia — — pari kappaletta kävin silloin *sodam päätyttyä* (Em15).

2.6. Modaaliset lauseenvastikkeet ja rakenteet

Modaalisiin lauseenvastikkeisiin ja rakenteisiin lukeutuvia tapauksia oli 145. Opiskelijanaisilla oli 21 erilaista modaalista lauseenvastiketta tai rakennetta. Opiskelijamiehillä oli vastaavasti 40 tapauksia. Työikäisillä naisilla oli 29 rakennetta, miehillä 32. Eläkeikäisillä oli tuntuvasti vähemmän modaalisia ilmauksia: naisilla vain 8 ja miehillä 15. Seuraavaksi esittelen viisi modaalisten lauseenvastikkeiden ja rakenteiden ryhmää. Toisen infinitiivin instruktiiviin perustuvat modaaliset lauseenvastikkeet tyyppiä *kävellen* sekä leksikaalistuneet rakenteet tyyppiä *pienestä pitäen*. Kolmannen infinitiivin abessiivi esiintyy kieltävissä modaalisisissa lauseenvastikkeissa tyyppiä *tietämättään*, kieltävissä modaalisisissa rakenteissa tyyppiä *jäi tekemättä* ja leksikaalistuneissa abessiivimuodoissa tyyppiä *lukuun ottamatta*. Lopuksi luon katsauksen modaalisesti käytettyihin 3. infinitiivin adessiiveihin ja muihin 3. infinitiivin sijamuotoihin. Kummistakaan en laskenut frekvenssejä.

2.6.1. Modaaliset lauseenvastikkeet: 2. infinitiivin instruktiivi

2.6.1.1. Varsinaiset lauseenvastikkeet tyyppiä *kävellen*

Toisen infinitiivin instruktiivi ilmaisee useimmiten tapaa, miten pääverbin osoittama tekeminen tapahtuu vastaten silloin *siten että* -lausetta. Tekijä on tavallisesti sama kuin pääverbin subjektipersoona. Esim. *Mies käveli horjuen* = mies käveli siten että hän (nim. mies) horjui. *Hän kertoi uutisen ylpeydestä säteillen*. Harvemmin on infinitiivimuodolla eri subjektipersoona kuin pääverbillä; tällöin infinitiivin subjektipersoona ilmaistaan genetiivillä, omistusliitteellä tai molemmilla, esim. *Hän sanoi asian kaikkien kuullen. Älä tee sitä minun nähteni. Tein sen kyllä tieteni*. (Ikola 1977: 59.) Käytän tämän lauseenvastikkeen tapauksessa määrittämissä *siten että* -sivulauseella korvattavuutta, vaikka eräissä tapauksissa matriisi- ja upotelauseen subjekti (toisinaan ajatussubjekti) onkin sama.

Kiteymiksi tulkittavat rakenteet ovat seuraavassa luvussa, jossa olen luokitellut leksikaalistuneisiin modaalisiin lauseenvastikkeisiin Karlssonin (1982: 184) mainitsevat kiinteät ilmaukset.

Toisen infinitiivin instruktiivia käytetään produktiivisesti modaalisten lauseenvastikkeiden muodostamiseen, joita edustavat murre-esimerkit M:91—M:93.

- M:91 vanhat ei tu enää *remontteerate* paremmaks (Hirvensalmi 1967—70).
 M:92 ne nuoret miehet tuli sieltä *hihtäe* (Laukaa 1971).
 M:93 ei ruoka *syyvven* lopuv van soamattomuuvun (Nurmes 1979—80).

Jyväskylän aineistossa produktiiviseksi lauseenvastikkeiksi katsottavia 2. infinitiivin instruktiivirakenteita oli vain 13, joista 5 opiskelijoilla, 4 työikäisillä ja loput 5 eläkeläisillä. Esitän ne kaikki seuraavassa. Esimerkki J:145 on luultavasti lipsahdus temporaalisesta lauseenvastikkeesta *ollessaan* 2. infinitiivin instruktiiviin, mutta tuon sen esille tässä.

- J:145 no mu isä oli, siellä Vesangassa *ollen* ni, se ol noissa rautatien topparoikassa (En1).
 J:146 se on kauhee matka et, *lentäehä* se menee niim pia (On2).
 J:147 harva kai nykysin, iha oikeen *tiedostaen* kaihtaa sitä [murteen puhumista] (On6).
 J:148 just lapsia *aatellen* niv varmasti, melko mukava ympäristö (Om14).
 J:149 näij jälkikätee *aatellen* ni, ei se hullumpaakaa aikaa ollu (Om19).
 J:150 se tulee iham pölöpöttää vaa että, ehkä liiankiil laveestis sanottua, *paisutelle* (Om20).
 J:151 ei oom mahdotom matka ihan noin, *kävellenkim* mennä (Tn3).
 J:152 joskus jopa työmatkatkin kuljen, *kävellen* et saav vähär raitista ilmaa (Tn3).
 J:153 toissa, syksynä, *yllättäen* pääsin vaan erään jonkun toisen tilallej joka oli kieltäytynyj ja — — (En10).
 J:154 sielä arvosteltiin, semmosia lomakkeita *käyttäen* (Tn10).
 J:155 äkkiä *ajatellen* tulee että ei tää mikään, semmonen puhdas murre''alue ole (Tm17).
 J:156 minä kumminki innostuin käymääj jonkun kurssiv vielä — — tulevaisuutta *ajatellen* (Em11).
 J:157 nuoriso tahtoo etupäässä, monessakin tapauksessa hajottaaj juuri, ja tuota, puolsivistyy että, ulkomaalaista sanontaa jotenkin *kääntäej* ja *vääntäen* (Em11).

Infinitiiviverbit ovat vaihtelevia. Yleisin on *ajatella* (4 tapausta), jota käytetään jopa leksikaalistuman tavoin. *Kävellä* esiintyy kahdesti, muut verbit vain kerran.

2.6.1.2. Leksikaalistuneet rakenteet tyyppiä *pienestä pitäen*

Hakulisen ja Karlssonin esittelemän ns. modaalisen lauseenvastikkeen infinitiivirakenteen subjekti on eri kuin hallitsevan verbin subjekti. Sitä ei voi pitää nykysuomessa esiintyvänä syntaktisena rakenteena, vaan paremminkin leksikaalistumana, koska se on epäproduktiivinen. He määrittävät ajan adverbiaaleiksi sellaiset yksittäiset leksikaalistumat kuin *kesän tullen* ja *tilaisuuden tullen*. (Ks. Hakulinen—Karlsson 1979: 387.) Omassa käsittelyssäni kutsun modaaliseksi lauseenvastikkeiksi edellisen luvun rakenteita, joissa infinitiivirakenteen ja hallitsevan verbin subjekti on sama tai subjektin puuttuessa infinitiivirakenteelle ja hallitsevalle verbille ei ole ajateltavissa eri subjekteja. Epäproduktiivisia ja enimmäkseen ajan adverbiaaleiksi rajoittuneita tapauksia nimitän tässä leksikaalistuneiksi (modaaliksi) rakenteiksi subjekteista riippumatta. Produktiivisuuden näkökulma mielestäni toimii tämän rakenteen jaotteluperusteena paremmin kuin subjektin tarkkailu.

Murteissa esiintyy leksikaalistuneita modaalisia rakenteita.

- M:94 siitä *pitem* minä olev voimistellu (Kuru 1975—76).
 M:95 kyllä se hyvä soalis ol tyhjääv *verraten* se kiertokoulu (Laukaa 1971).
 M:96 niitä ammuttiin tossa marraskuulta *alkaen* (Kangasala 1967—69).

Jyväskyläläisillä leksikaalistuneet ilmaiset olivat modaalisten rakenteiden suurin ryhmä: aineistossa oli 68 tapausta, joista 13 oli opiskelijanaisilla, 15 opiskelijamiehillä, 12 työikäisillä naisilla ja 15 miehillä sekä yllättäen vain 3 eläkeläisnaisilla ja 10 -miehillä. Enemmistö oli lähinnä aikaa ilmaisevia modaalisia rakenteita, jotka liittyivät kerronnan muisteluvaiheisiin. Muut tapaukset liittyvät sanontoihin tai fraaseihin.

- J:148 töissä mä oon olluk kyllä ihan, pienestä *pitäem* melkeen kaikki kesät (On5).
 J:149 sit iham pienestä *lähtien* kuulin sitä ruotsia ja opin sitä, vähän niin kul luonnonkik kautta (Om14).
 J:150 aineessakij *johtuen* siitä et kum multa puuttu pisteitä suunnillee joka lauseem perästä [tuli huono arvosana] (Om15).
 J:151 palkka on tietysti, ikään *nähen* ni sehä o iha huimaava (Om16).
 J:152 valituksia — — että olis, jotain virheellistä et niinkut *tieten tahtoem* myyty [ei ole tullut] (Tn2).
 J:153 tulee joskus niinkum muutettua [puhetapaa] *riippuev* vähäm missä on (Tn7).
 J:154 ihan normaalisti [käy talvikenkien myynti] *ottaen* huomioon sää (Tn8).
 J:155 onhan niitä kuunneltu uutisia, radiostakin, aivan lapsesta *alkaej* ja tottunus siihe (Tm17).
 J:156 sittet tul tykkitehas, tää Rautpohja, toisin *sanoen*, ne Valmetit (En5).
 J:157 se tulee siinä sitte niinku, *ohimmenev* vaan tää liikunta (Tn9).

J:158 ja niin *ollen*, minä olin, vapautettu armeijasta (Em11).

Yleisin verbilekseemi oli *lähtien* (29 kertaa), toisena oli *alkaen* (8 tapausta) ja kolmantena *sanoen* (7 kertaa). Loput ilmaukset esiintyivät aineistossa vain muutamia kertoja: *ottaen, pitäen, johtuen, nähden, tietten tahtoen, ollen, riippuen*.

2.6.2. Modaaliset lauseenvastikkeet: 3. infinitiivin abessiivi

2.6.2.1. Kieltävät modaaliset lauseenvastikkeet tyyppiä *tietämättään*

Abessiivin merkitys on 'ilman' (Karlsson 1982: 187). Setälän määritelmän mukaan kolmannen infinitiivin abessiivi ilmoittaa tekoa, jota ilman tapahtuu pääverbin ilmaisema tekeminen. Subjektigenetiivi ja suffiksi ilmaisevat persoonan. Esim. *Astuin huoneeseen kenenkään huomaamatta. Sen tietää sanomattakin.* (Setälä 1966: 116.) Hakulinen ja Karlsson määrittävät modaalisten lauseenvastikkeiden tarkastelussaan kielteisiksi tavan adverbiaaleiksi rakenteet, jotka ovat tyyppiä *tulija avasi oven arastelematta ja lapset tekevät paha vanhempainsa tietämättä*. Infinitiivin abessiivi on täysin produktiivinen ilman subjektiin tai objektiin liittyviä rajoituksia. (Ks. Hakulinen—Karlsson 1979: 387.) Ikolan mukaan kieltäviin modaalisiin lauseenvastikkeisiin kuuluvat matriisi- ja upotelauseen osalta erisubjektiset tapaukset, joissa 3. infinitiivin abessiivi ilmaisee tapahtumista, mitä ilman matriisilauseen tekeminen tapahtuu (Ikola ym. 1989: 346). Tässäkin rohkenen muokata lauseenvastikkeen kriteeriä niin, että hyväksyn kieltävien modaalisten lauseenvastikkeiden ryhmään samasubjektisetkin mutta ilmeisen produktiiviset tapaukset.

Murteissa toisinaan kolmannen infinitiivin abessiivin ohessa on prepositio *ilman* muodostaen eräänlaisen "kaksoisabessiivin", kuten esimerkissä M:99. Produktiivisia abessiivejä oli murreaineistossa hyvin niukasti.

M:97 minä olen *kuhtumatat* tulluj ja *käskemätäl* lähe (Laukaa 1971).

M:98 siltä sanat tulloo *ilma miettimätä* (Hirvensalmi 1969—70).

M:99 niim metka se kirje et *nauramatas* sitä ei lukent (Savitaipale 1978).

Produktiivisia rakenteita oli jyvaskyläläisaineistossa vain kahdeksan, joten on mahdollista esitellä kaikki tapaukset. Esimerkissä J:165 näkyy "kaksoisabessiivi". Lauseenvastikkeen subjekti on useimmiten sama kuin finiittiverbillä (esim. J:159), toisinaan eri (J:166).

- J:159 ihmiset menee naimisiin *tuntematta* toisiaan (Om17).
 J:160 jos ne sitten se jälkeem menevät naimisiin *tietämättä* lopulta toisistaam mitään ni — — siinä tulee vielä, isompia ongelmia (Om17).
 J:161 monet ihmiset aivan, *tiedostamattaan* pilaavat, auton takaikkunalla, sekä kasetit että levyt (Tn5).
 J:162 kaikkia, myymälähenkilökuntaan kuuluvia voi sinutella ihan noi iästä ja, muista, *katsomatta* (Tn5).
 J:163 aikuinen ihminen toista aikuista ihmistä — — *tuntematta* sinuttelee (Tn5).
 J:164 tämä henkilö on, varmaal lukuun kun se, tulee jotenkin — — nin selvästi ja, turhia sanoja *käyttelemättä* (Tm15).
 J:165 no oma näkemys näi äkkiä, äkkiä sanottuna *ilimam mieltimättä* ehkä, ehkä osasy o joku elintasokilipailu (Tm15).
 J:166 polttopuun käsittely — — kuivaile ulokona jotta soap — — säilymään taas *homehtumata* (Em11).

Rakenne voitaisiin muodostaa mistä tahansa verbistä. Kahdesti esiintyy *tuntematta*, muut lekseemit vain kerran. Rakenne on ilmeisen produktiivinen, vaikkakin harvinainen.

2.6.2.2. Kieltävät modaaliset rakenteet

Jos infinitiiviverbi on transitiivinen, on abessiivilla usein passiivinen tai persoonaton merkitys. Esim. *Kirja jäi lukematta*. (Setälä 1966: 116.) Kieltävien modaalisten rakenteiden ryhmään luokittelin lähellä lauseenvastiketta olevat 3. infinitiivin abessiivit, jotka ovat matriisilauseen finiitivin adverbiaaleja tyyppiä *olla / jäädä tekemättä* (ks. Ikola ym. 1989: 349—352). Rakennetta esiintyy murteissa seuraavanlaisissa yhteyksissä.

- M:100 siellä se kastettiin se *ol' kastamata* vielä (Leppävirta 1986—87).
 M:101 ruokien nimet *jäi* äske vielä *laittamata* (Hirvensalmi 1969—70).
 M:102 sillä meillä *jäi* oikeastaan se yks hirvi *ampumatakki* (Karstula 1984).

Jyväskyläläisillä oli 19 kieltävää modaalista rakennetta. Mainitsen kustakin informantti-ryhmästä esimerkin, paitsi eläkeläisnaisilta, joilla ei ollut yhtään tapausta. Esimerkissä J:170 on kiintoisaa predikaatin taipuminen passiivissa inkongruenssissa monikon 1. persoonaan, kun odotuksenmukainen muoto olisi **meiltä jäi näkemättä*.

- J:167 Lappi multa nyt *ov* viel ihan *näkemättä* (On1).
 J:168 ei siellä voi *ollas solomimatta* tuttavuussuhteita (Om12).

- J:169 en haluam missääv vaiheessa *olla*, pois — — *sulkematta* semmosta tekijää että, — — ei ois mahdollisuutta tulevaisuudessa olla, junioreitten kanssa (Om20).
- J:170 me — — *jäitiim* paljon *näkemättä* (Tn4).
- J:171 myyjä joutuu semmoseem määrätyllaiseem puntarii, että, *jättääkö* kaupan *tekemättä* (Tm12).
- J:172 ei antanup pumppu nukkuaj jos joki-, joku asia *jäi hoitamata* (Em15).

Tapauksista 7 on *olla*-verbin ja 12 *jäädä*- tai *jättää*-verbin yhteydessä. *Jättää* ei ole Ikolan määritelmässä mukana, mutta rakenne on *jäädä*-verbillä muodostettavan kanssa samantapainen; rakenteen nomini vain on objekti subjektin sijaan (esim. J:171).

2.6.2.3. Leksikaalistuneet 3. infinitiivin abessiivimuodot tyyppiä *välttämättä*

Transitiivisen infinitiiviverbin abessiivilla on usein passiivinen tai persoonaton merkitys. Esim. *Epäilemättä asia on niin.* (Setälä 1966: 116.) Ikolan ryhmän tutkimuksessa 41 % kaikista kolmannen infinitiivin abessiivin esiintymistä on leksikaalistuneita 3. infinitiivin abessiivimuotoja. Ne ovat post- tai preposiorakenteen kaltaisia sanaliittoja tyyppiä *huolimatta*. (Ikola ym. 1989: 353—354.) Rakenteille ei ole osoitettavissa todellista subjektia. Minun aineistossani tämän tyyppin osuus abessiiveista on suurempi: 58 %. Muoto-opin arkistossa leksikaalistuneet abessiivit olivat harvassa.

- M:103 no ei sitä *välttämätät* tarvinna (Karstula 1984).
- M:104 no niin, semmo-, pää, asiassa torpparit oli kaikki muut *lukkuun ottamata* näitä kahta Kallee sitten (Kangasala 1967—69).
- M:105 ne pit ne hautaiset siitä *huolimattav* vaikka [kiellettiin] (Mikkelin mlk. 1972—73).

Leksikaalistuneita muotoja oli jyvaskyläläisillä 38. Niistä opiskelijanaisilla oli 4, -miehillä 14 tapausta, työikäisillä naisilla 8 ja samoin miehillä 8, eläkeläisnaisilla 4 ja eläkeläismiehillä ei lainkaan. Ryhmien erot olivat siis tuntuvia. Opiskelijamiehet tosin johtavat nominaalirakenteiden kokonaismäärässäkin, joten sikäli ryhmän johtoasema ei ole yllätys. Seuraavat ovat tyypillisiä tapauksia aineistosta.

- J:173 em mää, usko et mä *välttämättä* haluisin — — sillä tavalla lähtee (On1).
- J:174 kotona tulee *väistämättä* jotai, konflikteja (Om16).
- J:175 no se oli *kieltämättä* hyvin tehty jännityselokuva (Om18).

- J:176 itse valmistetaan kaikki, *lukuun ottamatta* joskus tulee valmiita — — kaalikääryleitä (Tn3).
 J:177 *siintä huolimatta* niin kyllä siellä aika paljon tätä kantaporukkaa — — vieläkin on (Tm14).
 J:178 se on kyllä kerhon työtä mut *siitä huolimatan* ni — — siinä aekaa om männny (En9).

Lekseemit jakautuivat siten, että kaksi yleisimmin käytettyä ovat *huolimatta* (14 kertaa) ja *välttämättä* (13 tapausta). Kolmas on *lukuun ottamatta* (7 tapausta), *kieltämättä* esiintyy kahdesti ja *väistämättä* sekä *puhumattakaan* (esimerkki J:62) kerran. Vain opiskelijamiesten ryhmässä oli kaikkia näitä infinitiivejä.

2.6.3. Modaaliset rakenteet: 3. infinitiivin adessiivi

Kolmannen infinitiivin adessiivi ilmaisee keinoa, joskus tapaa (Karlsson 1982: 187). Se ei kuulu lauseenvastikkeisiin matriisi- ja upotelauseen samasubjektisuuden vuoksi, mutta on merkitykseltään modaalinen rakenne, jossa upotettu lause ilmaisee matriisilauseen adverbialina tekemisen tapaa (Ikola ym. 1989: 425). Lausetyyppi *tulin soutamalla*, joka on infinitiiviadessiivi, vastaa Pentti Vartiaisen mielestä 2. infinitiivin instruktiiviin perustuvaa modaalirakennetta ja sitä voitaisiin nimittää lauseenvastikkeeksi (Vartiainen 1967: 88). Rakenne *tulin soutamalla* muistuttaa todellakin huomattavasti modaalista lauseenvastiketta *tulin soutuena*, ja toisaalta se vastaa kielteistä modaalista lauseenvastiketta *tulin soutamatta*. Rakenne täyttää myös sivulausekriteerin, sillä adessiivilla voidaan korvata (*siten*) *että* -lausetta korvaava myönteinen modaalirakenne etenkin instrumentaalisen merkityksen kohdalla (ks. Hakulinen 1979: 577—578). Jätin rakenteen kuitenkin lauseenvastiketarkastelun sekä tilastoinnin ulkopuolelle. Seuraavat esimerkit havainnollistavat rakenteen esiintymistä murteissa.

- M:106 kyllähän se yskä *rykimällä* paranee (Pyhäjärvi 1973—74).
 M:107 juolaheinä ei häviäm muuta kuj järjestään *kuokkimalla* (Virrat 1969—70).
 M:108 minä em peäseh *hiipimälläkää* liikkeelle (Laukaa 1972—73).
 M:109 ei sitä *krohmimalla* syärät tämmöttissä paikossa (Kangasala 1967—69).

Seuraavissa jyväskyläläisten ilmauksissa infinitiivirakenteella ja pääverbillä on sama subjekti, mikäli subjekti on mainittu. Kunkin 3. infinitiivin adessiivin paikalle voitaisiin vaihtaa 2. infinitiivin instruktiivi lauseen merkityksen sanottavasti muuttumatta, esim.

tapaukseen J:188 *kävelemällä* > *kävellen*. Infinitiivi liittyy usein liikeverbeihin ja kuvaa liikkumisen tapaa (Ikola ym. 1989: 426), kuten esimerkeissä J:183 ja J:188.

- J:179 hirvee äkkiä meni aika siellä että iha *hurahtamalla* (On5).
 J:180 se opettajan paikka on siellä koulussa et sen ei pitäs, sotkeutua ihmiste yksityiselämää, *vaikuttamalla* siellä ulukopuolella (Om12).
 J:181 kotioloja *parantamalla* ne kiv varmasti, pärjäis kivastit tässä elämässä (Om19).
 J:182 jos ei se sitä saa ite *vetäytymällä* siitä jotenkin irti, niin sittehän siihen tietysti voidaan — pyytää jotain toista [myyjää] (Tm11).
 J:183 no kyl mä talvella kulen — — *kävelemällä* ja, kesällä pyörällä (Tm14).
 J:184 se seleviää tavallaan niinkul luonnostaa siinä jotenkij *junailemalla* (Tm19).
 J:185 vallattiin Leninkraadi niinkun *soittamalla* (Tm20).
 J:186 ne keksi ihten ne omat, ilosaj ja, tuommoset ettei niitä, *ostamalla* kaikkia mekaanisia lahjoja (En5).
 J:187 ei työ *tekemällä* lopu, täytyy sanoo (En5).
 J:188 usseim mä aina kävelen täältä ja sittet taas tulen *kävelemällä* (En7).
 J:189 minä sain tämän [rintamamiestalon] ni, kaupungilta *anomalla* (Em18).

2.6.4. Modaalisten rakenteiden koonti ja muita 3. infinitiivin sijamuotoja

Taulukko 5 esittää modaalisten rakenteiden frekvenssit: modaaliset lauseenvastikkeet (taulukossa lyhenteenä Mod. LV), leksikaalistuneet rakenteet (Leksikaal. rak.), kieltävät modaaliset lauseenvastikkeet (Kielt. mod. LV), kieltävät modaaliset rakenteet (Kielt. mod. rak.) ja leksikaalistuneet 3. infinitiivin abessiivimuodot (Leksikaal. abess.). Leksikaalistuneet rakenteet tyyppiä *pienestä pitäen* ovat yleisimpiä. Leksikaalistuneet abessiivit tyyppiä *väistämättä* tulevat toisena. Eläkeläisnaiset käyttävät muita vähemmän modaalisia rakenteita, ja nekin harvat tapaukset ovat leksikaalistumia. Leksikaalistumat ovat produktiivisia modaalisia rakenteita yleisempiä kaikissa sosiaaliryhmissä.

Taulukko 5. Modaaliset lauseenvastikkeet ja rakenteet.

	On	Om	Tn	Tm	En	Em	yht.
Mod. LV	2	3	4	1	1	3	14
Leksikaal. rak.	13	15	11	15	3	10	67
Kielt. mod. LV	-	2	3	2	-	1	8
Kielt. mod. rak.	2	7	3	6	-	1	19
Leksikaal. abess.	4	14	8	8	4	-	38
yht.	21	41	29	32	8	15	146

Aktiivissa kolmatta infinitiiviä käytetään useissa sijoissa (iness., -elat., illat., adess., abess., instr.), esim. *otta-ma-ssa, otta-ma-sta, otta-ma-an, otta-ma-lla, oita-ma-tta, otta-ma-n*. Passiivissa esiintyy vain instruktiivi ja sekin harvoin: *ote-tta-ma-n*. Ikola luettelee esimerkkejä eri sijojen käytöstä ja rektiosta: *Matti on uimassa. Mies tuli juuri kalastamasta. Urheilija lähti harjoittelemaan. Lapsi rupesi itkemään (mutta: alkoi itkeä). Hän käski poikia lähtemään (mutta: käski poikien lähteä). Tyttö on hyvä uimaan. Tekemällä ahkerasti työtä hän on saavuttanut menestystä. Kukaan ei rikastu tekemättä työtä. Sinun pitää lähtemän (tavallisemmin: pitää lähteä). Lakia ei pidä rikottaman.* (Ks. Ikola 1977: 60.)

Poimin tähän lukuun muutamia esimerkkejä modaalisiin rakenteisiin kuulumattomista 3. infinitiivin paikallissijoista. Abessiivihan on selvitetty luvussa 2.6.2. ja adessiivi luvussa 2.6.3. Lopuista sijamuodoista en ole laskenut frekvenssejä, joten tarkasteluni nojautuu esimerkkeihin.

Yhtään 3. infinitiivin instruktiivia ei esiintynyt jyvaskyläläisaineistossa. Muoto-opin arkistosta ilmenee, ettei sen esiintymiä ole myöskään Laukaassa, Sumiaisissa, Nurmeksessa eikä Leppävirralla. Joitakin esimerkkejä tästä nesessiivisestä rakenteesta oli. Esimerkeissä M:111—M:112 on muista poiketen omistusliite. Muut tähän valitut ovat passiivisia tai ilman subjektiosaa. Virkkeessä M:113 on instruktiivi passiivissa.

M:110 *pitää papalt kysymä* jos se söis tuota (Savitaipale 1977—78).

M:111 *mitäs mum pitikän nys* siitä *sanomani* (Sääksmäki 1979).

M:112 *sem pittää* verta *hikkoileman* sen kiven (Teisko 1969—70).

M:113 *sieltä piti* sitten kans *lähärettämän* kirkkoon (Virrat 1969—70).

Kolmas infinitiivi on yleinen ja tärkeä muoto sekä kirjoitetussa että puhekielessä (Karlsson 1982: 184). Inessiivi ilmaisee jatkuvaa tekemistä ja esiintyy useimmiten *olla-*

verbiin yhdistyneenä, joskus myös muiden tilaa ilmaisevien verbien yhteydessä (Karlsson 1982: 186). Muoto-opin arkistossa esiintyy inessiivin käyttöä havainnollistavia tapauksia.

- M:114 ei kaen niit-os semmosija, enneä *olemassakaa* (Urainen 1972).
 M:115 pittää käövät *tietämässä* jotta mitenkä sinä jaksat (Nurmes 1979—80).
 M:116 kurkien kanssa sualla oltiin *marjastamassa* (Kangasala 1967—69).
 M:117 se kävi sitten tätilöitä *haastattelemassa* (Keuruu 1969—70).

Tutkimuksessani en laskenut 3. infinitiivin inessiivin frekvenssejä, mutta mainitsen eräitä tyypillisiä rakenteita inessiivistä. Verbit ilmaisevat subjektin aktiivisesti suorittamaa tekemistä tai olemassaoloa.

- J:190 mä olin silloin mansikoita *keräämässä* (On10).
 J:191 mä oon — — ollut mejjän taloo *rakentamassa* ja, mökkiä *laittamassa* (Om11).
 J:192 sekä että käy yksittäisiä henkilöitä laskujaam *maksamassa* (Tn6).
 J:193 tietysti on joitakin yksilöitä *olemassa* joilla jatkuvaa on se [myöhästely] (Tm13).
 J:194 no ei sitä nyt varmaa lukkoo ole, *olemassakaa* (Tm18).
 J:195 kum mull-on nivelreuma niim kävin siellä, Romaniassa, niinku *hoidatuttamassa* (En2).
 J:196 etulinjassakin kun ne olikij jossakin kuopassa *keittämässä* saikkaa (Em15).

Kolmannen infinitiivin illatiivi yhdistyy etenkin liikettä merkitseviin verbeihin. Se ilmaisee tekemisen, johon ryhdytään (Karlsson 198J: 186). Illatiivia Muoto-opin arkistossa oli heikosti. Esimerkissä M:121 näkyy tunnukseton illatiivi.

- M:118 äet ol' ahkera *tekemää* töetä (Kangasniemi 1983).
 M:119 sontijaine alako *köntimään* (Keuruu 1969—70).
 M:120 tum *maistamaa* messial lihhoon (Ristiina 1975—76).
 M:121 menkää *tutkiin* etumaastooj jonka on kylmä (Ruovesi 1978).

Tapasin jyväskyläläisiltäkin 3. infinitiivin illatiivia. Kolmannen infinitiivin illatiivi on nykysuomessa alkuperäisen konkreettisesti, lokaalisessa tehtävässä, jonka se on suomen kielen kehityksen aikana melko hiljattain omaksunut 1. infinitiivin latiiivilta (Saukkonen 1984: 181—182). Nesessiivistä *joutua tekemään* -illatiivirakennetta käsittelin jo nesessiivisten rakenteiden yhteydessä. Seuraavassa on esimerkkejä illatiivin muista käyttötavoista.

- J:197 pyöräily on kauheem mukava kup pääsee *huruttaan* (On3).
 J:198 mää olisin niinkur ranskaa ruvellul *lukee* (Om15).
 J:199 se on nii hankalaa lähteet tuonne, junalla *reissaamaa* (Tn7).

- J:200 sitä [myyjän] pitäs niinkuv vaa, pystyä *hillitsee* itsensä joka tilanteessa (Tn8).
 J:201 kauppatarkastajaksi, tulee, tavaraa *tarjoamaan* (Tn10).
 J:202 joskus sitten sattuu tommosta niinkul lohikalan sukua *saamaan* (Tm14).
 J:203 sieltä [tv:stä] ruppee jottain semmosta rämpätystä *tulleem* mää paan kii (En1).
 J:204 se [työnantaja] on niin kauheen kova *tiettämää* (En6).
 J:205 sillo ei vielä tarvinnu ajokorttia, ku ajeli, autolla, elikkä silloj justiiir ruvettiin niitä *tarvitsemaa* (Em11).

Silmämääräisesti arvioiden illatiivia oli huomattavasti enemmän kuin inessiiviä. Osa tapauksista oli vailla 3. infinitiivin tunnusta, kuten esimerkit J:197 ja J:203. Lyhyt illatiivi on hämäläispiirre, mutta tunnetaan myös Jyväskylän läntisessä savolaismurteessa, jossa sen osuus 3. infinitiivin illatiiveista on 18—39 % (Mielikäinen 1984: 199). Päijät-Hämeen murteissa on sekä tunnuksellisia että tunnuksettomia asuja (Leskinen 1998: 124), kuten Jyväskylän havainnoissanikin. Kaikki esimerkit (kuten J:200) eivät ole “konkreettisen lokaalisia”. Useimmat kuitenkin ilmaisevat liikkumista.

Kolmannen infinitiivin elatiivi ilmoittaa tekoa, jota toimittamasta joku lähtee, lakkaa, estyy, kieltäytyy tai josta jotakuta pidätetään tai kielletään. Esim. *Tulen uimasta. Isäntä lakkasi syömästä.* (Setälä 1966: 115.) Elatiivi liittyy verbeihin, jotka ilmaisevat konkreettista tai abstraktista liikettä (Karlsson 1982: 186), esim. *lakata*, jonka kanssa samamerkityksen on tapauksessa M:122 käytetty *herjetä*. Muoto-opin arkistossa oli kovin niukasti 3. infinitiivin elatiivia. Esimerkki M:125 on predikaatiton sananlasku.

- M:122 ne herkesvät *seurustelemasta* (Mikkelin mlk. 1972—1973).
 M:123 se puhu *puhumasta* peästyväänki (Sumiainen 1967—68).
 M:124 meitä kiellettiim *puhumasta* (Saarijärvi 1967—68).
 M:125 itku pitkästä ilosta, piaru pitkän *nauramasta* (Teisko 1969—70).

Jyväskyläläisiltä en tavannut elatiivirakennetta enkä myöskään 3. infinitiivin instruktii-
 via, joka tulisi kyseeseen nesessiivisessä ilmauksessa *pitää menemän* (murre-esimerkit on
 jo käsitelty *pitää mennä* -nesessiivirakenteen yhteydessä).

Kolmannen infinitiivin ablatiivi osoittautui hyvin harvinaiseksi. Jyväskyläläisaineistosta
 en tavannut sitä lainkaan, ja Muoto-opin arkistonkin puolella sitä oli kovin vähän. Rakennetta ei ole tavattu mm. Nurmeksen, Halsuan, Honkajoen eikä Reisjärven informanteilta.

- M:126 onko se asija nyt sitten tältä *puhumalta* selvä? (Saarijärvi 1967—68).
 M:127 *kuulemalta* kuulin siitä (Vesanto 1969).

Propinkvatiivi eli viides infinitiivi ilmaisee tapahtumaisillaan olevaa tekemistä (Sorjanen 1994: 89). Sen tunnus on vahvaan vokaalivartaloon liittyvä *mAisilla*. Muotoa sanotaan joskus 3. infinitiivin pitemmäksi muodoksi. (Laaksonen—Lieko 1992: 96.) Aineistossani ei ollut yhtään tapausta, eikä rakennetta ollut myöskään Muoto-opin arkistossa Laukaan eikä monien muiden kielennäytteissä. Joitakin tapauksia oli kuitenkin.

- M:128 ihan oli tuota siinä, liejulta *solahnamaesillaan* (Nurmes 1979—80).
 M:129 se [astia] on iham *puttoomaisillaal* laitas se parempi (Ruovesi 1978).
 M:130 olin *nukkumaesillan* kut tulivat koputtelemaa (Sumiainen 1967—68).
 M:131 mahto ollap *pyörtymäisillään* seki (Karstula 1984).

2.7. Referatiiviset lauseenvastikkeet

Nykykielen partisiippirakenne, jossa on 1. tai 2. partisiippi *-n*-päätteellisessä muodossa, vastaa *että*-konjunktiolla alkavaa sivulausetta, joka edustaa virkkeessä subjektia tai objektia (Siro 1964: 145). Referatiiviset lauseenvastikkeet luokitetaan siten, että objektina olevat partisiippirakenteet kuuluvat 1. tyyppiin ja subjektina toimivat partisiippirakenteet kuuluvat 2. tyyppiin (Ikola 1977: 152—153). Tyyppin 1 referatiiviset lauseenvastikkeet (esim. *tiedän olevani*) käsitellen luvussa 2.7.1 ja tyyppin 2 tapaukset (esim. *kuuluu olevan*) luvussa 2.7.2. Referatiivisen lauseenvastikkeen ns. 3. tyyppi, esim. *Ehdotin saliin hankittavaksi uudet valaisimet* (Ikola 1978: 8) tulee käsittelyyn luvussa 2.7.3. Nykysuomen käsikirjassa referatiivisen lauseenvastikkeen 3. tyyppiä ei lueta lauseenvastikkeisiin (Ikola 1977: 153), mutta otin sen mukaan tarkasteluun kiinnostavuutensa ja lauseenvastikkeena olemisen rajatapausuonteensa takia.

Referatiivisen lauseenvastikkeen erityyppisiä tapauksia kertyi 63. Niistä opiskelijanaisilla oli 6, opiskelijamiehillä eniten eli 25, työikäisistä naisilla 8 ja miehillä 10 sekä eläkeläisistä naisilla vain 5 ja miehillä 9. Joukossa oli informanteja, jotka eivät käyttäneet yhtään referatiivista lauseenvastiketta. Taulukosta 6 nähdään sosiaaliryhmien referatiivisten lauseenvastikkeiden frekvenssit.

Taulukko 6. Referatiiviset lauseenvastikkeet.

	On	Om	Tn	Tm	En	Em	yht.
<i>tiedän olevani</i>	4	10	3	4	3	3	27
<i>kuuluu olevan</i>	1	15	3	6	2	6	33
<i>ehdotin hankittavaksi</i>	1	-	2	-	-	-	3
yht.	6	25	8	10	5	9	63

2.7.1. Referatiivisen lauseenvastikkeen 1. tyyppi *tiedän olevani*

Rakenne *näen pojan tulevan* on partisiippirakenne, jota käytetään pääasiassa huomaamista, ajattelemista ja lausumista merkitsevien transitiiviverbien objektisen *että*-lauseen vastikkeena. Partisiippirakenteen eli referatiivisen lauseenvastikkeen 1. tyyppi on yleisempi ja tärkeämpi. Esim. *Hän ilmoitti miesten jo saaneen työn valmiiksi*. Rakenteen predikaattina on aktiivin tai passiivin, 1:sen tai 2:sen partisiipin päätteellinen yksikön akkusatiivi. Lauseenvastikkeen subjekti on tavallisesti genetiivissä, esim. *Nähtiin poliisin saavan karkulaisen kiinni*. Lauseenvastikkeen subjektin ollessa saman kuin hallitsevassa lauseessa käytetään pelkkää possessiivisuffiksia, esim. *Tiesin tavanneeni hänet ennen*. Rakenne voi vastata myös eräiden ilmenemistä merkitsevien intransitiiviverbien subjektina olevaa *että*-lausetta, esim. *Tästä ei selviä mitään virhettä tapahtuneen*. (Setälä 1966: 122, Ikola 1977: 152—153.)

Auli Hakulinen ja Fred Karlsson käsittelevät vain referatiivisen lauseenvastikkeen 1. tyyppiä vastaavaa partisiippirakennetta. He lisäävät partisiippirakenteen objektikseen saaviin verbeihin luulemisverbit (esim. *toivoa, luulla, uskoa*) sekä määrittävät kognitiivisiin ja havaintotoimintoja ilmaiseviin verbeihin verbit *huomata, muistaa, tajuta* jne. Verbeille on yhteistä se, että ne kaikki voivat saada vaihtoehtoisesti myös sanaobjektin, esim. *asia, käsitys, tilanne*. Partisiippirakenteella on päälauseesta riippumaton aikasuhte- ja persoonavalinta. Sillä ei ole rajoituksia eri peruslausetyypeissä esiintymisen suhteen, mutta sillä ei voida ilmaista kieltoa eikä verbin modusta. (Hakulinen—Karlsson 1979: 356—357.)

Seuraavista murre-esimerkeistä kaksi ensimmäistä ovat aktiivin 1. partisiippia, toinen ryhmä passiivin 1. partisiippia ja kolmas ryhmä aktiivin 2. partisiippia. Esimerkissä M:139 on jopa kaksinkertainen referatiivinen rakenne.

- M:131 *ei siihen tilanteeseen toevosik kenenkääp perreej jeävän* (Pielisjärvi 1969—71).
 M:132 *tossa minä kerran näin suurem miähem mennäk köntystelevän* (Kangasala 1967—69).
 M:133 *kyllä minä kupattava' olen nähny* (Urainen 1972—73).
 M:134 *olem mä kuullu sitä huastettavan* (Hirvensalmi 1969—70).
 M:135 *otteko te tikukivestä kuulleet puhuttavan?* (Virrat 1969—70).
 M:136 *minä en oon nähnä lapsia hoijettava* (Pihtipudas 1970—72).
 M:137 *sanovat niije' olleem mustolaisia* (Saarijärvi 1967—68).
 M:138 *tätitkin kehu olleesal leikkaamassa sielä* (Keuruu 1969—70).
 M:139 *se kehu mun nähäneensäik kulukevan* (Virrat 1969—70).
 M:140 *pensamarjoja minäkää en tient lapsena paljo ollee missää* (Mikkelin mlk. 1972).

Referatiivinen lauseenvastike voidaan muodostaa myös passiivin 2. partisiipista. Jyväskyläläisillä ei ollut passiivin 2. partisiipista yhtään tapausta.

- M:141 *minä en tiennyj juuri kastiketta teherym muusta kul lihasta* (Virrat 1969—70).

Jyväskylän aineistossa 1. tyyppiä oli 27 tapausta eli hieman vähemmän kuin tyyppiä 2, päinvastoin kuin Ikola ilmoittaa. Suurin osa tapauksista, 10, oli opiskelijamiesten haastateluissa. Muissa ryhmissä referatiivisen lauseenvastikkeen 1. tyyppiä oli vähän. Finiittiverbit vastaavat mainittujen lähteiden esittämiä. Esimerkissä J:216 pitäisi olla kyseessä kerrontahetkeä varhaisempi aika, mutta informantti käyttääkin aktiivin 1. partisiippia. Kaikissa tapauksissa finiiittiverbillä ei ole subjektia; niiden ajatussubjektiksi hahmottuu yksikön 1. persoona (J:211) tai geneerinen yksikön 3. persoona (J:213).

- J:206 *sit viihty siellä että, koki niinkul löytäväsä sieltä om-, omallaisia ihmisiä* (On1).
 J:207 *ei, em mä ainakaam muista joutuneeni* [koulukypsyystesteihin] (Om16).
 J:208 *kunnallisella keskikoululla mä muistan käyneeni pari kertaa* (Om16).
 J:209 *ei se [suurperhe] kaupungissa onnista, ainakaam minä en vois sitä kuvitella, millään tavalla onnistavan* (Om18).
 J:210 *mää kuvittelin se [koulutuksen] olevav vähän tuommosta suurempaa linjaa ja, vähä ihmisläheisempää* (Om19).

- J:211 ratiossa *kuullup puhuttavan* se Helsingim murre sentyylistä mitä ne siellä puhuu, siit-ei tahos selvää saaha (Tn7).
- J:212 tuotetta jota on kaksikymmentä ollun ni sitä o enää jällellä viis ja kukaan *ei muistam myyneensä* (Tn10).
- J:213 iltasella kun työ, paika oven sulukee nin *tietää olleesat* töissä (Tm12).
- J:214 sittem muistan kyllä noilla, noissa tanssipaikeissa, *muistan tavanneeni* häntä [nykyistä vaimoa] ja, tanssittuj joskus yhdessä (Tm17).
- J:215 se [asiakas] on ohjattava sillä lailla että se ei, hän *ei nääs* sitä, *olevansav* väärässä (Tm13).
- J:216 minä *en, muista* yhtää ainuata herrasväe, — — virkailijal lasta *olevan* siinä koulussa missä minä oon käyny (En9).
- J:217 ootte kai *kuullup puhuttavar* rehtori Oksalasta (Em20).

Finiittiverbejä käytettiin kahtatoista erilaista. Suosituimmat olivat *kuulla* ja *muistaa* (molempia 6 tapausta). Kolmesti käytettiin *luulla*-verbiä. Kerran tai kaksi esiintyivät *kokea, kuvitella, tietää, nähdä, tuntea, huomata, luvata, katsoa* ja *kertoa*. Verbin *muistaa* yhteydessä käytettiin kolmesti aktiivin 2. partisiippia, kun puhuttiin menneistä ajoista. Muiden verbien kanssa oli lähes aina aktiivin 1. partisiippi.

2.7.2. Referatiivisen lauseenvastikkeen 2. tyyppi kuuluu olevan

Referatiivisen lauseenvastikkeen 2. tyyppi vastaa subjektina olevaa *että*-lausetta ja sitä käytetään intransitiivisten *näkyä-, näyttää-, kuulua-* ja *tuntua-*verbien ohessa. Hallitsevan rakenteen subjekti on sama kuin partisiippirakenteen. Esim. *Sinä näyt ostaneen uuden polkupyörän. Hän näyttää olevan tottumaton työhön.* (Ikola 1977: 153.) Setälä ei erottele rakenteen subjektisuutta, vaan toteaa partisiippimuotoja esiintyvän intransitiiviverbien *näkyä, näyttää, kuulua* ja *tuntua* ohessa, esim. *Poika näyttää olevan ilkeä* (Setälä 1966: 123). Seuraavista Muoto-opin arkiston esimerkeistä ensimmäiset kolme ovat aktiivin 1. partisiippia, loput aktiivin 2. partisiippia.

- M:142 kyl se tanssi *näkkyy käyvä* vanhaltaip päisä (Hirvensalmi 1969—70).
- M:143 enempi harvon suvisin kanahaukkaa *näkkee* ilmassa *leijailevan* (Kuru 1975—76).
- M:144 se toinen *kuuluu olevav* vähä isompi ihminen (Virrat 1969—70).
- M:145 kyllä ne *näky kasvanneen* nyttiin ne hyvästin ne pelot (Leppävirta 1987).
- M:146 minula *kuul ollee* omatekoset lapaset käessä (Mikkelin mlk. 1972).
- M:147 saonnaan *kuulun syntyneen* (Nurmes 1979—80).

Yhteensä referatiivisen lauseenvastikkeen 2. tyyppiä oli Jyväskylän aineistossa 33 tapausta, joista 1 opiskelijanaisilla, jopa 15 opiskelijamiehillä, 3 työikäisillä naisilla ja 6 miehillä, eläkeläisnaisilla 2 ja -miehillä 6 tapausta. Sitä on siis hieman enemmän kuin 2. tyyppiä. Rakenteiden nominaalimuodot ovat enimmäkseen aktiivin 1. partisiippeja, vain muutama on passiivin 1. tai aktiivin 2. partisiippia. Esimerkissä J:223 informantin olettaisi tarkoittavan preesenssiä ja rakennetta *kuuluu olevan*.

- J:218 kielitaitohan tuli ihan semmosta että, iha unissaankij jo, *tuntu puhuvan* saksaa (On4).
 J:219 kai ne työelämässä häviää turhat paineet mitä täällä on, kun kaikki joskus *tuntuu, räjähtäväm* päälle (Om14).
 J:220 kum laudekin, nää, arvosanaopetuskin *näky* pikkasem *muuttunee* (Om16).
 J:221 kyllä tuota *tuntuu* puuhaa *riittävän* (Tn3).
 J:222 siinä nyt ensimmäiseks *näyttää oleva*, Kalle Päätalo (Tm14).
 J:223 Lohja, mä en oos sielläpäin käynyk koskaan ni, se *kuulu ollee* hyvin kauniilla paikalla (En5).
 J:224 niev vaikutus toisiinsan niin tuota niim myöskin kielellisesti, *luontus oleva* — — tuota lähellä [äiti vaikuttaa tytärten kieleen] (Em13).
 J:225 tuoss-o, muijar rippikoulu[ku]va, kaksikymmentäyks, *näkkyy olleen* sinnet taakse, merkattu (Em19).

Finiittiverbeistä yleisin on *tuntua* (16 tapausta). Kahdeksan kertaa käytettiin verbiä *näkyä*, viidesti *näyttää*, kolmesti *kuulua* ja kerran *luontua*. Mielenkiintoinen tapaus on J:224, jossa on yleiskielen predikaattiverbeihin kuulumaton *luontua*.

2.7.3. Referatiivisen lauseenvastikkeen 3. tyyppi

Sukua predikaatiivadverbiaalille on seuraavanlainen tahdonilmaisua merkitseviin transitii-
 viverbeihin liittyvä passiivin 1. partisiipin translatiivi: *Ehdotin saliin hankittavaksi uudet valaisimet. Poliisimestari määräsi ryhdyttäväksi varotoimiin. Esitettiin perustettavaksi muutamia uusia virkoja*. Rakennetta on sanottu referatiivisen lauseenvastikkeen eli partisiippirakenteen kolmanneksi tyyppiä, koska se muistuttaa lauseenvastiketta. (Ikola 1977: 150—151.) Referatiivisen lauseenvastikkeen ns. kolmannesta tyyppistä poimin muutamia murre-esimerkkejä. Rakenne oli hyvin harvinainen aineistossa.

- M:148 Jussi oli tuamittu ammuttaviksi (Kuru 1975—76).
 M:149 sillen tuamittiin sittek kärejillä kaksikymmentäviis tuhatta maksettavaksi (Virrat 1969—70).

- M:150 joku torppari *pyysi* viljojaam *puitavaksi* (Nurmes 1979—80).
 M:151 ne *meärsivät* sen [sonnin] *teurastettavaks* (Laukaa 1971).

Tätä referatiivisen lauseenvastikkeen tyyppiä jyvaskyläläisillä oli vain kolme. Niistä yksi oli opiskelijanaisella, kaksi työikäisillä naisilla. Miehillä ja eläkeläisnaisilla ei ollut yhtään tapausta. Seuraavassa ovat aineiston kaikki tapaukset.

- J:226 *ehdotettas* — — latinan, kurssia vähän toisem muotoseks tai sittem *poistetavaks* (On10).
 J:227 meilläähä *annetaan* [verhot] *sovitettavaks* koti-, kotiin (Tn1).
 J:228 meillä on niinkun, pakolliset, ne [palaverit] mitä talo *edellyttää*, *pidettäväks* (Tn10).

2.8. Fortuitiiviset lauseenvastikkeet ja *saada tehtyä / tehdyksi*

Aktiivin 2. partisiippi ilmaisee *tulla*-verbin yhteydessä loppuun saatettua tekemistä ja passiivin 2. partisiippia käytetään samalla tavalla *tulla*- ja *saada*-verbien kanssa. Esim. *Työ tuli tehdyksi. Sain jo työni lopetetuksi. Työ tuli tehtyä. Sain veneen maalattua.* Murteissa käytetään translatiivin lisäksi myös yksikön partitiivia, jota ei enää pidetä yleiskielessäkään virheenä. (Ikola 1977: 62, Setälä 1966: 120—121.) Nykyään rakenteissa partitiivi on lähes yksinomainen Jyväskylässä, vaikka seudun murteessa Muoto-opin arkiston mukaan tunnetaan myös translatiivi (Mielikäinen 1984: 194).

Tekijättömän *tulla*-verbin ollessa predikaattina rakennetta kutsutaan fortuitiiviseksi lauseenvastikkeeksi (Ikola ym. 1989: 454). Käsittelen ne erillään *saada tehtyä / tehdyksi* -tapauksista. Aktiivin 2. partisiipin translatiivia käytetään *tulla*-verbin kanssa ilmoittamaan satunnaista tekemistä, esim. *Tulin ostaneeksi auton* (Ikola 1977: 62). Tätä rakennetta en yhdistänyt fortuitiivisen lauseenvastikkeen tilastoon.

Kaikkiaan *tulla / saada tehtyä ~ tehdyksi* -ryhmään kertyi 265 tapausta. Opiskelijanaisilla oli 34, -miehillä 52, työikäisistä naisilla 56 ja miehillä 70 eli informanttiryhmien suurin tapausmäärä, eläkeläisnaisilla vain 17 ja eläkeläismiehillä 36 (ks. taulukkoa 7). Samasta aineistosta suoritetun Nykysuomalaisen puhekielen murroksen tutkimuksen mukaan rakenteen suosittuus miehillä viittaa puhekielisyyteen, jolla luodaan puheeseen huolettomuuden, vähättelyn tms. persoonattomuuden tuntua (ks. Mielikäinen 1981: 95.) Olen havaitsevinani rakenteessa jopa rehvastelun sävyä, kun informantti luettelee saavutuksiaan.

Taulukko 7. Fortuitiiviset lauseenvastikkeet ja *saada tehtyä / tehdyksi*.

	On	Om	Tn	Tm	En	Em	yht.
<i>tuli tehtyä</i>	26	42	45	63	11	30	217
<i>tuli tehdyksi</i>	-	2	2	-	-	-	4
<i>sai tehtyä</i>	8	8	8	7	6	6	43
<i>sai tehdyksi</i>	-	-	1	-	-	-	1
yht.	34	52	56	70	17	36	265

2.8.1. Satunnainen tekeminen

Fortuitiivinen lauseenvastike *tuli tehtyä / tehdyksi* ilmaisee satunnaista tekemistä. Seuraavat esimerkit osoittavat rakennetta esiintyvän murteissa sekä partitiivin että translatiivin kanssa.

- M:152 *eijj-oot tullus sitte ostettua* (Pihtipudas 1970—72).
 M:153 *eihän sitä tullunna mitattuva* (Vehmersalmi 1969—71).
 M:154 *ne tul sivumänneeks kuunneltua* (Karstula 1985).
 M:155 *eipä oot tullunna* tässä talossa vielä *käövyks* saonassa (Pieksämäki 1986).

Jyväskylän aineistossa fortuitiivisia lauseenvastikkeita oli 221 tapausta. Partisiippi oli partitiivissa *tuli tehtyä* 217 tapauksessa ja translatiivissa *tuli tehdyksi* vain neljässä tapauksessa. Partitiivi puhutun kielen piirteenä on yleistynyt kaikkialle murteisiin Muotoopin arkiston kokoelmien mukaan (Mielikäinen 1984: 194), näin myös Jyväskylän fortuitiivisissa lauseenvastikkeissa, joissa partitiivi on lähes yksinomainen.

Työikäiset miehet käyttivät satunnaisen tekemisen ilmauksia eniten ja eläkeläisnaiset vähiten. Rakenne esiintyi informanttien kertoessa aikaansaannoksistaan, ei aina niinkään tekemisensä satunnaisuudesta. Esimerkit havainnollistavat asiaa.

- J:229 *levyt o nykyään niin kalliita nii ei tuu ostettuu* uusia (On1).
 J:230 *no eipä tuum matkusteltua*, kylläpäähä sitä kotinurkillä vaa on (On6).
 J:231 *urheiluhan nyt ol lähinnä sydäntä sanotaan suoraa että, sitä on tullu, harrastettua vähäj joka lajia* (Om12).
 J:232 *kyllä joskus tulee hyvinkin kärkkäästiv vastattua* (Tn3).
 J:233 *no joulukirkossa on tulluj jonkun kerran käytyä* (Tn6).
 J:234 *monastit tarttuu, omaankin puheeseen että, sitä jopa tulee työssä puhuttua sitte, savvoo* (Tm17).

- J:235 sitä *tul* kyllä *lähettyvä* sitte, niinkun kävelee aamulla (En6).
 J:236 ei min-oom poikamies, *tuli* sev vanha äidin kanssa *jäätyä* yksin (Em18).

Translatiivi oli fortuitiivisissa lauseenvastikkeissa harvinainen (esimerkit J:237—J:238). *Saada tehdyksi* -rakenteen aktiiviseksi vastineeksi olettaisi *tulla tehneeksi* -rakennetta (Mielikäinen 1981: 97), mutta koska partisiippi ei ole passiivinen, se ei kuulu fortuitiivisiin lauseenvastikkeisiin. Eräät jyvaskyläläiset käyttävät rakennetta (10 tapausta) subjektin kanssa tai ilman. Mainitsen käytöstä esimerkit J:239—J:242. Pääluokkaa lukuun ottamatta rakenne vastaa merkitykseltään fortuitiivista lauseenvastiketta.

- J:237 joo ja kyllä Kouvolassakit *tuli käydyks*, sillan kurssijuhla aikoina (Om19).
 J:238 jos joku [asiakas] — — ei siihen, talon tarjoamaa ostoskoriin, laitat tavaroita [on valvottava] että se myöskin *tulee maksetuks* (Tn2).
 J:239 mä kuulun toho, JOKAa, Jyväskylä opiskeleviin, kansandemokraatteihim mä *ooj* joskus *tullul liittyneeks* (On10).
 J:240 nyt rautaosastolla jaostohoitajana ollu, *tulee* kokonaisuutena täällä tavarata lossa *olleeks* nyt, seitsemev vuotta kanssa (Tm12).
 J:241 no, tämä on nii uus, on se ollun ninku, nyt pari vuotta vissiin *tullee olleeks* (En1).
 J:242 siellä mää *tulin* kyllä elä-, elä[i]miä nähnee-, *nähneeks* sittek kylläki (Em14).

Partisiippiverbejä oli monenlaisia, mutta yleisimpiä olivat *käydä*, *lähteä* ja *mennä*. Yksittäistapauksia oli mm. verbeistä *innostua*, *hoidella*, *paneutua*, *sinutella* ja *vastata*.

2.8.2. Loppuun saatettu tekeminen *saada tehtyä / tehdyksi*

Muoto-opin arkiston kielennäytteissä on sekä translatiivilla että partitiivilla muodostettua loppuun saatetun tekemisen rakennetta.

- M:156 sota-aikaa ku *ei suana* vuatteita *ostettua* (Hirvensalmi 1969—70).
 M:157 se sano että *ei* hän *saak käveltyä* (Virrat 1969—70).
 M:158 *ei* se aikuista immeistä *tapetuks suap* pässi (Leppävirta 1979).
 M:159 kolomee vuorokautee min-*e suana* yhtään *nukutuks* (Mikkelin mlk. 1972).

Loppuun saatettua tekemistä *saada tehtyä / tehdyksi* ilmaisevia rakenteita oli jyvaskyläläisillä huomattavasti vähemmän kuin satunnaista tekemistä ilmaisevia, vain 44 tapausta. Esimerkkien J:243—J:248 partisiipit ovat partitiivissa. Rakenne taipuu persoonissa (esim.

J:243) toisin kuin fortuitiivinen lauseenvastike. Koko aineistossa oli vain yksi loppuun saatetun tekemisen lauseenvastike, jossa partisiippi on translatiivissa (J:249).

- J:243 toisen seminaarityön *sain siirrettyä* kevätpuolelle (On4).
 J:244 jos *sais* sitte, gradun *tehtyä* jossaiv vaiheessa (Om14).
 J:245 no olihan se viime vuove aikaan se yhem päiväl lakko ei muuta, mutta ne *sai soviteltua* sitte (Tn7).
 J:246 jos sen [asiakkaan] *saa* niinku, *johdateltua* siihen, että, että tuota se päätös syntyy (Tm11).
 J:247 Joonas oli jotenkiv viekas sillon kus *saatii* itsenäiseks *haettuva* näitä, torppia (En4).
 J:248 minä sen *sain käytyä* sen kaks vuotta sitte iltakoulua (Em13).
 J:249 täytyy niinkun, saahakkin näkyviin sittes se muoti että sitä täytyy *saahan* niinkun *korostetuks* kaikella tavalla (Tn1).

Partisiippiverbeissä ei ole suosikkileksemejä, vaan verbit esiintyvät vain yhden tai muutaman kerran. Tällaisia verbejä ovat edellisissä esimerkeissä näkyvien lisäksi mm. *järjestää, laajentaa, markkinoida, noukkia, suorittaa, tyydyttää* ja *viedä*.

2.9. Kvasirakenne

Aktiivin 1. partisiipin monikon essiiviä käytetään omistusliitteellisenä ilmoittamaan teeskenneltyä, uneksittua tai luuloteltua tekemistä, “ikään kuin olisi tekemässä jotakin”. Esim. *Hän ei ollut tietävinään koko asiasta* (= teeskenteli, ettei tietänyt). *Hän oli olevinaan prinsessa* (= kuvitteli, luulotteli olevansa). Murteissa käytetään myös sellaista rakennetta, jossa partisiippi on yksikössä (esim. *ei ollut tietävänään, oli olevanansa*), mutta yleiskieli vaatii monikkoa. (Ikola 1977: 61, Ikola 1978: 66, Sorjanen 1994: 92.) Rakenne vastaa **ikään kuin** -komparatiivisivulausetta (Ikola ym. 1989: 440). Rakenteen käyttöä havainnollistavat seuraavat murrenäytteet. Esimerkissä M:162 on yksikön essiivi.

- M:160 sellaila ne *ol' parantavinnaa* niitä silemijä (Mikkelin mlk. 1972).
 M:161 kyllä se *ol* niitä *näkevinnää* vaikka mitä sarvkantturoita (Hirvensalmi 1969—70).
 M:162 nimet unehtuu vaikka muute *on* vähäm *muistavannaan* (Karstula 1985).
 M:163 jos kovim pelkää sillon *om* paljon enempi *kuulevinnaan* (Teisko 1969—70).

Kvasirakenteet eivät ole yleiskielessä kovin yleisiä (Salminen 2000: 45) ja ne olivat Jyväskylän puhekielessäkin harvinaisia: niitä oli vain 15. Ne kaikki olivat monikon essiivissä. Yksiköllistä kvasirakennetta kyllä tavataan Päijät-Hämeen murrealueelta ja hämäläismurteissa pääedustus on yksiköllinen, mutta Jyväskylän puhekieli noudattanee savolaismurteiden enemmistön monikollista edustusta (ks. Salminen 2000: 30, 35). Opiskelijanaisilla oli 1 tapaus, opiskelijamiehillä 4, työikäisillä miehillä 3, eläkeläisnaisilla 1 ja eläkeläismiehillä eniten eli 6. Työikäisillä naisilla ei ollut yhtään kvasirakennetta ja muutenkin se oli naisilla vielä harvinaisempi kuin miehillä. Mahdollisesti kvasirakenne liittyy miehiseen kielenkäyttöön.

- J:250 ehkä se *on olevinaa* jo-, jotenki hienostuneempaa (On6).
 J:251 sitä reagoi sillee että, *ettei* oikee ite *oop pystyvinää*m mihinkää (Om14).
 J:252 mull-oli eka vuonna mull-oli kakskytyks [viikko]tuntia ja siinäki *oli olevinaan* töitä sillo (Om14).
 J:253 [asiakkaat] *ovat, olevinaa* asiantuntijoita eivätkä olej ja (Tm15).
 J:254 voe kus se [tuore pettuleipä] *ol olevinaa* ihan kuv vehnästä (En1).
 J:255 iso rahahan se *oli olevinnaam* mutta, kyllä se saatiim maksettua (Em16).

Verbileksemeistä huomataan, että aktiivin 2. partisiippi monikon essiivissä on lähes aina *olevinaan* (persoonan vaihdellessa). Kertaalleen esiintyvät *kuulevinaan* ja *pystyvinään*. Kvasirakenne on produktiivinen ja voidaan muodostaa mistä tahansa verbistä (Salminen 2000: 39), mutta jyväskyläläiset informantit eivät ole hyödyntäneet mahdollisuutta. Mitä ilmeisimmin *olla olevinaan* on leksikaalistuma. Etelä-Savon murteiden kvasirakenteista puolessa on *olla*-verbi ja loput mentaali- ja muita verbejä (Salminen 2000: 36).

2.10. Agenttipartisiipit

Uusimmissa kielioppeissamme on lauseenjäseniin lisätty entisten lisäksi agentti. Sillä tarkoitetaan genetiivissä olevaa lauseenjäsentä, joka eräiden nominaalimuotojen ohessa ilmaisee tekemisen suorittajan. Agentti on tällöin määritteenä nominaalimuodolle, joka on tavallisimmin 3. infinitiivin kaltainen muoto eli agenttipartisiippi. Se muodostuu transitiviverbin *-ma/-mä*-johdoksesta, jollaisia käytetään adjektiivisesti passiivin 2. partisiipin asemesta silloin kun tekijä on ilmaistuna, esim. *Tikan tekemä kolo. Poika veistää isän ostamalla puukolla. Luen lahjaksi saamaani kirjaa. Hän kalastaa omalla tekemällään t.*

itse tekemällään katiskalla. Harvemmin nominaalimuotona on passiivin 1. partisiippi. Esim. *Riita annettiin oikeuden ratkaistavaksi.* Ellei tekijää ilmaista, agenttipartisiippina käytetään passiivin 2. partisiippia. Määrätapauksissa käytetään erillisen agentin asemesta omistusliitettä ilmoittamaan tekemisen suorittajaa, esim. *Istuskelin tekemässäni* (t. *omassa tekemässäni* t. *itse tekemässäni*) *keinutuolissa.* *Hän otti asian ratkaistavakseen* (t. *ratkaistakseen*). (Ikola 1977: 60, 149—150, Laaksonen—Lieko 1992: 97.) Agentit eivät ole lauseenvastikkeita, koska niillä ja hallitsevalla lauseella on yhteinen jäsen (Vartiainen 1967: 89).

Muoto-opin arkistoon on koottu seuraavien kaltaisia agenttipartisiippeja. Ensimmäinen ryhmä koostuu passiivin 1. partisiippiin perustuvista muodoista, toinen ryhmä 3. infinitiivin kaltaisista agenttipartisiipeista.

- M:164 jos nyt pistettäs sen nuoren *kansan nähtäväks* (Karstula 1985).
 M:165 se otti vielä sen tehtävän [riihen lämmityksen] *tehtäväkseen* (Virrat 1969—70).
 M:166 *meejä esitettävänä* ol semmonem pien näätöskappale (Sumiainen 1967—68).
 M:167 toe *minum pestäväksen* ne likaset rytkysä (Sumiainen 1967—68).
 M:168 mun täytyykin näyttääs sulle ommaa *tekemääni* pellavapyhettä (Kuru 1975—76).
 M:169 ei mittää olt semmosta *tehtaa tekemätä* (Mikkelin mlk. 1972—73).
 M:170 *ukkosen särkemäp* puut hajettiin mettästä (Virrat 1969—70).
 M:171 *teijä tuomoo* makkarataha se ol' tämä (Ristiina 1975—76).

Jyväskyläläisillä ei esiintynyt agenteja 1. infinitiivin (esim. *tämä on hyvä kaikkien tietää*) kanssa. Sen sijaan 3. infinitiivin kaltaista agenttipartisiippia oli 19 (esim. J:256—J:262) sekä kolme agenttitapausta 1. partisiipin kanssa (esimerkit J:263—J:265). Opiskelijanaisilla oli 6 agenttirakennetta, -miehillä 2, työikäisillä naisilla 4 agenttirakennetta (joista 1 partisiippirakenteinen), työikäisillä miehillä 3 tapausta (joista yksi partisiipilla), eläkeläisnaisilla 2 (joista toinen partisiipilla) ja eläkeläismiehillä 3 tapausta. Joukko tapauksia havainnollistaa rakenteen käyttöä.

- J:256 olikohan se Suome' ' Amerikka *seuraj järjestämä* kilpailu (On4).
 J:257 on meillä keittiössäki on semmonen kalusten ni se o iha *isän tekemä* (On7).
 J:258 sehä [Espanja] on nin *turismin pilaama* paikka että (Om12).
 J:259 no oom mä muutaman, matkan kaikki niinkun tän, *Askon, kustantamana* (Tn10).
 J:260 se on kai jollain tavalla *elintason, sanelemaaki* (Tm13).
 J:261 Nurkvisti nimeltää, senniminen talo, se oli *kaupungi omistama* (En6).

- J:262 hänen [Niinin tyttären] *tekemäsä* on taas tämä kuva (Em14).
 J:263 meilähä on ollu — — kesä ja talvipäivät jotka o, on eri kaupunkeihin sitte aina kuka millonki *ottaa järjestettäväkseen* (Tn3).
 J:264 niinkul luultas että, kauppa-, *kaupan*, *myytävänä* olevat tavarat on kaupalle ilimasia (Tm15).
 J:265 tämä [työttömyys] nytt-on vähän sotkunev vyyhti *jokkaisen selevitettävänä* (En5).

Agenttirakenteen piiriin voidaan laskea myös ns. kieltopartisiippi (kielteinen partisiippi Muoto-opin arkiston mukaan), joka on aktiivin 3. infinitiivistä johdettu karitiiviadjektiivi, esim. *Vaelsimme kirveen koskemattomia ikihongikkoja* (ks. Hakulinen 1979: 582—584). Hakulinen ja Karlsson mainitsevat *-mAtOn*-partisiipin toimivan partisiippiattribuuttien kielteisenä vastineena, sekä predikatiivina ja adverbiaalina, esim. *Potilas istui liikkumattomana tuolissaan*. Muoto on perinteisesti luokiteltu karitiivijohtimeksi, joka on lauselähtöisyyden ja leksikaalistumisen rajoilla. (Hakulinen—Karlsson 1979: 375.) Mainitsen seuraavat neljä näytettä Muoto-opin arkiston kieltopartisiipeista.

- M:172 ehäm minä viihit *tekemätöntä* työtä nähä (Hirvensalmi 1969—70).
 M:174 mamma on iham *muistamaton* (Virrat 1969—70).
 M:175 tuo nyt oj jo *ennenkuulumatonta* (Sumiainen 1967—68).
 M:176 se on niiv *vaatimattoman* näkönem mies (Pyhäjärvi 1973—74).

Kieltopartisiippiä en laskenut Jyväskylän aineistosta, en myöskään partisiipeihin perustuvia johdoksia kuten *tyytyväinen*. Kaksi esimerkkiä kieltopartisiipeista, jotka olivat kovin harvinaisia, poimin opiskelijamiesten haastatteluista. Rakenteet ovat fraasinomaisia.

- J:266 urheilutilathan täällä o aina ollu *olemattomat* (Om12).
 J:267 ruotsinkiele sisälukutaito nyt on, aika hyvä, omata, ei tosin täysiv *välttämätöm* minum mielestä (Om16).

2.11. Partisiipit lauseenjäseninä

Partisiipit lauseenjäseninä -ryhmään keräsin edellä käsiteltyihin luokkiin sopimattomat partisiipit, jotka eivät jäsenny minkään lauseenvastikkeen osiksi. Predikaattien liittomuodot luonnollisestikin jäivät tarkastelun ulkopuolelle. Partisiipeja voidaan käyttää paitsi attribuutteina, myös objekteina, subjekteina, adverbiaaleina ja predikatiiveina (Koivisto 1987: 2). Halusin selvittää, kuinka paljon partisiipeja käytetään ns. itsenäisinä lauseenjäseninä.

Predikatiivit muodostavat suurimman ryhmän ja adverbiaalit toiseksi suurimman. Aluksi esitän tulokset taulukossa 8 havainnollisuuden vuoksi. Esimerkkejä partisiipeista predikatiiveina on luvussa 2.11.1, adverbiaaleina luvussa 2.11.2, objekteina luvussa 2.11.3 ja subjekteina luvussa 2.11.4. Partisiippiattribuuteista, joiden frekvenssejä en laskenut, on lopuksi katsaus.

Taulukko 8. Partisiipit lauseenjäseninä.

	On	Om	Tn	Tm	En	Em	yht.
prdvi 1. partisiippi	23	25	29	28	11	8	124
prdvi 2. partisiippi	15	6	16	7	7	5	56
advli 1. partisiippi	16	13	8	9	10	8	64
advli 2. partisiippi	8	14	14	9	6	6	57
obj. 1. partisiippi	1	6	3	2	-	-	12
obj. 2. partisiippi	1	-	3	-	-	-	4
subj. 1. partisiippi	4	11	6	4	2	4	31
subj. 2. partisiippi	-	1	4	-	1	1	7
yht.	68	76	83	59	37	32	355

2.11.1. Partisiipit predikatiiveina

Partisiippi voidaan tulkita predikatiiviksi silloin, kun jokin muodollinen syy estää sen tulkittamisen liittotempukseksi, esim. *työt ovat tehdyt* (Siro 1964: 142). Seuraavat murre-esimerkit on ryhmitelty niin, että ensimmäiset neljä ovat aktiivin 1. partisiippia, toiset passiivin 1. partisiippia, kolmas ryhmä aktiivin 2. partisiippia ja viimeiset esimerkit passiivin 2. partisiippia. Kaikki muodot luontuvat predikatiiveiksi. Leksikaalistumia ovat mm. M:184, M:186 ja M:190.

M:177 tukkaki' 'alako ollaj jo *harveneva*. (Sumiainen 1967—68.)

M:178 se minijäkkää ei olna nii *mukkiimänevä*. (Hirvensalmi 1969—70.)

M:179 jänis or ruskea, vähä *rusahtava*. (Pihtipudas 1970—72.)

M:180 se ol' se mies niim *piättävä* että se mitä yritti niin se onnistu. (Leppävirta 1987.)

- M:181 pellavahan eij-oos *syötävätä*. (Pyhäjärvi 1973-74.)
 M:182 ahavenkin se on kova *perraattava* siinn-on suamus kovassa. (Ruovesi 1978.)
 M:183 kyllä lammas on niin koviv viisas ja mukava *pilettävä* kanssa, kun se oppii. (Teisko 1969—70.)
 M:184 laeskan *tehtävätä* ei sekkää' 'ollu (Urainen 1972—73).
 M:185 se ei olt se leipä kunnollista se ol' ain *lasehtinutta* (Savitaipale 1977).
 M:186 min-o iltasella niiv *väsynyt* (Hirvensalmi 1969—70).
 M:187 sille oli helppoo harkita kuka se katteensilmällä *kattonu* oli (Kangasala 1967—65).
 M:188 talo emäntä ol' semmone *halavautunut* (Mikkelin mlk. 1972).
 M:189 ne oli semmosia kirveellä *veistetyitä* (Teisko 1969—70).
 M:190 ne ol nii ku *tunnettuja* keskennää (Savitaipale 1978).
 M:191 lusikat ol' puusta *tehtyjä* (Mikkelin mlk. 1972).
 M:192 se ol korree ja *kirjailtu* se rukil lapa (Pyhäjärvi 1973—74).

Predikatiiveina toimivia partisiippeja esiintyi jyvaskyläläisaineistossa 180 tapausta, joista enemmistö (124 tapausta eli 69 % partisiippipredikatiiveista) oli 1. partisiippia. Eläkeläiset käyttivät rakennetta vähemmän kuin nuoremmat ikäluokat, mutta sukupuolten välillä ei ollut merkittävää eroa. Muodollinen subjekti eräissä tapauksissa tekee partisiipista predikatiivin. Jotkin predikatiivit voisivat olla elliptisiä partisiippiattributteja ilman pääsanaa, kuten esimerkissä J:271. Esimerkeissä J:268—J:273 predikatiivit ovat aktiivin 1. partisiippeja.

- J:268 kyllä se lukio tietenkis se o hirveev *vaativaa* (On8).
 J:269 jollai, lailla [Helsinki] oli semmonel luotaa, pois *tunkeva* (Om19).
 J:270 ei se tietenkään *suotavaa* [ole] että siellä, käytettäs palio [töissä puhekieltä] (Tn7).
 J:271 sanottasko sitä kirjakieleks se on niinku *tiedottavaa* hyvim paljom myöski (Tm19).
 J:272 vielä voimakkaampi, luokkaero kun nykysin, se oli ni hirveen *tuntuva* semmonen (En9).
 J:273 minuha täyty puhuat totta, se oli *huvittavaa* varmastis siitä opettajasta (Em12).

Esimerkeissä J:274—J:279 predikatiivit ovat aktiivin tai passiivin 2. partisiippeja, joita ei ole jaettu omiin ryhmiinsä. Niitä oli aineistossa 56. Tapauksia oli eniten opiskelija- ja työikäisten naisten ryhmissä eli 15 ja 16 partisiippia.

- J:274 nyt se on niin semmosta *ruuhkautunutta* ja rauhatonta, tuo keskusta (On4).
 J:275 ettem mää nii, Jyvaskylään *sidottu* oo (Om12).

- J:276 siell-on niin, paikallinev väestö kyllä niin, hyvin *valmistautunutta* — — suomalaisiin turisteihin (Tn2).
 J:277 liikeala on ollut semmone ala mikä on ollut al-, *ali* siis, *arvostettu* (Tm14).
 J:278 se on nimittäin nii, *hajotettu* jo nyt se Beirutti (En2).
 J:279 siin-on kirjoja sitten ne on kaikki kylläkil *luettuja* (Em14).

Monet edellisistä esimerkeistä (esim. J:273, J:275) vaikuttavat jossain määrin leksikaalistuneilta. Leksikaalistuneet partisiipit voivat esiintyä predikatiiveina, esim. *Esitys oli hallittu* (Koivisto 1987: 45). Leksikaalistumisessahan on aste-eroja uuden, semanttisesti poikkeavamerkityksisen ilmauksen syntyessä (Koivisto 1987: 79).

2.11.2. Partisiipit adverbiaaleina

Adverbiaaleina toimivat partisiipit esiintyvät joko paikallissijoissa, essiivissä tai translatiivissa. Poimin Muoto-opin arkistosta erityisen paljon adverbiaalitapauksia, koska sijavaihtoehtoja on niin paljon. Mukana ovat kaikki partisiippiluokat. Murre-esimerkin M:204 odotuksenmukainen partisiipin sija olisi objektin sija partitiivi, mutta nyt elatiivi aiheuttaa partisiipin jäsentymisen adverbiaaliksi. Esimerkit M:205—M:206 muistuttavat fortutiivista lauseenvastiketta *tuli katsottua / katsotuksi*, mutta rakenne jäsentyy yksinkertaisesti niin, että aktiivin partisiippi on predikatiiviadverbiaali. Esimerkki M:210 muistuttaa referatiivista lauseenvastiketta, mutta partisiippi on translatiivissa, ei akkusatiivissa.

- M:193 ei pirua o onneks olna *näkyvissä* (Hirvensalmi 1969—70).
 M:194 se-on nii' *'ulottuvilla* (Pihtipudas 1970—72).
 M:195 se on semmosta heränneessä tilassa *olevilla* (Laukaa 1971).
 M:196 se [uunintekijä] tek sieltä alaittee sieltä savun *kulkevaks* (Savitaipale 1978—79).
- M:196 olem minä nykkin käynyt sitten aina *tutkittavana* (Sääksmäki 1987—89).
 M:197 no oli kinkku *syötävänä* ja sahti *juatavana* (Sääksmäki 1979).
 M:198 pääsijäenenhän se on *verrattavissa* jouluun (Karstula 1985).
 M:199 ne toivat viitakkeita *terotettavaks* sepälle (Karstula 1985).
 M:200 ok sää viänyp pukukankaas *neulottavaksi* (Ruovesi 1978).
 M:201 kuka vähemmällä otti, sae kunnahhoetokin, *kiusattavakseen* (Pieksämäki 1987).
- M:202 ei muuta kuh *hukkuneena* löysivät siitä hevosen (Pielisjärvi 1969—71).
 M:203 ne on ollut niiv vähän aikaa *siitettynäkin*, ne ankeriaat (Kuru 1975—77).
 M:204 mitäpä niistä *menneistä* aina muistelemaan (Virrat 1969—70).
 M:205 jos min-osi tult *kattoneeks* onks maitova (Savitaipale 1977).

- M:206 eihän se akka tullus sitä lappua sieltä *älynneeks* (Pihtipudas 1970—72).
 M:207 se oli siinä seisovillaan *kualleena* (Teisko 1069—70).
- M:208 se hoiti vaimoonsam monet vuaret *halvattuna* (Kuru 1975—76).
 M:209 kaekki ol siihe' 'aekaa, velat *maksettuna* (Laukaa 1971).
 M:210 kyllä minä muistan kissallet *tehryks* sitä puppua (Sääksmäki 1987—88).

Jyväskylän esimerkeissä J:280—J:285 adverbiaalit ovat passiivin 1. partisiipeja translatiivissa tai paikallissijoissa. Tapaukset ovat jakautuneet varsin tasaisesti sosiaaliryhmien kesken, mutta opiskelijat käyttävät rakennetta hieman enemmän kuin vanhemmat ikäryhmät. Ensimmäinen partisiippi on aina monikollinen esiintyessään paikallissijaadverbiaalina (Ikola ym. 1989: 446), esim. J:283.

- J:280 mä kotona puhuin täst et kum mä tuun tänne, *haastateltavaks* (On1).
 J:281 siihe aikaa tosiaal luettiin [kouluun päässeiden] nimet että niitä ei ollut lä-, *nähtävissä* listoilla (Om20).
 J:282 niistä se tuntu iha, *naurettavalta* minum puhok kum mä menim Mikkelistä (Tn6).
 J:283 onko se [Tampereen murre] niinkul laulava tai sen on kuitenkin *havaittavissa* (Tm11).
 J:284 minä vein ne yhtä aikoo sitten nii, *rokotettavaks* (En6).
 J:285 sattet tuli se pula-aika ja, silloin piti hakeet työmaita ja, niitä ei ollu, liiemmiltä saa-, *saatavissa* (Em13).

Samat sijamuodot toimivat myös 2. partisiipissa. Tapauksia oli eniten opiskelijamiesten ja työikäisten naisten ryhmissä (molemmissa 14 havaintoa). Esimerkki J:291 jäsenyysi predikatiiviseksi lauseenvastikkeeksikin (ks. esim. Ikola 1978: 7), mutta käsittelen vastaavat rakenteet kuitenkin pelkkinä adverbiaaleina. Esimerkiksi tapauksessa J:286 partisiippi on predikatiiviadverbiaali, jonka sijat ovat essiivi ja translatiivi (ks. Ikola 1977: 150). Selvä fraasi on *tarkemmin sanottuna*. Muutkin essiivirakenteet ovat jossain määrin leksikaalistuneita.

- J:286 vanhukset jossai, vanhustentalossa elelee vaa ja, *eristettynä* kaikista muusta ihmisistä (On3).
 J:287 maaseudulta *tulleilta* puhettyylit ne häviää hirveen nopeesti (Om16).
 J:288 tarkemmin *sanottuna* nin tuota, syntymäpaikka on tuota, niin sanottu Äijälä (Tn1).
 J:289 meill-on, talvisin ollut tommonen, koulun sali *vuokrattuna* (Tm13).
 J:290 puut täyty ostooj ja, niim minä *sahattuna* ne tuotij ja sitte hakkasi (En8).
 J:291 olin, siis kanta-aliupseerina, siis vakitui-, vakituisestip *palakattuna* (Em17).

2.11.3. Partisiipit objekteina

Objektit olivat partisiippilauseenjäsenten harvimmin käytetty ryhmä Jyväskylässä. Muotoopin arkistostakin oli hankala saada riittävästi esimerkkejä joka partisiipista. Jälleen ensimmäinen näytejoukko on aktiivin 1. partisiippia ja seuraavat ryhmät passiivin 1. partisiippia sekä vastaavasti 2. partisiippia.

- M:211 min-en suas siihe oikee *käypee* enne ku minä sua siihe parraallaise pulti (Hirvensalmi 1969—70).
 M:212 [lieassa pidetään] muitaki *eläviä* mitä sattuu (Keuruu 1969—70).
 M:213 mittää' 'ei ylettömästä *rasittavia* [saa tehdä] (Laukaa 1971).
 M:214 kansakoul läp- läpi *käyvät* vietii [rippikoulussa] pappilaa (Mikkelin mlk., 1972).
- M:215 se [lapsenlapsi] vaatii *juotavaa* (Kuru 1975—76).
 M:216 pitäs tehäs se reissu sinner rantaa ja panna ne *pestävät* [likaiset vaatteet] likkoo (Pihtipudas 1970—72).
- M:217 kyllin *syönyttä* rööhtäöttää (Nurmes 1979—80).
 M:218 ei kun ne myyvvään ne *märänneet* tänne (Leppävirta 1987).
 M:219 sit ne erruutti kansakoulu *käyneet* pois [rippikoulussa] (Mikkelin mlk. 1972—73).
 M:220 no *vastasyntyneetäek* kun teorastivat, eevät elättänä [vasikoita] (Nurmes 1979—80).
- M:221 niit ei *halavatuita* ['mokomia'] tahos soaham millää [hihoja ommelluksi] (Pielisjärvi 1969—71).
 M:222 mut viel toisis paikos käyttiit sitä itek *keitettyvä* [saippuaa] (Savitaipale 1978).
 M:223 miehillet tehtiin semmosia kahem puolen *neolottuja* (Karstula 1985).
 M:224 se [tauti] ei otah *hoijettua* eikä tapat *tarjottua* (Hirvensalmi 1969—70).

Partisiipit olivat objektin asemassa varsin harvinaisia jyväskyläläisillä: kaikkiaan oli vain 16 tapausta, joista 12 oli 1. partisiippia ja neljä 2. partisiippia. Eläkeläiset eivät käyttäneet rakennetta lainkaan ja muissakin ryhmissä partisiippiobjektin käyttö oli satunnaista. Monet rakenteet vaikuttavat elliptisiltä, mutta luokittelin ne silti objekteiksi, en partisiippiattribuuteiksi (esim. J:292). Toiset lekseemit taas (esim. J:294) ovat leksikaalistumassa. Opiskelijamiehillä oli kuusi tapausta 1. partisiipista, opiskelijanaisilla vain yksi, työikäisillä naisilla 3 ja työikäisillä miehillä 2.

- J:292 kyllä niit oli aika vaikee löytää tosiaan *sopivia* (On8).
 J:293 ehkä s-ol hirveem mukava opettaja sillo se sai, teki siitä *kiinnostavan* (Om13).

- J:294 siihen pitäs olla enemmän aikkaa ja, ei, ei niiv väsyny että, et tajuaa sel
luettavan (Tn10).
J:295 puhuttiin tommosta äärettömän — — vaikeesti, *sanottavaa* taikka *tajutta-*
vaa (Tm14).

Ainoastaan opiskelijanaisilla (1 tapaus) ja työikäisillä naisilla (3 tapausta) oli 2. partisiippiä objekteina. Muut ryhmät eivät käyttäneet sitä lainkaan.

- J:296 enkä mä ook [suorittanut] ku sen alkukuulustelussa *olleej* joka oli minusta
ainakii, vähä, ehkä liiankii helppo (On10).
J:297 ei siitä ainakaan niinkum *pilaantunutta* ole löydetty (Tn3).

2.11.4. Partisiipit subjekteina

Partisiippien käytöstä subjekteina oli hankala saada kattavasti murre-esimerkkejä. Monesti partisiippi esiintyy sananlaskuissa (esim. M:225). Eräät partisiipit ovat substantiivistuneet, kuten näytteessä M:226.

- M:225 kylhä *ehtivä* aina hevoskaupal löytee (Hirvensalmi 1969—70).
M:226 sataneljäkymmentä *elävee* oli meijäh hoejossa (Pielisjärvi 1969—71).
M:227 läheltä *olevia* niitä tul että joutasinko kyytiin (Karstula 1985).
M:228 ai mitem pien *elävä* [’lapsi’] on tuossa kiikussa (Leppävirta 1987).

M:229 ee ollu paljom *peälläpijettävätäkkaa*. (Sumiainen 1967—68.)
M:230 on siinä, aenakin tuota ni, kaonista *kateltavaa* (Laukaa 1972—73).
M:231 onko se *syötävä* elävä? (Teisko 1969—70).

M:232 joetaek kansakoulun *käöneitä* ol rippikoulussa. (Laukaa 1971.)
M:233 *juapuneet* on semmosia ettei ne muistam mittään. (Kuru 1975—77.)
M:234 paljo on nyt *pillaantuneeta* nuissa mustikoessa (Pielisjärvi 1969—71).
M:235 tuomipuusta se luokki paenettiin, ja paenovat koevustaet *tottunneet*
(Nurmes 1979—80).

M:236 minä on kuulluna sitä että, *värjätty* esimerkiks sukkana, ni se on tuota
epäterveelline (Mikkelin mlk. 1972).
M:237 kaksikymmentäseitteme hehtaaria on tätä muata, kymmene hehtaaria
viljeltyä (Siilinjärvi 1966).
M:238 minä ihastun aattelin että ohan siälä [vanhainkodissa] *tuttujaki* (Sääksmäki
1979).
M:239 ne *riivatut* lähti [Tampereelle kovan työpäivän jälkeen] (Kuru 1975—76).

Jyväskylässä partisiipit olivat hieman yleisempiä subjekteina kuin objekteina: 38 tapausta, joista 31 oli 1. partisiippiä ja seitsemän 2. partisiippiä. Tapauksia oli kaikissa

sosiaaliryhmissä, mutta eniten eli 12 tapausta opiskelijamiehillä. Esimerkeissä J:298—J:303 subjektina käytetään 1. partisiippiä. Lauseet, joissa partisiippeja on subjekteina, ovat usein ekstistentiaalisia (esim. J:298). Muissa partisiippiä käytetään substantiivisesti (esim. J:300).

- J:298 ei tääl varmaan kovim paljo karjalam murretta *puhuvia* oo (On1).
 J:299 em minä kyllä tiiäm mitä *nähtävää* täällä [Jyväskylässä] sit oikee o (Om15).
 J:300 joku, aivan, laulajana vaan, pinnalle, *yrittävä* nin, laulaa (Tn5).
 J:301 jos ei nyt ihan kiväärillä ja pistoolilla mutta, kaikkee muuta, *räjähtävää* jo oli (Tm15).
 J:302 niin siit tul *kestävätä* sit ne näin tuota ompelit (En7).
 J:303 kyllä ihmisellä eläessääm pitäs ollaj jotaim muutaki *ajateltavaa* [kuin uskonto] (Em17).

Seuraavat esimerkit ovat eksistentiaalilauseita, joissa subjekti on aktiivin 2. partisiippi. Niissä sosiaaliryhmissä, joista ei ole tässä esimerkkejä, ei esiintynyt yhtään partisiippisubjektia. Työikäisillä naisilla oli 4 tapausta ja muissa ryhmissä yksi kussakin.

- J:304 eka luokka oli sinänsä aika rauhallinen koskei olluk ketääl luokallej *jääneitä* (Om15).
 J:305 jos on todella tapahtunut selvästi että on *pilaantunutta* (Tn3).
 J:306 siellä Vesangassaki oli, asemapäällikkönä yks, niinku Karjalasta *tulleita* (En3).
 J:307 sittem muualta ehkä *tulleita* voi ollaj joitai (Em18).

2.11.5. Partisiippiattribuutit

Adjektiiviattribuutti on adjektiivi tai adjektiivisesti käytetty sana, mm. partisiippi, joka yleensä on samassa sijassa ja luvussa kuin pääsana. Esim. *Kouluun hyväksytyt oppilaat asettuivat kahteen riviin.* (Ikola 1977: 142.) Genetiiviattribuutti taas on attributiivin eli pääsanaan nähden eritarkoitteisen määritteen (substantiivisen sanan) yleisin laji, joka ilmaisee esim. pääsanana tarkoitetun omistajaa tai alkuperää ja sijaitsee pääsanana edellä, jonka kanssa se ei kongruoi (ks. Ikola 1977: 146). Attribuuttirakenteet eivät ole lauseenvastikkeita, koska niillä on yhteinen jäsen hallitsevan lauseen kanssa (Vartiainen 1967: 89).

Seuraavista murrenäytteistä esimerkeissä M:243, M:246 ja M:252 partisiippi toimii genetiiviattribuuttina, loput ovat adjektiiviattribuutteja. M:253:ssa passiivin 1. partisiippi

on inkongruenssissa pääsanaansa nähden tai oikeamminkin se on taipumaton adjektiiviattribuutti. Ensimmäisessä ryhmässä ovat aktiivin 1. partisiipit, toisessa passiivin 1. partisiipit, kolmannessa passiivin 1. ja viimeisessä passiivin 2. partisiipit.

- M:240 *kuoleva* laps ei itkek koskaa (Hirvensalmi 1969—70).
 M:241 *sopivallenkim* parillen tullee ussein kysymys siitä koapimpaikasta (Keuruu 1969—70).
 M:242 plikalla-on tukka ku *hautovan* kanan takapuali! (Sääksmäki 1979—81).
 M:243 se oh *hirvittäväm* pitkä tie (Virrat 1969—70).
- M:244 ne meinaa teheräs siitä oikeen *talaviasuttavan* talon. (Virrat 1969—70.)
 M:245 se ol' *syötävä* elukka se orava. (Pieksämäki 1987.)
 M:246 kuppari män aeena *kupattavviin* kottiin. (Pieksämäki 1987.)
 M:247 siel-o semmone *miehemmäntävä* kolo. (Hirvensalmi 1969—70.)
- M:252 se haisto het *palaneen* käryvä (Pihtipudas 1970—72).
 M:253 *mennyp* pyhänä olivat mustikassa (Virrat 1969—70).
 M:254 se on niir rummaa se *saastunuv* vesi (Pyhäjärvi 1973—74).
 M:255 oham minä nähä monta *kuollutta* jänistä (Hirvensalmi 1969—70).
- M:248 *palvattua* lampaallihhaa ei mikkääv voita (Kangasala 1967—69).
 M:249 eipä sillä *varastetulla* tavaralla oop paljon siunausta (Saarijärvi 1967—68).
 M:250 sitte ol' tuosta, harjaksista *tehty* harja (Mikkelin mlk. 1972).
 M:251 toisella kälellä nosti sitä *halvattua* kättä (Teisko 1969—70).

Partisiippiattributteja en laskenut mm. sen määrittelyn horjuvuuden vuoksi, jota esiintyy pitkälle adjektiivistuneissa partisiipeissa kuten *tuttu* (= tunnettu), mutta keräsin tähän lukuun nähtäväksi eräitä esimerkkejä kustakin sosiaaliryhmästä. Seuraavat esimerkit J:308—J:314 ovat 1. partisiippia. Esimerkissä J:309 partisiippi on genetiiviattribuuttina, muissa adjektiiviattribuuttina. Ilmaukset ovat leksikaalistuneen oloisia.

- J:308 teki mieli päästäv vähä semmosee, ammattiiv *valmistavaa* opetuksee (On4).
 J:309 yleensä se tuntuu oleva aika vahvassa se murre, oikee *ihmeteltävänkiv* vahvassa (Om11).
 J:310 kyl se *viehättävä* filmi minusta siitä huolimatta oli kyllä (Tn2).
 J:311 mä oli ensin — — noiv viitisev vuotta siinä, Sypin talossa *olevassa* liikkeessä (Tm11).
 J:312 työhöl *liittyvää* kurssitusta on kyllä, melekein kaikki mitä siihe on saatavissa (Tm15).
 J:313 mä en sitä *seuraavaa* aamua sitte enää sinnek kouluum menny (En4).
 J:314 mitkä oli sodaa *edeltävät*, Suomem politiikat (Em18).

Toinen partisiippi ilmaisee hallitsevan, nykyajan tempuksessa olevan lauseen predikaattia varhaisempaa tekemistä. Menneen ajan tempuksen kanssa 2. partisiippi vastaa relatiivi-

lauseen imperfektiä tai pluskvamperfektiä. Kuitenkaan leksikaalistuneissa partisiipeissa ei ole aikakomponenttia. (Koivisto 1987: 51, 81.) Seuraavat 2. partisiipit ovat leksikaalistuneita, paitsi esimerkin J:318 attribuutti, joka on produktiivinen tuotos.

- J:315 jotkut *määrätyt* ystävät mitä on lapsuudesta lähtie ollun nin, ne on niinku ne varsinaiset ystävät (On1).
 J:316 ei ollum mitään — — *määrättyjä* tenttejä jotka pitää tenttiä tiettyinä aikoina (Om18).
 J:317 ja saatiin koulusta siihe aikaaj jo *määrättym* määrä autolippuja (Tn3).
 J:318 oli oikeev viksusti, pikkutakkiim *pukeutunu*, mieshenkilö (Tm12).
 J:319 se on se varsinainen kansakoulu [Puistokadulla] missä kaupunkilaiset kävi, toinehan on tämä niin *sanottu* Synneuksen kansakoulu (En2).
 J:320 minum pitää käydät täällä niin *sanottua*, kansakouluj jatkokoulua (Em13).

3. AINEISTON VERTAILU

3.1. Jyväskylän puhekielen vertailu aiempien tutkimusten tuloksiin

3.1.1. Vertailuaineistona suomen murteet ja yleiskieli

Osittain olen jo edellisessä pääluvussa esittänyt vertailuja Ikolan, Palomäen ja Koiton murretutkimuksen ja oman aineistoni analyysin välillä. Tässä luvussa poimin vielä pääkohtia kvantitatiivisen tarkastelun kautta ja sijoitan Jyväskylän puhekieltä murteiden ja yleiskielen kartalle. Etenkin nesessiivirakenteita on käsitelty jo luvussa 2.1.9. Seuraavassa asetelmassa ovat jäljempänä käsiteltävistä nominaalirakenteista merkittävimmät. Pystysarakkeissa ovat savolais- ja hämäläismurteiden, kaikkien murteiden keskimääräiset, yleiskielen sekä Jyväskylän aineiston tulokset laskettuina prosentteina keskenään vertailukelpoisesta materiaalista. Eri vaakarivien rakenteilla ei ole komplementaarisia *kävellen* ja *pienestä pitäen* -rivejä lukuun ottamatta tilastollista yhteyttä tässä tapauksessa.

	savol.	hämäl.	murt.	yleisk.	Jkl
Nesess. LV <i>täytyy ym. mennä</i>	79,6	90,2	89,9	45,7	88,3
Nesess. LV <i>on tehtävä</i>	18,5	5,6	6,3	53,7	11,2
Nesess. LV <i>on tekeminen</i>	1,6	2,0	1,2	0,4	0,6
Mod. rak. <i>kävellen</i>	43	9	30	28	17
Leksikaal. <i>pienestä pitäen</i>	57	91	70	72	83
Leksikaal. <i>lukuun ottamatta</i>	4,5	22	6,7	58	58
Fortuit. LV, partit. <i>tuli tehtyä</i>	43	53	43	15	98,2
Refer. LV <i>tiedän olevani</i>	47	89	59	80	46
1. partisiippia predikatiiveista	44	39	37	53	69

Ikolan ryhmä on aiemmissä tutkimuksissaan huomannut savolaismurteiden olevan syntaksiltaan lähimpänä yleiskielen edustamaa tasoa. Esimerkiksi 1. infinitiivin sisältäviä nesessiivirakenteita kaikista nesessiivirakenteista savolaiset käyttävät murteista vähiten,

79,6 %. Hämmäläismurteissa *täytyy mennä* -rakenteen osuus on 90,2 %. Yleiskielessä vastaava osuus on 45,7 % ja murteissa keskimäärin 89,9 %. Pohjalaismurteet edustavat toista äärimmäisyyttä, sillä niissä 1. infinitiivin nesessiivirakenteet kattavat 97 % nesessiivisistä ilmauksista. (Ikola ym. 1989: 238—240.) Jyväskyläläisillä osuus on 88,3 %, joka on varsin lähellä murteiden keskitasoa. Tämän kriteerin perusteella Jyväskylän puhekieli ei ole savolais- eikä yleiskielivaikutteista.

Nesessiivirakenteissa ensimmäisen infinitiivin yhteydessä esiintyvistä verbileksemeistä *on pakko* on murteiden yhteistuloksessa 0,7 %:ssa tapauksista, yleiskielen aineistossa 4,1 %:ssa (Ikola ym. 1989: 247). Omasta aineistostani saan *on pakko* -lekseemien määräksi 5,9 %, joka menee huomattavasti yli yleiskielenkin tuloksen. Nesessiiviverbi *tarvitsee* on Jyväskylässä lähes yhtä suosittu kuin savolaismurteissa, mikä on verbin kieltohakuisuuden ohella Keski-Suomen murteille odotuksenmukaista.

Nesessiivirakenteiden *on tehtävä* -tyyppiä aineistossani oli 11,2 % kaikista nesessiivirakenteista. Vastaavat luvut ovat hämmäläismurteissa 5,6 %, savolaismurteissa 18,5 %, murteissa keskimäärin 6,3 % ja yleiskielessä jopa 53,7 %. Rakenne on yleiskielessä nesessiivisten rakenteiden valtatyyppi. Valtaosa rakenteista on generisiä niin murteissa kuin yleiskielessäkin. (Ks. Ikola ym. 1989: 436—439.) Nyt huomataan Jyväskylän puhekielen noudattavan enemmän savolaismurteista kuin keskimääräistä edustusta.

Nesessiivirakenteiden tyyppi *on tekeminen* vie Jyväskylän puhekielen, jossa rakenteita on vain 0,6 % kaikista nesessiivisistä lauseenvastikkeista, lähimmäksi yleiskieltä, jossa vastaava osuus on 0,4 %. Murteiden yhteistulos on 1,2 %, hämmäläismurteiden 2 % ja savolaismurteiden 1,6 %. Rakenne on kielessä ylipäätään harvinainen. (Ks. Ikola ym. 1989: 430.)

Aineistossani ainoa permissiivisten lauseenvastikkeiden finiittinen verbilekseemi oli *antaa*. Ikolan ryhmän tutkimuksessa modaalisten ja permissiivisten verbien joukossa *antaa* on savolaismurteiden 7:nneksi käytetyin, yleiskielen 9:s ja hämmäläismurteiden 4:s. Muut permissiiviset verbit (*käskää, sallia, suoda*) puuttuvat savolais- ja hämmäläismurteiden listoista ja ovat yleiskielenkin aineistossa korkeintaan sijalla 21. (Ikola ym. 1989: 281.) Siihen nähden onkin odotuksenmukaista, että jyväskyläläisillä en tavannut muita permissiivisiä verbejä.

Koloratiiviset konstruktiot (esim. *lentää lekutti*) ovat harvinaisia kaikissa murteissa. Silloin kun niitä puheessa esiintyy, ne sijoittuvat vapaampaan kerrontaan.

Savolaismurteissa rakenne on hieman yleisempi kuin muualla ja murteissa yleisempi kuin yleiskielessä. (Ikola ym. 1989: 304—305.) Jyväskyläläisilläkin rakenne oli erittäin harvinainen: vain viisi tapausta, kun nominaalirakenteiden kokonaismäärä oli 2 405 tapausta. Tyyppi *olin mennä* on murteissa vielä harvinaisempi kuin koloratiivinen konstruktio (mts. 308—309), samoin Jyväskylässä, jossa oli vain kaksi tapausta.

Fatumrakennetta (esim. *jollei oikea joulu ole tullakseen — —*) käytetään harvoin murteissa ja yleiskielessä (Ikola ym. 1989: 320—321), eikä jyväskyläläisaineistossakaan sitä esiintynyt lainkaan. Muista 1. infinitiivin pitemmän muodon sisältävistä rakenteista olen huomionut finaalin ja kvantum-lauseenvastikkeen. Finaalinen lauseenvastike (esim. *syödäkseen*) on yleiskielessä yleisempi kuin murrepuheessa, murteissa kvantum-lauseenvastike (useimmiten aineistossani *muistaakseni*) on yleisempi kuin finaalin ja yleiskielessä päinvastoin (mts. 314). Minun aineistoni noudattelee kärjistyneesti murteiden tilannetta, sillä kvantum-lauseenvastikkeet ovat 70-kertaisesti yleisempiä kuin finaaliset.

Temporaalista lauseenvastiketta 2. infinitiivin inessiivin kanssa, esim. *juostessa*, esiintyy itämurteissa kaksi kertaa enemmän kuin länsimurteissa, jotka ilmaisevat temporaalisuutta *kun*-sivulauseella. (Ikola ym. 1989: 325—326.) Aineistostani ei ole lausemäärään suhteutettua temporaalirakenteiden määrää kuten Ikolan ryhmän tutkimuksessa. Siksi vertaan muulla tavoin samasta aineistosta laskettuja eri nominaalirakenteiden tuloksia toisiinsa. Voin todeta, että temporaalisen lauseenvastikkeen *juostessa*-tyypin esiintymämäärä on Jyväskylässä noin yhdeksäsosa 1. infinitiivin sisältävien nesessiivirakenteiden määrästä. Vertaamalla tietoa Ikolan ryhmän nesessiiviverbitaulukoihin ja taulukkoon temporaalisista lauseenvastikkeista havaitaan, että Jyväskylän puhekieli lähestyy tässäkin suhteessa murteiden temporaalirakenteen keskiarvoa, joka on lähellä yhdeksäsosaa nesessiivirakenteiden määrästä. Hämmäläismurteissa temporaalirakenne on keskimääräistä harvinaisempi (alle kymmenesosa) ja savolaismurteissa yleisempi (yli viidesosa). Yleiskielessä temporaalirakenteen *juostessa*-tyyppi on hieman yleisempi kuin nesessiivirakenteet yhteensä. (Ikola ym. 1989: 242, 247, 326)

Temporaalinen lauseenvastike predikaattiosanaan passiivin toinen partisiippi (esim. *juostua*) on harvinainen murreaineistossa. Ikolan ryhmän aineistossa se esiintyi 25 kertaa, joista kaksi pohjalais-, 17 savolais- ja 6 kaakkoismurteissa. Jyväskyläläisillä oli vain kuusi tapausta, kun *juostessa*-rakennetta on 90 tapausta. Silloin lauseenvastikkeen *juostessa*-tyyppiä on kaikista temporaalisista lauseenvastikkeista 6,3 %. Ikolan aineistossa kaikkien

murteiden vastaavaksi osuudeksi saan 7 %. Jyväskylän edustus on siis melko lähellä kokonaistilannetta ja samalla etenkin savolaisedustusta. (Ks. Ikola ym. 1989: 450—451.)

Ikolan ryhmän tutkimat myöntävät modaaliset lauseenvastikkeet ja rakenteet ovat suoraan verrattavissa omiin tuloksiini. Toisen infinitiivin instruktiiveista aineistossani 17 % (14 tapausta) lukeutuu modaalisiin lauseenvastikkeisiin (esim. *kävellen*) ja loput 83 % (68 tapausta) leksikaalistuneisiin instruktiiveihin (esim. *pienestä pitäen*). Hämäläismurteissa 91 % toisen infinitiivin instruktiiveista kuuluu modaalisiin rakenteisiin, savolaismurteissa 57 %, murteissa yhteensä 70 % ja yleiskielessä 72 %. (Ks. Ikola ym. 1989: 341.) Tällä kertaa Jyväskylän puhekieli näyttää yleiskieli- tai savolaisvaikutteiselta, mutta ero on silti huomattava. Aineistossani on silmiinpistävä määrä instruktiiveja ajan adverbeina (esim. *pienestä pitäen*), jotka nostavat leksikaalistumien määrää.

Kieltävät modaaliset lauseenvastikkeet ja rakenteet aineistossani vertautuvat Ikolan ryhmän tuloksiin, kun lasken yhteen *menemättä* ja *jäi menemättä* -rakenteet. Niitä on 42 % (27 tapausta) 3. infinitiivin abessiiveista ja loput 58 % (37 tapausta) ovat leksikaalistuneita *lukuun ottamatta* -rakenteita. Ikolan ryhmän tuloksista lasken, että hämäläismurteissa leksikaalistumia on 22 %, savolaismurteissa 4,5 %, kaikissa murteissa yhteensä 6,7 % ja yleiskielessä 58 %. (Ikola ym. 1989: 347.) Jyväskyläläiset noudattavat tämän rakenteen käytössä yleiskielen edustusta.

Kvasirakennetta *on olevinaan* on jyväskyläläisillä pelkästään aktiivin 1. partisiipin monikon essiivissä (15 tapausta, joista 13 *olla*-verbin kanssa). Savolaismurteissa monikon essiivissä on 76 % tapauksista, joten Jyväskylän puhekieli eroaa siitä selkeästi. Hämäläismurteissa monikkoa on vain 23 %:ssa. Jyväskylän puhekieli noudattaa siis yleiskielen yksinomaisen monikon essiivin nykykäytäntöä. Vanhassa kirjakielessä tunnettiin lounaismurteiden mukainen yksikön essiivi. (Ks. Ikola ym. 1989: 440—443.)

Fortuitiivisen lauseenvastikkeen osalta ilmenee, että jyväskyläläisillä partitiivi passiivin 2. partisiipin sijana (*tuli tehtyä*) on lähes yksinomainen, 98,2 % rakenteista (taulukko 7 osoittaa frekvenssit). Hämäläismurteissa partitiivia on 53 %:ssa lauseenvastikkeista, savolaismurteissa 43 %:ssa, kaikissa murteissa 43 %:ssa ja yleiskielessä 15 %:ssa. Vain lounaisissa siirtymämurteissa partitiivi on yksinomainen. (Ks. Ikola ym. 1989: 454.) Fortuitiivisen lauseenvastikkeen osalta voidaan todeta, että Jyväskylässä puhutaan murteiden sijaan nykypuhekieltä, josta translatiivi on syrjäytynyt (ks. Mielikäinen 1981: 94).

Rakenne *hän sai sanotuksi / sanottua* on myös partitiivienemmistöinen Jyväskylässä: vain 2,3 % tapauksista on translatiivissa. Partitiivin yksinomaisuutta on tässäkin rakenteessa vain lounaisissa siirtymämurteissa, keskimäärin murteissa 47 % rakenteesta sisältää partitiivimuotoisen partisiipin. Jyväskylän puhekieli muistuttaa tämän rakenteen osalta hämäläismurteita, joissa 95 % rakenteesta perustuu partitiiviin. Savolaismurteissa vastaava osuus on vain 29,5 %. (Ks. Ikola ym. 1989: 461.) Edellä mainittu jyväskyläläisten nykypuhekielisyys pätee myös *sai tehtyä* -rakenteeseen (Mielikäinen 1981: 94).

Referatiiviset lauseenvastikkeet jyväskyläläisillä jakautuvat siten, että 1. tyyppiin (esim. *tiedän olevani*) kuuluu 46 % ja 2. tyyppiin (esim. *kuuluu olevan*) 56 % (ns. kolmatta tyyppiä *ehdotin hankittavaksi* en ota tähän mukaan, koska Ikolan ryhmän tutkimuksessa ei ole vertailukohdetta). Hämäläismurteissa 1. tyyppiin kuuluu 89 % referatiivisista lauseenvastikkeista, savolaismurteissa 47 %, kaikissa murteissa keskimäärin 59 % ja yleiskielessä 80 %. Jyväskylän puhekieli vastaa savolaisedustusta. (Ks. Ikola ym. 1989: 469.)

Partisiippeja jyväskyläläiset käyttävät predikatiiveina niin, että 69 % perustuu 1. partisiippiin ja 31 % 2. partisiippiin. Hämäläismurteissa 1. partisiippi on 39 %:ssa predikatiiveista, savolaismurteissa 44 %:ssa, kaikissa murteissa 37 %:ssa ja yleiskielessä 53 %:ssa (Ikola ym. 1989: 494). Jyväskyläläiskäytänne siis suosii 1. partisiippiä vielä enemmän kuin yleiskieli.

Muut Ikolan ryhmän käsittelemät rakenteet, esim. kolmannen infinitiivin inessiivi, eivät sovellu käytettäväksi vertailumateriaalinani, koska tein eräistä rakenteista vain kvalitatiivisen katsauksen. Sitä ei ole mielekäästä verrata Ikolan ryhmän kvantitatiivisiin tuloksiin.

Edellä suoritetun vertailun perusteella teen johtopäätöksen, että Jyväskylän puhekieli ei omaa asutushistoriasta huolimatta yksinomaan savolais- tai hämäläismurteen piirteitä, mutta lähestyy hieman enemmän savolaismurteita. Se ei myöskään noudata täsmällisesti yleiskieltä, vaan useimpien tutkittujen rakenteiden osalta viittaa eniten kaikkien suomen murteiden keskimääräiseen nominaalirakennejärjestelmään. Nominaalirakenteita koskevan vertailuaineiston vähyyden vuoksi en voi varmaksi sanoa, lukeutuuko Jyväskylän puhekieli jo nykypuhekielen piiriin.

3.1.2. Vertailuaineistona kaunokirjallisuuden kieli

Helena Kettunen selvitti vuonna 1982 laudaturtutkielmassaan lauseenvastikkeiden esiintymistä Lauri Leskisen romaanissa. Käytän tutkimusta vertailuaineistona yleiskielen edustajana, mutta on huomioitava, että teoksen kieli on lauseenvastikkeiden käyttöä myöten savolaismurrevaikutteista (Kettunen 1982).

Kettunen ilmoittaa laskeneensa teoksesta 1161 lauseenvastiketta, jotka vastaavat Osmo Ikolan määrittämiä lauseenvastikkeen kriteerejä. Mukana ovat siis referatiivinen, temporaalinen, modaalinen, status-lauseenvastike, kvantum-lauseenvastike, finaalinen, fortuitiivinen, nesessiivinen ja permissiivinen lauseenvastike. Intensiteetti-, fatum- ja kvasirakenne rajautuvat pois. (Kettunen 1982: 5, 17.)

Kettunen laski romaanissa olevan finaalisia lauseenvastikkeita 27 tapausta, fortuitiivisia 36, eri tyyppisiä nesessiivisiä 335 ja permissiivisiä 27. Kvantum-lauseenvastikkeita teoksessa ei ollut lainkaan; ne sekä edellä mainitut neljä rakennetta jäävät pois Kettusen tarkastelusta. Lähemmin hän paneutuu neljään mielestään kiinnostavimpaan, referatiiviseen, temporaaliseen, modaaliseen ja status-lauseenvastikkeeseen, joita on yhteensä 736 tapausta. (Kettunen 1982: 17—19.) Minä en poiminut tutkimukseeni lainkaan status-lauseenvastikkeita eli irrallisia nominatiiveja ja partitiiveja, koska kaikissa niissä ei ole nominaalimuotoa (esim. *pää kallellaan*, *kirves kädessä*), ja sellaisia, joissa on nominaalimuoto, esim. *Juoksija saapuu maaliin tukka tuulessa hulmuten*, jyväsyläläiset eivät käyttäneet (ks. Ikola 1977: 157). Status-lauseenvastikkeet pois lukien Kettusella on 1033 lauseenvastiketta ja minun aineistossani 1323 vertailukelpoisia lauseenvastikkeita. Tämän pohjalta voin verrata prosentteina aineistojen suhteita.

	Romaani, %	Jyväskylä, %
Finaalinen LV <i>syödäkseen</i>	2,6	0,2
Fortuitiivinen LV <i>tuli tehtyä / tehdyksi</i>	3,5	17
Nesessiiviset LV:t <i>täytyy ym. mennä</i>	32	69
Permissiiviset LV:t <i>anna minun mennä</i>	2,6	0,9
Refer. LV, 1. tyyppi <i>tiedän olevani</i>	11	2
Refer. LV, 2. tyyppi <i>kuuluu olevan</i>	15	2,5
Tempor. LV, 1. tyyppi <i>juostessa</i>	20	6,8
Tempor. LV, 2. tyyppi <i>juostua</i>	11	0,4
Modaaliset myönt. LV:t <i>täältä katsoen</i>	0,4	1
Modaaliset kielt. LV:t <i>tietämättäni</i>	1	0,6
yht.	100	100

Finaaliset lauseenvastikkeet olivat harvinaisia molemmissa aineistoissa. Fortuitiivisia lauseenvastikkeita puolestaan oli enemmän jyväskyläläisillä kuin Leskisen tekstissä, joka ei tältä osin ole kovin puhekielistä. Nesessiivisissä lauseenvastikkeissa ero on tuntuvimmin: Kettusen tutkimuksessa 32 %, Jyväskylässä jopa 69 %. Permissiivisiä lauseenvastikkeita molemmilla oli hyvin vähän.

Kettusella oli referatiivisen lauseenvastikkeen 1. tyyppiä 115 tapausta, joiden viisi suosituinta verbiä olivat *sanoa* (27 tapausta), *nähdä* (19), *kuulla* (12), *tuntea* (7) ja *luulla* (7). Jyväskyläläiset käyttivät rakenteessa *tiedän olevani* kahtatoista eri verbiä, joista *kuulla* ja *muistaa* esiintyivät kuudesti, muut olivat satunnaisempia. *Sanoa* ei esiintynyt lainkaan; ilmeisesti se on ominainen kirjalliselle esitykselle. Muut Kettusen tutkitut verbit olivat tuttuja Jyväskylässäkin ja lisäksi esiintyi kahdeksan muuta.

Referatiivisen lauseenvastikkeen toista tyyppiä oli, samoin kuin minunkin aineistossani, enemmän kuin ensimmäistä: 158 tapausta. Toisen tyyppin verbit olivat *kuulua* (56 kertaa), *tuntua* (46), *näyttää* (39) ja *näkyä* (17). Jyväskyläläisillä verbit olivat yleisyysjärjestyksessä *tuntua*, *näkyä*, *näyttää*, *kuulua* ja erikoisuutena *luontua*. Jyväskyläläisillä referatiivisia lauseenvastikkeita oli tuntuvasti vähemmän kuin romaanissa. Voidaan kuitenkin huomata, että tyyppien suhteet ovat samat. Se viitanee aineistojen puhekielisyteen: pitäisihän 1. tyyppin olla yleisempi yleiskieleen perustuvien määritelmien mukaan (ks. lukua 2.7 referatiivisista lauseenvastikkeista). Kettunen arvelee

syyksi odotuksenvastaiselle suhteelle romaanin eri kerrontamuotojen runsautta. (Ks. Kettunen 1982: 50.)

Kettusella oli temporaalista lauseenvastiketta 320 tapausta, joista 207 kuului ensimmäiseen tyyppiin ja 113 toiseen tyyppiin (Kettunen 1982: 51—52). Jyväskylässä rakennetta oli jälleen huomattavasti vähemmän. Jyväskylän puhekieli muistuttaa tältä osin selkeästi enemmän murteita kuin kirjakieltä.

Modaalisia lauseenvastikkeita Leskisen romaanissa oli vain 15, joista 4 oli myönteisiä (esim. *täältä katsoen*) ja 11 kielteisiä (esim. *tietämättäni*) (Kettunen 1982: 86—89). Kettusen myönteiset modaaliset lauseenvastikkeet vastaavat minun aineistoni “varsinaisia modaalisia lauseenvastikkeita”. Kettusen kielteiset modaaliset lauseenvastikkeet vertautuvat aineistoni “kieltäviin modaalisiin lauseenvastikkeisiin”. Huomataan, että modaaliset lauseenvastikkeet ovat verraten harvinaisia molemmissa tutkimuksissa, joskin myönteiset ja kielteiset ilmaukset ovat eri suhteissa.

Status-lauseenvastiketta Kettunen raportoi romaanissa olevan 128 tapausta. Ensimmäisessä tyypissä on 2. infinitiivin instruktiivi, esim. *Kaikkonen touhuaa nokka tuhisten*. Niitä oli 64. Toisen tyypin tuntomerkinä on *olla*-verbin puuttuminen lauseenvastikkeesta, esim. *Seppäkin siihen tulla röhisee naama noessa* pajaltaan. Niitä oli samoin 64. (Kettunen 1982: 106—111.) Minä en laskenut status-lauseenvastikkeita, joten en voi vertailla Kettusen tuloksia omiini.

Kettunen arvioi romaanin murrevaikutteisuutta syyksi aineistosta ilmenevään referatiivisen lauseenvastikkeen 2. tyypin suosimiseen ja temporaalisen lauseenvastikkeen 2. tyypin vähäiseen käyttöön (Kettunen 1982: 138). Aineistossani tyyppien suhteet ovat samanlaiset. Päädyn samaan johtopäätökseen, sillä savolaismurteiden rakenteiden käyttö rinnastuu jyväskyläläistuloksiin.

Päivi Heinosen pro gradu -tutkielma vuodelta 1985 käsittelee lastenkirjallisuudessa käytettäviä lauseenvastikkeita (1 476 tapausta) sekä lauseenvastikkeisiin verrattavia agentti- ja modaalirakenteita (48 ja 500 tapausta). Aineistona ovat noin 18 000 saneen otokset seitsemän lastenkirjailijan saduista 1900—1980-luvuilta. Heinonenkin valitsee Ikolan lauseenvastikemääritelmien mukaiset rakenteet tutkimuskohteekseen. (Heinonen 1985: 33—39.) Satu- ja jyväskyläläisaineisto saadaan vertailukelpoisiksi, kun jätän laskuista statuslauseenvastikkeen. Lisään mukaan kokonaismäärään molemmissa aineistossa agentti- ja modaalirakenteet. Tällöin prosenttien laskeminen perustuu satujen osalta 1 452 tapaukseen ja Jyväskylän aineiston osalta 727 tapaukseen.

	Sadut, %	Jyväskylä, %
Kvantum-LV <i>nähdäkseen</i>	0,07	9,6
Nesess. LV <i>on mentävä</i>	4,5	14,0
Tempor. LV, 1. tyyppi <i>juostessa</i>	17,6	12,4
Tempor. LV, 2. tyyppi <i>juostua</i>	9,4	0,8
Refer. LV, 1. tyyppi <i>tiedän olevani</i>	15,6	3,7
Refer. LV, 2. tyyppi <i>kuuluu olevan</i>	5,0	4,5
Finaalinen LV <i>syödäkseen</i>	4,8	0,1
Fortuitiivinen LV <i>tuli tehtyä / tehdyksi</i>	0,07	30,4
Permissiivinen LV <i>anna minun mennä</i>	2	1,7
Modaaliset LV:t <i>juosten</i>	4,4	3,0
Modaaliset rakenteet <i>lukuun ottamatta</i>	0,3	17,1
Agenttirakenne <i>tekemä</i>	2,6	2,6
yht.	100	100

Saduissa oli vain yksi kvantum-lauseenvastike: *Heidän nähdäkseen Jumala ja kohtalo olivat puolueellisia* (Heinonen 1985: 37). Jyväskyläläisillä kvantum- osuus oli paljon suurempi. Tutkimissaan nesessiivisissä lauseenvastikkeissa Heinosenella on myös 3. infinitiiviä (esim. mitä *tuleman* piti), jota jyväskyläläiset eivät käyttäneet. Ensimmäiseen partisiippiin perustuvia nesessiivirakenteita *on mentävä* on saduissa vähemmän kuin omassa aineistossani. Nesessiivirakenteista, myös niistä joita en vertaa jyväskyläläisrakenteisiin, noin puolet oli suorassa kerronnassa, puolet repliikeissa. (Ks. mts. 44, 57.)

Temporaalisen lauseenvastikkeen 1. tyyppiä *juostessa* Heinosen tuloksissa on hieman enemmän kuin minulla. Temporaalisen lauseenvastikkeen toista tyyppiä *juostua* saduissa on paljon enemmän kuin puhekielessä. (Heinonen 1985: 37, 62.)

Referatiiviset lauseenvastikkeet Heinonen jakaa objektina oleviin (= 1. tyyppi) ja subjektina oleviin (= 2. tyyppi) (Heinonen 1985: 107). Referatiivisen lauseenvastikkeen 1. tyyppi on huomattavasti yleisempi saduissa kuin puhekielessä. Kuitenkin repliikkien referatiiviset lauseenvastikkeet tähtäävät puhekielenomaisuuteen (saduissa esim. *Olemme kyllä kuulleet sinusta puhuttavan*), mutta pyrkimystä toteutetaan jopa liioitellen rakenteen käytön yleisyyttä. Referatiivisen lauseenvastikkeen 2. tyyppi on satujen kirjakielessä

harvinaisempi kuin ensimmäinen, jyvaskyläläiset taas käyttävät *kuuluu olevan* -tyyppiä enemmän kuin *tiedän olevani* -tyyppiä. Heinonen huomasi rakenteissa kielioppivirheitä, esim. possessiivisuffiksin viittausvirheen *Lapset nähdessään meni ukon naama lempeään hymyyn*. (Ks. Heinonen 1985: 62, 65, 85.) Puhekielen aineistosta en luonnollisestikaan etsinyt virheitä: mikäli niitä on, ne tulkitaan kielellisiksi lipsahduksiksi. Referatiiviset lauseenvastikkeet ovat satujen hahmoista sivistyneiden, aikuisten ja kokeneiden kielen piirteitä; jyvaskyläläisistä rakennetta on eniten opiskelijamiehillä. (Ks. mts. 107.)

Status-lauseenvastikkeet Heinonen on jaotellut siten, että niistä 90,5 % on substantiivin ja paikallisilmauksen muodostamia (esim. *Häntä koipien välissä se surumielin tuijotti eteensä*), 0,5 % substantiivin ja 3. infinitiivin abessiivin liittoja ja 9 % substantiivin ja 2. infinitiivin instruktiivin muodostamia rakenteita (Heinonen 1985: 109—115). En siis laskenut jyvaskyläläisten statuslauseenvastikkeita, joissa ei ole nominaalimuotoja, eikä aineistossa ollut infinitiiviin perustuvaa tyyppiä. Kirjakielessäkin se on statuslauseenvastikkeiden joukossa harvinainen.

Finaalisia lauseenvastikkeita Heinosen aineistossa oli 88 tapausta, joista valtaosa suoran kerronnan puolella. Heinonen havaitsee eri vuosikymmenten kirjailijoita vertaillaessa, että finaalisien lauseenvastikkeiden osuus repliikeissä vähenee nykyaikaan tultaessa. Syynä lienee tekijöiden oivallus, ettei rakenne kuulu lapsen puhekieleen. (Heinonen 1985: 135.) Puhekielen aineistossani niitä oli vain yksi, joten finaalisien lauseenvastikkeiden voidaan päätellä olevan vieras kaikenikäisille puhujille.

Heinosen permissiivisistä lauseenvastikkeista 36 tapauksesta 29 oli *antaa*-verbiä. Ei ole siis yllättävää, että *lekseemi* oli ainoa Jyvaskylän aineistossa esiintynyt. Muut satujen verbit olivat *sallia* 4 kertaa, *käskeä* 2 kertaa ja *suoda* kerran. (Ks. Heinonen 1985: 138.)

Modaaliset lauseenvastikkeet ovat puhekielessä yleisempiä kuin saduissa. Modaaliset rakenteet taas (saduissa esim. *Jannu säikähti, vilkaisten — —*) ovat saduissa yleisempiä. Ero on huomattava. (Ks. Heinonen 1985: 148.)

Agenttirakenteiden esiintyvyyksissä ei ole kovin suurta eroa. Molempien aineistojen enemmistönä on 3. infinitiivin kaltainen agenttipartisiippi, esim. *luuvalon valaisema rouva*. Heinonen laski mukaan myös karitiivijadjektivit (agenttirakenteista 2 %, joten ne ovat varsin harvinaisia), joita minä en ottanut kvantitatiiviseen tarkasteluun. (Ks. Heinonen 1985: 165.)

Heinonen ilmoittaa tulostensa olevan samanlaisia kuin aikuisten kaunokirjallisuutta koskevissa lauseenvastikelaskelmissa. “Virheellisiä” rakenteita oli eniten vanhimman

kirjailijaikäluokan, kuten Anni Swanin, tuotannossa. (Heinonen 1985: 38, 172.) Huomauttaisin kyllä, että rakenteiden virheiden väheneminen uudemmilla kirjailijoilla on luultavasti kustantamon ansiota, ei välttämättä kirjailijoiden.

Molempia kaunokirjalliseen aineistoon perustuvia tutkimuksia tarkasteltaessa ilmenee, että Jyväskylän puhekieli eroaa kirjakielestä seuraavissa osin: Fortuitiiviset, nesessiiviset ja kvantum-lauseenvastikkeet ovat huomattavasti yleisempiä puhekielessä. Referatiivisia ja temporaalisia lauseenvastikkeita on paljon enemmän kirjakielessä. Muissa rakenteissa erot eivät ole merkittäviä. Muutamat eroavat rakenteet kuitenkin osoittavat, että jyväskyläläiset eivät puhu kirjakieltä sellaisena kuin kaunokirjallisuus sitä käyttää.

3.2. Jyväskyläläisaineiston sisäinen vertailu

Työni tarkoitus on analysoida jyväskyläläisten henkilöiden lauseenvastikkeiden käyttöä vertaillen idiolekteja sekä sosiaaliryhmiä eli iän ja sukupuolen mukaan jaoteltuja kymmenen hengen ryhmiä keskenään. Liitteessä 1 sijaitsevat taulukot 1—7 sisältävät jokaisen informantin haastattelussa esiintyneet lauseenvastikkeet ja nominaalirakenteet niistä rakenteista, jotka otin mukaan kvantitatiiviseen analyysiin.

Taulukkojen pohjalta on tuotettu seitsemän kuvaa, joiden pylvädiagrammit osoittavat lauseenvastikkeiden määriä. Pylväiden vaalea yläosa kuvaa kaikkia nesessiivisiä lauseenvastikkeita ja tumma alaosa permissiivisiä, finaalisia, kvantum- ja temporaalisia lauseenvastikkeita sekä modaalisia lauseenvastikkeita ja rakenteita yhteensä, referatiivisia (3 tyyppiä) ja fortuitiivisia lauseenvastikkeita, *saa tehtyä / tehdyksi-* ja kvasirakennetta sekä agenttipartisiipeja. Näitä kaikkia nimitän tämän luvun käsittelyn ajan yhteisnimellä lauseenvastikkeet, vaikkakin joukossa on eräitä määritelmän ulkopuolisia rakenteita. Erittelin nesessiiviset lauseenvastikkeet omaksi ryhmäkseen, koska ne muodostavat suurimman osan lauseenvastikkeista ja käyttäytyvät hieman eri tavalla. Diagrammitarkastelun ulkopuolelle on jätetty 1. infinitiivin latiiivin ja nominin liitot sekä erilaisina lauseenjäseninä käytetyt partisiipit sekä kaikki nominaalirakenteet, joiden esiintymisestä jyväskyläläisillä ei muutoinkaan ole kvantitatiivisia tuloksia. Käsittelen tuloksia sekä diagrammien että liitteen 1 taulukoiden perusteella.

Aineistoni koostuu NPM-tutkimuksen Jyväskylän informanttien opiskelijoista, työikäisistä ja eläkeikäisistä. Saman NPM-tutkimuksen 17-vuotiaista

koululaisinformanteista on Ritva Saarikko laatinut vuonna 1990 pro gradu -tutkielman. Se käsittelee koululaisten infinitiivien käyttöä puhekielessään. Koululaisilla esiintyi 1 208 infinitiiviä, joista 710 oli objektina, 431 subjektina, 55 substantiivin attribuuttina ja 12 adjektiivin attribuuttina. Attribuutteina infinitiivit ovat suhteellisen harvinaisia. (Ks. Saarikko 1990: 26.) Minä luokittelin infinitiivejä nominaalirakenteiden kannalta, joten laskelmamme eivät ole yhteneviä. Ilmenee kuitenkin, että infinitiivit nominien määrätteenä ovat opiskelijainformanteilla yleisempiä kuin koululaisinformanteilla ja muilla ikäryhmillä harvinaisempia. Saarikko ei erottele eri sukupuolten infinitiivimääriä toisistaan.

	17-vuotiaat koulul.	muut ikäryhmät
<i>pitää mennä</i>	65,4	51,8
<i>täytyy mennä</i>	18,3	35,3
<i>tarvitsee mennä</i>	12,1	10,1
<i>kuuluu / passaa mennä</i>	4,1	2,3

Ensimmäisen infinitiivin latiiivin sisältävistä nesessiivirakenteista *on pakko ym. mennä* -rakenne pois lukien saadaan näiden kahden tutkimuksen aineistoista vertailuasetelma. Koululaisilla yleisin nesessiiviverbi on *pitää*. Muilla jyvaskyläläisillä se on melkein yhtä suosittu. Toiseksi suosittu on *täytyy*, seuraava on *tarvitsee*. Verbit *kuuluu* ja *passaa* ovat harvinaisempia. (Ks. Saarikko 1990: 60.) Verbien yleisyysjärjestys on siis sama.

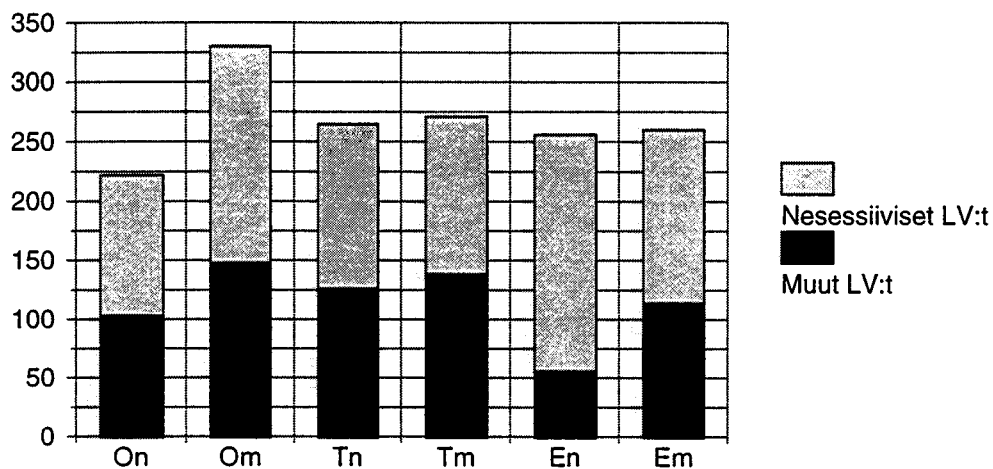
Koululaisilla on enemmän *on pakko tehdä* -rakennetta (22 tapausta) ja *on hyvä / parempi tehdä* -rakennetta (13 tapausta) kuin muilla ikäryhmillä. *Kiva, kivempi* -adjektiivia on eniten, 28 tapausta. (Ks. Saarikko 1990: 72—73.) Minäkin huomasin opiskelijanuorten suosivan *on kiva mennä* -rakennetta. Vanhemmilla ryhmillä sitä esiintyi vain satunnaisesti, joten se on nuorten suosikki-ilmaisuja.

Ensimmäisen infinitiivin pitempää muotoa Saarikon aineistossa on 12 tapausta, joista 11 on lekseemiä *muistaakseni* ja *nähdäkseni* esiintyy kerran (Saarikko 1990: 83). Kyseessä on kvantum-lauseenvastike, jota koululaiset käyttävät vähemmän kuin muut ikäryhmät. Myös toisen infinitiivin inessiiviä (5 kertaa) ja instruktiivia (7 kertaa) koululaiset käyttävät muita vähemmän (ks. mts. 85—90).

Kolmatta infinitiiviä koululaisilla oli 594 tapausta eri sijoissa. En laskenut omassa tutkimuksessani muita kuin abessiivit. Niiden käytössä ei ollut ikäryhmien välillä merkittävää eroa. Elatiivia, jota ei esiintynyt muilla ikäryhmillä, on yksi tapaus

koululaisilla: *heti kun kutomasta pääsen* — —. Jopa viides infinitiivi esiintyi kerran: *ne om päättymäisillään*. (Ks. Saarikko 1990: 92, 123.) Neljättä infinitiiviä ei ollut lainkaan, mikä johtuu muodon katoamisesta jopa kirjakielestäkin (mts. 125).

Saarikon saamat tulokset sopivat johdonmukaisesti yhteen muista ikäryhmistä tekemiini havaintojen kanssa. Ilmeisesti koululaiset välttävät yleiskielisen sävyisiä rakenteita, kuten toista infinitiiviä eri ilmaisutarkoituksissa. Nuorisoryhmien tavoitteenahan on antinormatiivisuus.

Kuva 1. Kaikkien informanttien lauseenvastikkeet.

Kuva 1 perustuu liitteen 1 taulukkoon 1 ja kuvaa jokaisen tutkimani sosiaaliryhmän lauseenvastikkeiden käyttöä. Kuvasta nähdään, kuinka opiskelijamiehet käyttävät eniten lauseenvastikkeita (ryhmällä on 330 tapausta) ja opiskelijanaiset vähiten (218 tapausta). Eläkeikäiset naiset ovat mielenkiintoinen ryhmä, sillä heillä on nesessiivisiä lauseenvastikkeita enemmän kuin muilla ryhmillä (199 tapausta) mutta muita kuin nesessiivisiä lauseenvastikkeita vähiten (vain 57). Eläkeikäiset miehet ja työikäiset informantit saavat hyvin samantapaisen kokonaistuloksen.

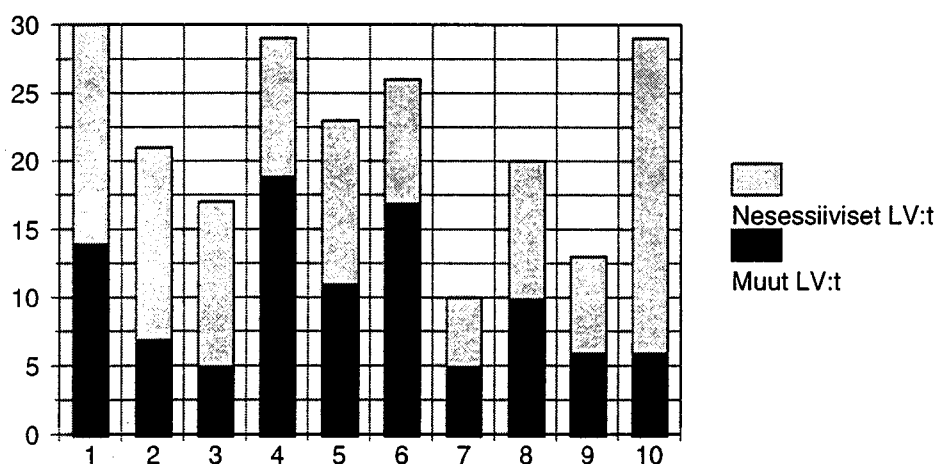
Liitetaulukkoa 1 katsottaessa huomataan, että eläkeläisnaisten nesessiivirakenteiden suuri määrä perustuu *täytyä*-verbin suosimiseen (80 tapausta). *Täytyy mennä* -rakennetta on enemmän kuin muita nesessiivisiä ilmauksia (esim. J:18—J:19). Muilla ryhmillä *pitää* on selvästi suosituin nesessiiviverbi, paitsi työikäisillä naisilla, joilla *täytyy* on muutaman tapauksen suosituimpi. Jyväskylän alueella *pitää* on vallitseva nesessiiviverbi 50—100 %:n osuudellaan (Ikola ym. 1989: 245—246), mutta nämä naisryhmät eivät noudata

murteeseen perustuvaa odotusta. Työikäiset naiset käyttävät usein *on mentävä* -ilmausta, opiskelijamiehet taas *on pakko mennä*.

Opiskelijaryhmät näyttävät suosivan 1. infinitiivin latiiivin ja nominin liittorakenteita: niitä on monta kertaa enemmän kuin muilla sosiaaliryhmillä. Rakenteen esiintymisellä ei näytä olevan korrelaatiota muiden nominaalirakenteiden esiintymiseen. (Esimerkkejä opiskelijoiden suosimasta rakenteesta: J:68—J:70, J:75—J:79, J:87—J:91, J:95, J:100—J:102.)

Kielteiset modaaliset rakenteet ovat opiskelijamiesten suosiossa (esim. J:159, J:168, J:174). Fortutiivisia lauseenvastikkeita on eniten työikäisillä (esim. J:233, J:238). Partisiippeja predikatiiveina käyttävät erityisesti opiskelijat ja työikäiset. Sosiaaliryhmien välinen vertailu ei vielä kerro paljoa aineiston sisäisestä vaihtelusta. Siihen päästään paremmin käsiksi tarkastelemalla idiolekteja rinnakkain.

Kuva 2 kokoaa opiskelijanaisten lauseenvastikkeet. Tämä ryhmään käyttää sekä nesessiivisiä että muita lauseenvastikkeita ryhmistä vähiten (yhteensä 218 tapausta). Nyt näkyy hyvin informanttien erittäin vaihteleva lauseenvastikkeiden käyttö; erot voivat olla kolminkertaisia (vrt. On1 ja On7). Runsaimmin lauseenvastikkeita suosivat informantit On1, On4 ja On10, vähiten On7 ja On10. Keskimäärin opiskelijanaisilla on 21,8 tapausta; lähimmäksi keskiarvoa osuu On2 (ks. liitetaulukkoa 2). Nesessiivisten ja muiden lauseenvastikkeiden suhdekin vaihtelee henkilöstä toiseen. On4 käyttää suhteellisesti

Kuva 2. Opiskelijanaisten lauseenvastikkeet.

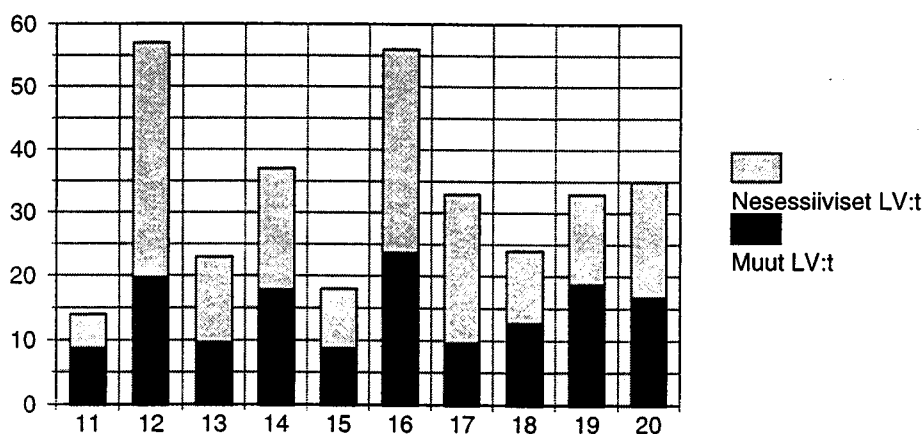
huomattavasti enemmän muita kuin nesessiivisiä lauseenvastikkeita, On10 taas suosii nesessiivisiä lauseenvastikkeita.

Suurin osa opiskelijanaisista (7 henkeä) käyttää enemmän *pitää*- kuin *täytyy*-nesessiiviverbiä. Kahdella (On2, On7) määrät menevät tasan, yksi (On5) suosii *täytyy*-verbiä. Muut nesessiiviset ilmaukset ovat harvempaan käytettyjä. (Ks. liitetaulukkoa 2.)

Kvantum-lauseenvastikkeita (18 tapausta) opiskelijanaiset käyttävät muita enemmän (esim. J:125), samoin agenttipartisiippeja (esim. J:256—J:257), joita koko ryhmälle kuitenkin kertyy vain kuusi tapausta.

On2 käyttää muita enemmän infinitiivejä nominin määritteenä. On6 taas suosii kvantum-lauseenvastiketta. Monia nominaalirakenteita, kuten agenttipartisiippia, käyttää vain osa ryhmän informanteista, toisaalta jotain rakennetta ei käytä kukaan ryhmästä (esimerkiksi kielteistä modaalista lauseenvastiketta ei käytä yksikään opiskelijanainen). Nesessiivirakenteiden kahta yleisintä verbiä, *pitää* ja *täytyy*, käyttävät kaikki jossain määrin.

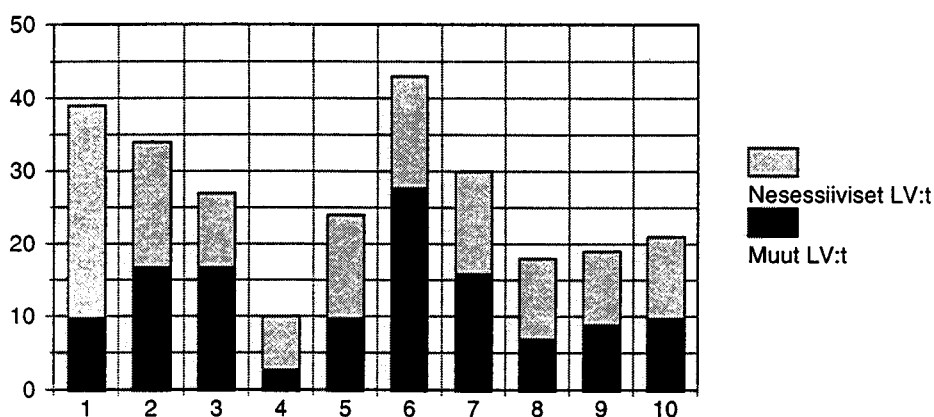
Kuvassa 3 on yhteenveto liitetaulukon 3 pohjalta opiskelijamiesten nesessiivisistä ja muista lauseenvastikkeista. Heilläkin informanttien väliset erot ovat tuntuvia, jopa nelinkertaisia (vrt. Om11 ja Om12). Keskimääräiset 33 lauseenvastiketta on Om17:llä. Etenkin Om12 ja Om16 käyttävät taajaan lauseenvastikkeita, varsinkin nesessiivisiä.

Kuva 3. Opiskelijamiesten lauseenvastikkeet.

Niukkimmin rakenteita käyttävät Om11 ja Om15, joilta jotkin rakenteet, kuten kvantum-lauseenvastike, puuttuvat täysin. Eräät rakenteet puuttuvat koko opiskelijamiesten ryhmältä: toinen partisiippi objektina ja finaalin lauseenvastike.

Opiskelijamiehet käyttävät enemmän *pitää*- kuin *täytyy*-verbiä lukuun ottamatta Om12:ta, jolla kumpaakin on yhtä paljon. Fortuitiiviset lauseenvastikkeet ovat Om12:n suosikkeja — hänen haastattelussaan esiintyy yli neljännes ryhmän tapauksista. Om12:lla on aineiston ainoa *sietää*-tapaus nesessiivisessä rakenteessa. Jokaisen opiskelijamiehen haastattelussa esiintyy fortuitiivista lauseenvastiketta, kuten taulukosta 3 näkyy. Myös nominia määrittäviä infinitiivejä on kaikilla. Kahta yleisintä nesessiiviverbiä lukuun ottamatta muissa rakenteissa ei vastaavaa yhdenmukaisuutta näy.

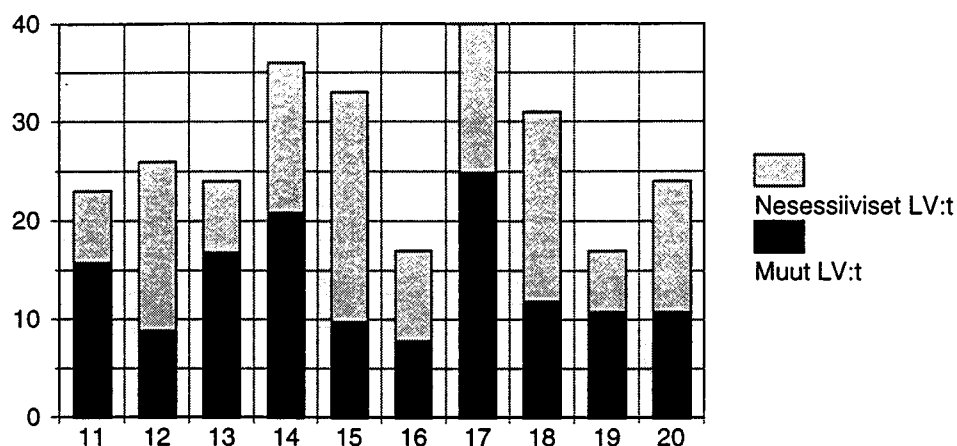

Kuva 4. Työkäisten naisten lauseenvastikkeet.

Kuvassa 4 ovat työkäisten naisten lauseenvastikkeet. Näkyy selvästi, miten niukasti rakenteita Tn4 käyttää (vain 10 lauseenvastiketta) verrattuna muihin. Tn1 ja Tn6 erottuvat muista, jotka käyttävät lauseenvastikkeita keskimääräisemmin. Tn3:n kieli on lähinnä 26,5 lauseenvastikkeen keskiarvoa.

Työkäisten naisten ryhmään oli eläkeikäisten naisten ryhmän lisäksi ainoa, jossa *täytyy* osallistui useampaan nesessiivirakenteeseen kuin *pitää*. Kuitenkin se on taulukon 4 mukaan ensimmäisellä sijalla vain joka toisella naisella. Tn1:llä *täytyy* on yli kaksi kertaa yleisempi kuin *pitää*, muilla erot ovat vähäisemmät. Muita nesessiivirakenteita naiset käyttävät epätasaisemmin; monella ei esiinny tiettyä rakennetta lainkaan.

Kvasirakennetta työkäiset naiset eivät käytä laisinkaan, eivät myöskään temporaalisen lauseenvastikkeen 2. tyyppiä. Fortuitiivista lauseenvastiketta on melko paljon, mutta Tn4:lla ei yhtään tapausta. Hänhän käyttää rakenteita muutenkin vähän, ahkerimmin infinitiivejä adjektiivin määritteenä (esim. J:92).

Kuva 5. Työikäisten miesten lauseenvastikkeet.

Myönteistä modaalista rakennetta *kävellen* on monella informantilla yksittäistapauksina (esim. J:152—J:154). *Saada tehtyä/tehdyksi* -rakennetta naisilla on enemmän kuin muilla ryhmillä (esim. J:245), mutta vain joka toisella informantilla.

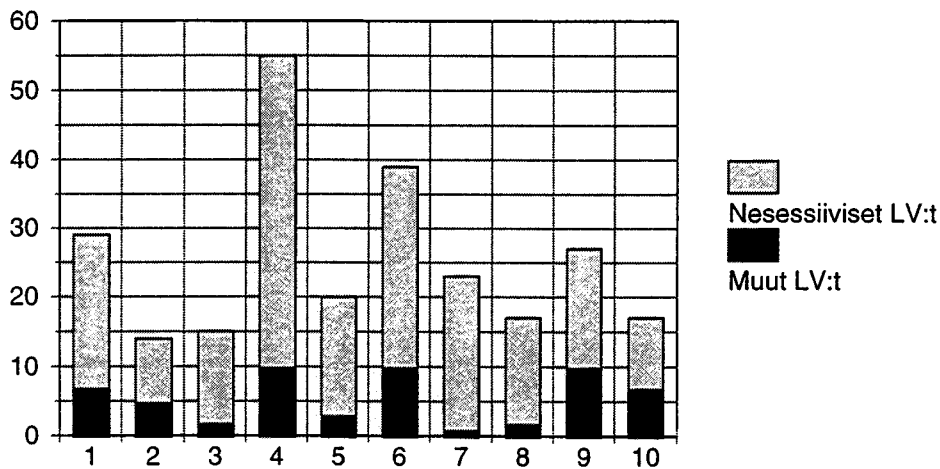
Kuva 5 havainnollistaa työikäisten miesten lauseenvastikkeiden käyttöä samoin kuin liitetaulukko 5. Yksi informantti, Tm17, kiinnittää huomiota lauseenvastikkeidensa runsaudella, etenkin muiden kuin nesessiivisten. Muut miehet ovat lähempänä 27:n lauseenvastikkeiden keskiarvoa. Neljällä miehistä *pitää* on suosituin nesessiiviverbi, viidellä *täytyy*. Tm13 onnistuu välttämään kummankin verbin käyttöä haastattelun ajan ja on ainoa koko jyvaskyläläisryhmästä, joka näin tekee. Muuten hänen rakenteiden käyttönsä on keskimääräistä. *Täytyy-* ja *pitää-*verbiin puuttumista hän korvaa käyttämällä *on mentävä* -rakennetta enemmän kuin muut ryhmässään. Tm11:llä taas kaikki nesessiiviset ilmaukset perustuvat *täytyy-* tai *pitää-*verbeille. Muilla informanteilla tyypit vaihtelevat monipuolisemmin.

Kaikilla työikäisillä miehillä on fortutiivista lauseenvastiketta. Se onkin predikatiivina käytetyn 1. partisiiopin ja *pitää-* ja *täytyä-*verbiin lisäksi ainoa rakenne, jota kaikki ryhmän miehet käyttävät (paitsi Tm13 nesessiivirakenteiden osalta). Muihin ryhmiin nähden työikäiset miehet suosivat *jostakin alkaen* -ajan adverbialleja melko yleisesti.

Kuvassa 6 ovat eläkeikäisten naisten lauseenvastikkeita kuvaavat pylvää. Suurin osa tapauksista on nesessiivisiä lauseenvastikkeita: kahtia jakautuminen on selvempi kuin muilla ryhmillä. Liitteen 1 taulukko 6 selvittää eroja tarkemmin.

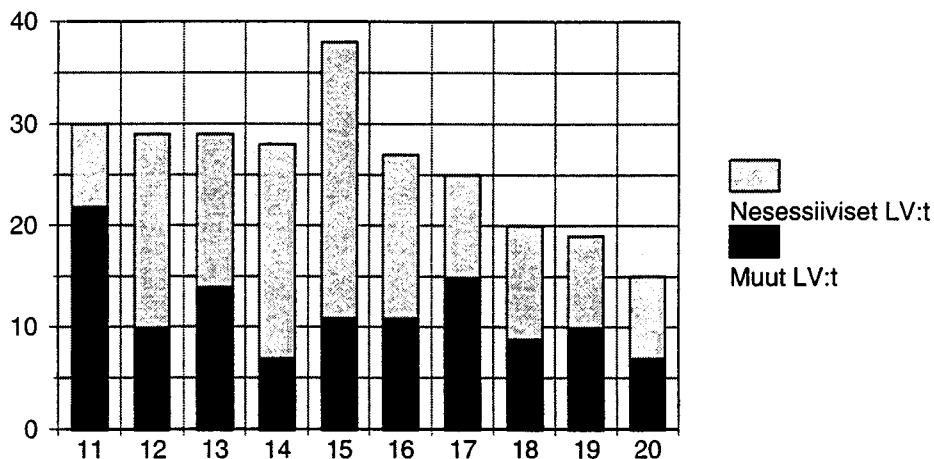
En4 on Om12:n ja Om16:n jälkeen kolmanneksi runsaimmin lauseenvastikkeita käyttävä informantti ja luonnollisesti johtaa eläkeikäisten naisten ryhmässä. En2 taas käyttää rakenteita vähiten, vaikkakin hänellä on muita informantteja enemmän kvantum-lauseenvastikkeita ja 1. infinitiiviä substantiivin määritteenä.

Eläkeläisnaisillakin *täytyy* on suosituin nesessiiviverbi joka toisella naisella, mikä riittää nostamaan sen koko ryhmän suosikiksi. Lisäksi eläkeläisnaiset johtavat *täytyy*-verbin käytössä, jota ei esiinny muilla ryhmillä yhtä paljon. Tämä saattaisi viitata

Kuva 6. Eläkeikäisten naisten lauseenvastikkeet.

eläkeläisnaisten pyrkimykseen vältellä murteelliseksi kokemaansa *pitää*-nesessiiviverbiä. Mitään muuta rakennetta kuin kahta yleisintä nesessiivirakennetta ei ole kaikilla eläkeläisnaisilla. Runsaastikin nominaalirakenteita käyttävällä henkilöllä ei välttämättä ole toisten käyttämiä tyyppiä idiolektissään.

Kuva 7. Eläkeikäisten miesten lauseenvastikkeet.

Kuva 7 esittää eläkeikäisten miesten lauseenvastikkeiden käyttöä. Tässä ryhmässä erot ovat hyvin pieniä. Em15 käyttää rakenteita yli kaksi kertaa enemmän kuin Em20, mutta muiden väliset erot ovat yllättävän pieniä. Nesessiivisen lauseenvastikkeiden osuus kaikista lauseenvastikkeista vaihtelee enemmän kuin kokonaismäärä. Em14:llä puolet lauseenvastikkeista on nesessiivisiä *täytyy mennä* -rakenteita ja muita on vain hajanainen kokoelma.

Liitetaulukosta 7 näkyy, kuinka eläkeläismiehillä *pitää* on suosituampi kuin *täytyy* lukuun ottamatta Em14:ää, jolla *täytyy* on kolme kertaa suosituampi. Partisiippeja eläkeläismiehet eivät juuri suosi predikatiiveina tai adverbiaaleina (objekteina ja subjekteina ne ovat harvinaisia kaikilla ryhmillä). Em11 käyttää modaalaisia rakenteita ja lauseenvastikkeita enemmän kuin muut eläkeläismiehet yhteensä (esim. J:166.). Ne osaltaan korottavat hänen muiden kuin nesessiivisten lauseenvastikkeiden määräänsä.

On kiintoisaa, että kaikki miehet käyttävät vähintään kerran fortuitiivista lauseenvastiketta. Sehän on puhekielisyyden indikaattori. Sen sijaan joka ryhmässä on joku tai joitakin naisia, jotka eivät käytä. Ilmeisesti naisten kieli on asteen virallisempaa kuin miesten. Samaan viittaa vanhempien naisten *täytyy*-nesessiiviverbin suosiminen. Nuoret naiset sekä koululaiset pitävät etusijalla *pitää*-verbiä.

Jyväskyläläisistä informanteista eniten lauseenvastikkeita käyttävät Om12 (57 tapausta), Om16 (56), En4 (55) ja Tm17 (40). Informanteista niukimmin lauseenvastikkeita käyttävät On7 ja Tn4 (10), On9 (13), Om11 ja En2 (14 tapausta). Erot ovat huomattavia, jopa kuusinkertaisia. Osa selittyy henkilökohtaisten fraasien tai mieluisten rakenteiden suosimisesta, osaan saattaa olla syynä haastattelun kulku ja haastateltavan luontevuus; jos tilanne koetaan viralliseksi, puhuja siirtyy kohti yleiskielisempää puhetapaa, jolloin puhekielelle ominaiset rakenteet eivät pääse esiin.

4. PÄÄTÄNTÖ

Tutkielmallani oli kaksi päämäärää: jyvaskyläläisten käyttämien nominaalirakenteiden selvittäminen sekä Jyväskylässä käytettävän kielimuodon luonnehtiminen. Nominaalirakenteita tutkiessani havaitsin, että useita suomen murteissa esiintyviä rakenteita jyvaskyläläiset eivät käytä lainkaan. Tällaisia olivat mm. passiivin toinen infinitiivi, intensiteettirakenne, osa kolmannen infinitiivin paikallissijoista, viides infinitiivi ja kuulopuheen partisiippirakenne. Niiden tarkastelussa jouduin tyytymään Muoto-opin arkiston antamiin esimerkkeihin muilta paikkakunnilta.

Osoittautui, että nominaalirakenteet esiintyvät hyvin vaihtelevasti jyvaskyläläisillä. Yleisimpiä tyyppisiä ovat nesessiivisten lauseenvastikkeiden *pitää* ja *täytyy mennä* sekä *on mentävä* (yleisyysjärjestyksessään). Nomineita määrittämässä käytettiin paljon infinitiivejä. Partisiippeja käytettiin usein predikatiiveina ja adverbiaaleina ja luultavasti attribuutteina, joskaan en laskenut niitä. Fortutiivinen lauseenvastike toi runsaudellaan puhekielisyyden leimaa aineistoon. Sen sukupuolittain eroava esiintyminen johtaa päätelmään, että miehet puhuvat haastatteluissa epävirallisempaa kieltä.

Vertailllessani Jyväskylän nominaalirakennejärjestelmää murteiden ja yleiskielen tutkimuksiin tulin johtopäätökseen, että jyvaskyläläisten puheessa on hieman hämäläisiä piirteitä ja savolaisia jonkin verran enemmän. Samoin ilmenee viitteitä nykypuhekielen suuntaan. Hämäläis- ja savolaisvaikutteet ovat Jyväskylän seudun asutushistorian huomioiden odotuksenmukaisia. Monien piirteiden osalta Jyväskylän edustus vastaa murteiden keskiarvoa, joten mahdollisesti kielimuoto on jo tasoittuneista murteista syntynyttä aluepuhekieltä. Vaikutteita on tullut myös yleiskielen puolelta esimerkiksi *lukuun ottamatta* -leksikaalistumien käyttöön. Mutta esimerkiksi referatiivisen lauseenvastikkeen 2. tyyppin *kuuluu olevan* yleisyys kertoo, että Jyväskylässä käytetään puhekieltä, ei puhuttua kirjakieltä. Informanttien kielessä on vielä sen verran murrepiirteitä, ettei voida puhua yleispuhekielestä. Samoin kaunokirjallisuuden kieli on, huolimatta puhekielisyyden tavoittelustaan, kaukana Jyväskylän kielimuodosta. Nykypuhekieleen viittaa fortutiivisen lauseenvastikkeen ja *saada tehtyä / tehdyksi* -rakenteen partitiivienemmistö.

Jyvaskyläläisaineiston sisäinen vertailu osoitti, että idiolektit poikkesivat huomattavasti ryhmänsä keskiarvosta. Koko informanttijoukossa idiolektien erot saattoivat olla lauseenvastikkeiden määrän osalta jopa kuusinkertaisia. Opiskelijamiesten kesken erot olivat

erityisen suuria, eläkeläismiehillä taas yllättävän pieniä. Eläkeläismiehet olivat lähinnä Jyväskylän puhekielelle odotuksenmukaista *pitää*-verbin suosimista, mikä tavallaan tukee hypoteesiani aluemurteen edustuksen säilymisestä parhaiten vanhemmilla informanteilla. Useimmilla informanteilla *pitää* oli edes jonkin verran suosituampi kuin muut nesessiiviset rakenteet. Kyseinen verbi tuskin on katoamassa Jyväskylän puhekielestä, sillä erään toisen tutkimuksen mukaan se on selkeästi suosituin nesessiiviverbi koululaisilla.

Toki ryhmätkin erosivat toisistaan: opiskelijanaisilla oli vähiten nominaalirakenteita, opiskelijamiehillä eniten. On yllättävää, että saman koulutustaustan omaavalla ikäryhmällä on niin suuret kielelliset erot sukupuolten välillä. Nuoret (koululaiset ja opiskelijat) pyrkivät välttämään normatiivisia rakenteita, mikä tarkoittaa tässä yhteydessä aluemurteen vaihtamista esim. nykypuhekieleen. Esimerkiksi *tarvitsee*-verbi ei ole opiskelijoilla yhtä kieltohakuinen kuin savolaismurteisilla vanhemmilla informanteilla.

Kolmen yleisimmän 1. infinitiivin kanssa käytettävän nesessiiviverbin yleisyysjärjestys oli *pitää*, *täytyy* ja *tarvitsee*, paitsi työ- ja eläkeikäisillä naisilla, joilla *täytyy* on suosituin. Nesessiivisten lauseenvastikkeiden kahta yleisintä tyyppiä esiintyy jokaisen informantin kielessä lukuun ottamatta yhtä työikäistä miestä, joka ei käytä kumpaakaan. Verbien osuus ja suosittuusjärjestys vaihteli yksilöittäin niin, että tietyn verbin suosiminen saattoi näkyä toisen verbin vähenemisenä tai puuttumisena kielenkäytöstä.

Idiolekteittain saattoi havaita eräitä suosikki-ilmauksia, joita käytettiin fraasinomaisesti. Koko aineistosta esille nousi tiettyjä leksikaalistumia, jotka olivat yleisempiä kuin produktiiviset muodot. Esimerkiksi 65:stä kvantum-lauseenvastikkeesta 58 oli lekseemiä *muistaakseni*, jota eräs informantti käytti kuudesti. Temporaalisen lauseenvastikkeen 1. tyyppin kolme suosituinta verbiä kattoivat yli puolet tapauksista: leksikaalistuneet rakenteet olivat *ollessa*, *menessä* ja *tullessa*. Kolmannen infinitiivin leksikaalistuneista abessiiveista useimmin esiintyivät *huolimatta*, *välttämättä* ja *lukuun ottamatta*. Samoin modaaliset leksikaalistuneet instruktiivit painottuivat ilmauksiin *jostakin lähtien* tai *alkaen* sekä *sanoen*. Tällaiset leksikaalistumat nostivat tuntuvasti nominaalirakenteiden kokonaismäärää.

Työni olisi antanut Jyväskylän nykypuhekielestä ajankohtaisemman kuvan, mikäli olisin saanut mahdutettua mukaan myös tuoreiden (1990-luvun lopun) haastattelujen tuloksia. Syntyperäisten jyväskyläläisten valmiiksi litteroituja haastatteluja ei kuitenkaan ollut kaikkien sosiaaliryhmien osalta riittävästi käytettävissä, eikä ajankäyttöni puitteissa ollut

mahdollista haastatella riittävää määrää lisäinformantteja, joten aineistoni on yli 20 vuotta vanhaa.

Käsittämäni kymmenen informantin ryhmät eivät ole riittävän suuria, jotta sosiaaliryhmien tuloksista voitaisiin tehdä varmoja johtopäätöksiä. Yksittäisen informantin mieltymykset nominaalirakenteiden käytössä vaikuttavat liikaa koko ryhmän tulokseen. Reliabiliteetin parantamiseksi kaivattaisiin suurempia henkilömääriä ja lisäksi haastattelujen kannattaisi olla viime vuosilta.

Aineiston ongelmana oli myös sosiaaliryhmien heikko vertailukelpoisuus. Yliopistopiskelijat eivät vertaudu pelkän kansakoulun käyneisiin eläkeläisiin. Sosiaaliryhmiä voitaisiin vertailla paremmin joko siten, että eri sukupolvilla on mahdollisimman samankaltainen koulutustausta, tai vertaamalla samaa sukupolvea edustavia, erilaisen sosioekonomisen taustan omaavia informantteja. Nyt oletukset koulutuksen ja iän vaikutuksesta kielenkäyttöön jäävät todistamatta.

Muoto-opin arkiston murrenäytteet toivat kiintoisaa lisävalaistusta nominaalirakenteiden käyttöön puhekielessä. Valitettavasti arkiston heikkoutena on mahdottomuus käyttää sitä kvantitatiivisena vertailumateriaalina aineiston epätasaisen koostumuksen vuoksi: eri paikkakunnilta suoritettujen nominaalimuotojen keruut ovat hyvin vaihtelevan laajuisia ja taseisia. Usein kielennäyte on myös irrotettu kontekstistaan ja informantin sanoma jää epäselväksi. Monet keruupitäjät ovat kaukana Jyväskylästä, jonka lähiseudulta ei valitettavasti ole kattavaa vertailumateriaalia. Muoto-opin arkiston ansiona on sen kohtalainen tuoreus: aineistot on koottu 1960—80-luvuilla, joten ne ovat samalta aikakaudelta kuin NPM-aineisto.

Rajasin kvantitatiivisen tarkastelun ulkopuolelle eräitä vähemmän merkityksellisinä pitämiäni nominaalirakenteita. Työn kattavuutta olisi saattanut parantaa kaikkien mahdollisten rakenteiden mukaanotto ja monipuolisempi analyysi. Kaikki lauseenvastikkeet eivät ole loppuun asti analysoituja: toinen vaihtoehto käsittelylle olisi ollut valita pienempi rakennevalikoima ja tutkia sitä enemmänkin kvalitatiivisesti. Käsittelytapani lähti kuitenkin liikkeelle kvantitatiivisesta tutkimuksesta, jonka tulokset kokosin liitteen 1 taulukoihin 1—7.

Jyväskylän aineiston tulosten vertaaminen muihin tutkimuksiin olisi voinut olla monipuolisempaa. Erityisesti muiden kaupunkien puhekielen tilanne olisi ollut mielenkiintoista selvittää — kuvittelisin kaupunkien välillä olevan huomattavia yhtäläisyyksiä, etenkin opiskelijakaupunkien, joissa on suuri asukasvaihtuvuus ja monipuolinen murrepohja.

Aiheesta saisi taas tyystin uudenlaisen tutkimusasetelman, joka voisi lopullisesti selvittää, miten jyvaskyläläisten heterogeenistä kieltä tulisi nimittää.

Jatkossa olisi hyödyllistä tutkia, onko 1970-luvun jälkeen jyvaskyläläisten kielenkäytössä tapahtunut muutosta. Onhan tällä välin kehittynyt jo uusi sukupolvi syntyperäisiä kaupunkilaisia ja vanhemmilla sukupolvilla on edeltäjiään enemmän koulutusta. Olettaisin kielen kulkevan yhtenäistyen yleispuhekielen suuntaan lisääntyvän vuorovaikutuksen ja tiedotusvälineiden seuraamisen ansiosta.

Lähteet

- Forsberg, Hannele 1998: Suomen murteiden potentiaali. Muoto ja merkitys. SKST 720. SKS, Helsinki.
- Hakulinen, Auli—Karlsson, Fred 1979: Nykysuomen lauseoppia. SKST 350. Gummerus, Helsinki.
- Hakulinen, Auli—Ojanen, Jussi 1970: Kielitieteen ja fonetiikan terminologia. SKST 324. SKS, Helsinki.
- Hakulinen, Lauri 1979: Suomen kielen rakenne ja kehitys. Neljäs, korjattu ja lisätty painos. Otava, Keuruu.
- Heinonen, Päivi 1985: Lauseenvastikkeiden sekä modaali- ja agenttirakenteiden käytöstä lastenkirjallisuudessa. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos.
- Hurta, Heikki—Peltola, Tapio 1996: Tutkielmantekijän opas. Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos, Tampere.
- Häkkinen, Kaisa 1994: Agricolasta nykykieleen. Suomen kirjakielen historia. WSOY, Juva.
- Ikola, Osmo 1978: Lauseenvastikeoppia. Tietolipas 76. Toinen painos. SKS, Helsinki.
- (toim.) 1977: Nykysuomen käsikirja. Weilin + Göös, Espoo.
- 1984: Suomen kielen historia. —Paunonen, Heikki—Rintala, Päivi (toim.): Nykysuomen rakenne ja kehitys 2. Näkökulmia kielen vaihtumiseen ja muuttumiseen, s. 111—138. Tietolipas 95. SKS, Pieksämäki.
- Ikola, Osmo—Palomäki, Ulla—Koitto, Anna-Kaisa 1989: Suomen murteiden lauseoppia ja tekstikielioppia. SKS, Helsinki.
- Itkonen, Terho (toim.) 1969: Muoto-opin keruuopas. Tietolipas 59. SKS, Helsinki.
- Karlsson, Fred 1975: Suomen kielen tulevaisuus. —Sananjalka 17, s. 51—66.
- 1982: Suomen peruskielioppi. SKST 378. SKS, Pieksämäki.
- Kettunen, Helena 1982: Eräistä lauseenvastikkeista ja rakenteista Lauri Leskisen romaanissa Ehtoona sitten raukee turhaan... Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos.
- Kettunen, Lauri 1959: Suomen murteet III. Murrekartasto. Toinen, supistettu painos. SKST 188. SKS, Helsinki.
- Kiuru, Silva 1977: Suomen kielen kieltohakuiset verbit. Murreaineistoon perustuva syntaktis-semanttinen tutkimus. SKST 335. SKS, Helsinki.
- Koivisto, Helinä 1987: Partisiippien adjektiivistuminen suomen kielessä. SKST 474. SKS, Helsinki.
- Laaksonen, Kaino—Lieko, Anneli 1992: Suomen kielen äänne- ja muoto-oppi. Toinen, korjattu painos. Loimaan kirjapaino Oy, Loimaa.
- Laitinen, Lea 1992: Välttämättömyys ja persoona. Suomen murteiden nesessiivisten rakenteiden semantiikkaa ja kielioppia. SKST 569. Helsinki.
- Leskinen, Heikki 1998: Keski-Suomen maakunnan murteet. —Jokipii, Mauno (toim.): Keski-Suomen historia 1. Keski-Suomen vanhin historia, s. 111—138. Keski-Suomen Liitto, Jyväskylä.
- Lindén, Eeva 1956: Infinitiivin objektista. Uuden objektisäännön soveltamisesta. —Virittäjä s. 414—420.
- MA = Muoto-opin arkiston kokoelmat. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Helsinki.
- Mielikäinen, Aila 1981: Nominin- ja verbintaivutuksen ongelmia nykypuh kielessä. — Mielikäinen, Aila (toim.): Nykysuomalaisen puhekielen murros. Jyväskylän osatutkimus. Raportti 3, s. 67—100. Jyväskylän yliopiston suomen kielen ja viestinnän laitoksen julkaisuja 26. Jyväskylä.
- Mielikäinen, Aila 1989: Nykypuhesuomen murtuvat murrerajat. —Aalto, Seija—Hakulinen, Auli—Laalo, Klaus—Leino, Pentti—Leiko, Anneli (toim.): Kielestä kiinni s. 234—242. Tietolipas 113. SKS, Helsinki.
- 1984: Nykypuhesuomen alueellista taustaa. —Paunonen, Heikki—Rintala, Päivi (toim.): Nykysuomen rakenne ja kehitys 2. Näkökulmia kielen vaihtumiseen ja muuttumiseen, s. 187—208. Tietolipas 95. SKS, Pieksämäki.
- Paunonen, Heikki 1989: Muuttuvat puhesuomen muodot. —Aalto, Seija—Hakulinen, Auli—Laalo, Klaus—Leino, Pentti—Leiko, Anneli (toim.): Kielestä kiinni, s. 209—233. Tietolipas 113. SKS, Helsinki.
- Penttilä, Aarni 1963: Suomen kielioppi. Toinen, tarkistettu painos. WSOY, Porvoo.
- Rapola, Martti 1969: Johdatus suomen murteisiin. Tietolipas 4. Kolmas painos. SKS, Helsinki.
- Saarikko, Ritva 1990: Infinitiivien käytöstä jyvaskyläläisten koululaisten puhekielessä. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos.
- Salminen, Taru 2000: Morfologiasta moniäänisyyteen. Suomen murteiden kvasirakenteen merkitys, käyttö ja kehitys. SKST 796. SKS, Helsinki.
- Sananjalka = Suomen Kielen Seuran vuosikirja.
- Saukkonen, Pauli 1966: Ensimmäisen infinitiivin latviin kieliopillinen jäsentymisen. Virittäjä s. 153—163.
- 1984: Infinitiivirakenteidemme historiaa. —Paunonen, Heikki—Rintala, Päivi (toim.): Nykysuomen rakenne ja kehitys 2. Näkökulmia kielen vaihtumiseen ja muuttumiseen, s. 175—186. Tietolipas 95. SKS, Pieksämäki.
- Setälä, E. N. 1973: Suomen kielen lauseoppi. 16. painos, tarkistanut Matti Sadeniemi. Otava, Helsinki.

- Siro, Paavo 1964: Suomen kielen lauseoppi. Tietosanakirja Oy, Helsinki.
SKS = Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
SKST = Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia.
Sorjanen, Timo 1994: Nykysuomen peruskielioppi. Gummerus, Jyväskylä.
Vartiainen, Pentti 1967: Verbien nominaalirakenteista. Sananjalka 9, s. 80—95.
Virittäjä = Kotikielen Seuran aikakauslehti. Helsinki.
Wiik, Kalevi 1981: Mikä lauseenvastike on? —Virittäjä 1981 s. 21—39.

Taulukko 1. Kaikkien informanttien nominaalirakenteet.

Taulukko 2. Opiskelijanaisten nominaalirakenteet.

Taulukko 3. Opiskelijamiesten nominaalirakenteet.

Taulukko 4. Työikäisten naisten nominaalirakenteet.

Taulukko 5. Työikäisten miesten nominaalirakenteet.

Taulukko 6. Eläkeikäisten naisten nominaalirakenteet.

Taulukko 7. Eläkeikäisten miesten nominaalirakenteet.

Taulukon ensimmäinen rivi nimeää ryhmät tai informantit, joiden nominaalirakenteet ovat taulukon pystyriveillä. Toiseksi viimeinen sarake oikealla osoittaa kunkin nominaalirakenteen kokonaismäärän taulukon ryhmillä tai informanteilla. Viimeinen sarake oikealla kertoo jokaisen lauseenvastikkeen prosentuaalisen osuuden kaikista lauseenvastikkeista. Muut rakenteet eivät ole mukana kokonaismäärässä. Yhtenäisen taulukon alin rivi ilmoittaa taulukon kunkin ryhmän tai informantin nominaalirakenteiden kokonaismäärän. Irrallinen alin rivi näyttää ryhmän tai informantin pelkkien lauseenvastikkeiden määrän.

Taulukko 1. Kaikkien informanttien nominaalirakenteet.

	On	Om	Tn	Tm	En	Em	Yht.	%
Nesessiiviset LV:t yht.	118	181	138	131	199	144	911	57,0
<i>täytyy mennä</i>	23	31	45	44	80	38	261	16,3
<i>pitää mennä</i>	66	81	41	55	73	67	383	24,0
<i>tarvitsee mennä</i>	12	18	6	9	19	15	79	4,9
<i>kuuluu ym. mennä</i>	2	7	1	2	2	3	17	1,1
<i>on pakko/hyvä mennä</i>	12	19	16	4	11	2	64	4,0
<i>on mentävä</i>	3	21	29	16	14	19	102	6,4
<i>ei ole menemistä</i>	0	4	0	1	0	0	5	0,3
subst.+ 1. infinitiivin lat.	28	34	19	14	11	8	114	
adj. + 1. infinitiivin latiivi	53	49	27	28	21	14	192	
Permiss. LV	1	1	3	1	1	5	12	0,8
Finaalinen LV	0	0	0	0	0	1	1	0,1
Kvantum-LV	18	12	11	10	5	14	70	4,4
Temp. LV yht.	13	12	16	10	18	27	96	6,0
<i>mennessäni</i>	12	11	16	8	17	26	90	5,6
<i>mentyäni</i>	1	1	0	2	1	1	6	0,4
Modaaliset LV:t ja rak. yht.	21	41	29	32	9	15	147	9,2
<i>mennen</i>	2	3	3	1	2	3	14	0,9
<i>x:stä alkaen</i>	13	15	12	15	3	10	68	4,3
<i>menemättä</i>	0	2	3	2	0	1	8	0,5
<i>jäi menemättä</i>	2	7	3	6	0	1	19	1,2
<i>lukuun ottamatta</i>	4	14	8	8	4	0	38	2,4
Referatiiviset LV:t yht.	5	25	8	10	5	9	62	3,9
<i>tiedän meneväni</i>	4	10	3	4	3	3	27	1,7
<i>näkyä menevän</i>	1	15	3	6	2	6	33	2,1
<i>määrätään poistettavaksi</i>	1	0	2	0	0	0	3	0,2
Fortutiivinen LV	26	44	47	63	11	30	221	13,8
saa tehtyä/tehdyksi	8	8	9	7	6	6	44	2,8
Kvasirakenne	1	4	0	3	1	6	15	0,9
Agenttipartisiippi	6	2	4	3	1	3	19	1,2
Partisiipit lauseenjäs. yht.	64	75	83	58	37	32	349	
1. partisiippi prdvina	23	25	29	28	11	8	124	
2. partisiippi prdvina	15	6	16	7	7	5	56	
1. partisiippi advlina	16	13	8	9	10	8	64	
2. partisiippi advlina	8	14	14	9	6	6	57	
1. partisiippi objektina	1	6	3	2	0	0	12	
2. partisiippi objektina	1	0	3	0	0	0	4	
1. partisiippi subjektina	4	11	6	4	2	4	31	
2. partisiippi subjektina	0	1	4	0	1	1	7	
Nominaalirakenteet yht.	388	530	423	403	334	329	2407	
Lauseenvastikkeet yht.	218	330	265	270	256	260	1599	

Taulukko 2. Opiskelijanaisten nominaalirakenteet.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Yht.	%
Nesessiiviset LV:t yht.	16	14	12	10	12	9	5	10	7	23	118	54,1
<i>täytyy mennä</i>	2	6	3	1	6	0	2	1	1	1	23	10,6
<i>pitää mennä</i>	9	6	8	6	3	7	2	6	6	13	66	30,3
<i>tarvitsee mennä</i>	1	0	1	2	1	1	0	1	0	5	12	5,5
<i>kuuluu ym. mennä</i>	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0,9
<i>on pakko/hyvä mennä</i>	1	1	0	1	1	1	1	2	0	4	12	5,5
<i>on mentävä</i>	2	0	0	0	1	0	0	0	0	0	3	1,4
<i>ei ole menemistä</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
subst.+ 1. infinitiivin lat.	1	8	4	2	5	1	0	1	1	5	28	
adj. + 1. infinitiivin latiiivi	5	13	0	1	8	3	6	11	2	4	53	
Permiss. LV	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0,5
Finaalinen LV	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
Kvantum-LV	0	2	0	5	0	6	2	1	1	1	18	8,3
Temp. LV yht.	4	0	0	1	2	2	0	3	1	0	13	6,0
<i>mennessäni</i>	4	0	0	1	2	2	0	2	1	0	12	5,5
<i>mentyäni</i>	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0,5
Modaaliset LV:t ja rak. yht.	4	1	0	1	6	4	1	2	2	0	21	9,6
<i>mennen</i>	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	2	0,9
<i>x:stä alkaen</i>	2	0	0	1	3	3	1	2	1	0	13	6,0
<i>menemättä</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
<i>jäi menemättä</i>	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	2	0,9
<i>lukuun ottamatta</i>	1	0	0	0	2	0	0	0	1	0	4	1,8
Referatiiviset LV:t yht.	1	0	1	1	1	0	0	1	0	0	5	2,3
<i>tiedän meneväni</i>	1	0	1	0	1	0	0	1	0	0	4	1,8
<i>näkyvä menevän</i>	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0,5
<i>määrätään poistettavaksi</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0,5
Fortiitiivinen LV	2	3	3	7	2	3	1	2	0	3	26	11,9
saa tehtyä/tehdyksi	3	1	1	2	0	0	0	0	1	0	8	3,7
Kvasirakenne	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0,5
Agenttipartisiippi	0	0	0	2	0	0	1	1	1	1	6	2,8
Partisiipit lauseenjäs. yht.	4	5	9	10	3	5	3	10	6	9	64	
1. partisiippi prdvina	1	3	2	1	1	3	2	4	3	3	23	
2. partisiippi prdvina	0	1	4	3	0	1	1	2	1	2	15	
1. partisiippi advlina	1	0	1	9	2	0	0	2	0	1	16	
2. partisiippi advlina	0	0	2	1	0	1	0	1	2	1	8	
1. partisiippi objektina	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	
2. partisiippi objektina	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	
1. partisiippi subjektina	2	1	0	0	0	0	0	0	0	1	4	
2. partisiippi subjektina	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Nominaalirakenteet yht.	44	48	30	47	45	39	20	44	24	47	388	
Lauseenvastikkeet yht.	30	21	17	29	23	26	10	20	13	29	218	

Taulukko 3. Opiskelijamiesten nominaalirakenteet.

	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	Yht.	%
Nesessiiviset LV:t yht.	5	37	13	19	9	32	23	11	14	18	181	54,8
<i>täytyy mennä</i>	1	10	4	3	1	3	5	0	2	2	31	9,4
<i>pitää mennä</i>	3	10	6	11	4	17	10	3	4	13	81	24,5
<i>tarvitsee mennä</i>	0	2	0	4	1	5	4	0	2	0	18	5,5
<i>kuuluu ym. mennä</i>	0	1	3	0	0	1	1	0	1	0	7	2,1
<i>on pakko/hyvä mennä</i>	0	4	0	1	3	3	2	5	1	0	19	5,8
<i>on mentävä</i>	1	7	0	0	0	3	0	3	4	3	21	6,4
<i>ei ole menemistä</i>	0	3	0	0	0	0	1	0	0	0	4	1,2
subst.+ 1. infinitiivin lat.	1	1	4	3	1	3	8	1	6	6	34	
adj.+ 1. infinitiivin latiivi	2	8	3	3	1	8	3	5	14	2	49	
Permiss. LV	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0,3
Finaalinen LV	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
Kvantum-LV	0	1	1	1	0	4	0	1	3	1	12	3,6
Temp. LV yht.	1	0	0	0	0	4	1	1	3	2	12	3,6
<i>mennessäni</i>	1	0	0	0	0	4	1	1	3	1	11	3,3
<i>mentyäni</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0,3
Modaaliset LV:t ja rak. yht.	2	1	4	4	4	5	6	6	1	8	41	12,4
<i>mennen</i>	0	0	0	1	0	0	0	0	1	1	3	0,9
<i>x:stä alkaen</i>	1	0	0	3	3	2	0	1	0	5	15	4,5
<i>menemättä</i>	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	0,6
<i>jäi menemättä</i>	1	1	0	0	0	1	1	1	0	2	7	2,1
<i>lukuun ottamatta</i>	0	0	4	0	1	2	3	4	0	0	14	4,2
Referatiiviset LV:t yht.	2	2	3	1	3	6	0	2	6	0	25	7,6
<i>tiedän meneväni</i>	0	1	1	0	1	4	0	2	1	0	10	3,0
<i>näky menevän</i>	2	1	2	1	2	2	0	0	5	0	15	4,5
<i>määrätään poistettavaksi</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
Fortiitiivinen LV	4	12	2	7	2	3	2	3	4	5	44	13,3
saa tehtyä/tehdyksi	0	1	0	2	0	2	0	1	1	1	8	2,4
Kvasirakenne	0	1	0	3	0	0	0	0	0	0	4	1,2
Agenttipartisiippi	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	2	0,6
Partisiipit lauseenjäs. yht.	5	11	6	8	7	10	3	5	8	12	75	
1. partisiippi prdvina	0	1	3	4	2	5	1	2	4	3	25	
2. partisiippi prdvina	1	2	0	0	0	0	0	0	2	1	6	
1. partisiippi advlina	0	3	0	1	0	1	1	2	3	2	13	
2. partisiippi advlina	1	4	0	2	1	4	1	0	0	1	14	
1. partisiippi objektina	1	0	2	0	2	0	0	1	0	0	6	
2. partisiippi objektina	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
1. partisiippi subjektina	2	1	1	1	1	0	0	0	0	5	11	
2. partisiippi subjektina	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	
Nominaalirakenteet yht.	24	78	40	55	31	82	53	42	62	63	530	
Lauseenvastikkeet yht.	14	57	23	37	18	56	33	25	32	35	330	

Taulukko 4. Työikäisten naisten nominaalirakenteet.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Yht.	%
Nesessiiviset LV:t yht.	29	17	10	7	14	15	14	11	10	11	138	52,1
<i>täytyy mennä</i>	18	2	3	4	6	8	0	3	0	1	45	17,0
<i>pitää mennä</i>	7	8	3	2	2	2	5	2	7	3	41	15,5
<i>tarvitsee mennä</i>	0	0	1	0	0	1	0	3	1	0	6	2,3
<i>kuuluu ym. mennä</i>	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0,4
<i>on pakko/hyvä mennä</i>	1	3	1	1	0	1	3	2	0	4	16	6,0
<i>on mentävä</i>	3	4	2	0	6	3	6	0	2	3	29	10,9
<i>ei ole menemistä</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
subst.+ 1. infinitiivin lat.	1	3	2	1	1	4	0	4	1	2	19	
adj. + 1. infinitiivin latiivi	4	1	0	8	1	0	2	1	2	8	27	
Permiss. LV	0	2	0	0	1	0	0	0	0	0	3	1,1
Finaalinen LV	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
Kvantum-LV	0	1	2	2	1	4	1	0	0	0	11	4,2
Temp. LV yht.	1	2	3	0	0	3	1	1	3	2	16	6,0
<i>mennessäni</i>	1	2	3	0	0	3	1	1	3	2	16	6,0
<i>mentyäni</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
Modaaliset LV:t ja rak. yht.	2	7	6	1	4	2	0	2	3	2	29	10,9
<i>mennen</i>	0	0	2	0	0	0	0	0	0	1	3	1,1
<i>x:stä alkaen</i>	1	3	1	0	1	2	0	1	2	1	12	4,5
<i>menemättä</i>	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	3	1,1
<i>jäi menemättä</i>	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	3	1,1
<i>lukuun ottamatta</i>	0	3	3	0	0	0	0	1	1	0	8	3,0
Referatiiviset LV:t yht.	1	0	2	0	1	1	1	0	0	2	8	3,0
<i>tiedän meneväni</i>	0	0	1	0	0	0	1	0	0	1	3	1,1
<i>näkyvä menevän</i>	0	0	1	0	1	1	0	0	0	0	3	1,1
<i>määrätään poistettavaksi</i>	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	0,8
Fortuitiivinen LV	4	4	2	0	1	18	10	3	2	3	47	17,7
saa tehtyä/tehdyksi	2	0	1	0	2	0	3	1	0	0	9	3,4
Kvasirakenne	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
Agenttipartisiippi	0	1	1	0	0	0	0	0	1	1	4	1,5
Partisiipit lauseenjäs. yht.	10	14	6	5	17	8	4	3	4	12	83	
1. partisiippi prdvina	1	6	1	2	3	3	2	3	2	6	29	
2. partisiippi prdvina	2	5	1	1	2	1	1	0	1	2	16	
1. partisiippi advlina	2	1	0	0	2	2	0	0	0	1	8	
2. partisiippi advlina	4	1	1	1	3	1	1	0	1	1	14	
1. partisiippi objektina	0	0	0	0	2	0	0	0	0	1	3	
2. partisiippi objektina	1	0	1	0	0	1	0	0	0	0	3	
1. partisiippi subjektina	0	0	0	1	4	0	0	0	0	1	6	
2. partisiippi subjektina	0	1	2	0	1	0	0	0	0	0	4	
Nominaalirakenteet yht.	56	59	41	25	47	57	36	28	29	45	423	
Lauseenvastikkeet yht.	39	34	27	10	24	43	30	18	19	21	265	

Taulukko 5. Työikäisten miesten nominaalirakenteet.

	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	Yht.	%
Nesessiiviset LV:t yht.	7	17	7	15	23	9	15	19	6	13	131	48,5
<i>täytyy mennä</i>	3	10	0	6	1	6	9	1	2	6	44	16,3
<i>pitää mennä</i>	4	7	0	4	16	1	5	12	3	3	55	20,4
<i>tarvitsee mennä</i>	0	0	0	0	1	0	0	5	1	2	9	3,3
<i>kuuluu ym. mennä</i>	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	2	0,7
<i>on pakko/hyvä mennä</i>	0	0	0	4	0	0	0	0	0	0	4	1,5
<i>on mentävä</i>	0	0	6	1	5	2	1	0	0	1	16	5,9
<i>ei ole menemistä</i>	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0,4
subst.+ 1. infinitiivin lat.	0	2	0	1	2	2	2	3	0	2	14	
adj. + 1. infinitiivin latiivi	0	6	2	1	2	1	3	3	7	3	28	
Permiss. LV	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0,4
Finaalinen LV	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
Kvantum-LV	2	0	1	0	1	4	1	1	0	0	10	3,7
Temp. LV yht.	1	1	1	1	1	0	1	2	2	0	10	3,7
<i>mennessäni</i>	1	0	1	0	1	0	1	2	2	0	8	3,0
<i>mentyäni</i>	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	2	0,7
Modaaliset LV:t ja rak. yht.	1	4	4	6	4	2	7	0	3	1	32	11,9
<i>mennen</i>	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0,4
<i>x:stä alkaen</i>	1	0	3	0	2	2	6	0	0	1	15	5,6
<i>menemättä</i>	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	2	0,7
<i>jäi menemättä</i>	0	3	0	2	0	0	0	0	1	0	6	2,2
<i>lukuun ottamatta</i>	0	1	1	4	0	0	0	0	2	0	8	3,0
Referatiiviset LV:t yht.	1	1	2	2	1	1	1	1	0	0	10	3,7
<i>tiedän meneväni</i>	1	1	1	0	0	0	1	0	0	0	4	1,5
<i>näkyä menevän</i>	0	0	1	2	1	1	0	1	0	0	6	2,2
<i>määrätään poistettavaksi</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
Fortiivinen LV	8	2	6	12	1	1	14	6	5	8	63	23,3
saa tehtyä/tehdäksi	3	1	0	0	0	0	1	0	1	1	7	2,6
Kvasirakenne	0	0	1	0	1	0	0	0	0	1	3	1,1
Agenttipartisiippi	0	0	2	0	1	0	0	0	0	0	3	1,1
Partisiipit lauseenjäs. yht.	8	8	6	8	9	1	3	5	5	5	58	
1. partisiippi prdvina	3	5	2	2	2	1	2	4	4	3	28	
2. partisiippi prdvina	2	1	2	1	1	0	0	0	0	0	7	
1. partisiippi advlina	2	1	0	2	1	0	0	2	0	1	9	
2. partisiippi advlina	1	1	2	1	2	0	0	0	1	1	9	
1. partisiippi objektina	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	2	
2. partisiippi objektina	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
1. partisiippi subjektina	0	0	0	0	3	0	1	0	0	0	4	
2. partisiippi subjektina	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Nominaalirakenteet yht.	32	46	36	52	50	23	55	42	32	35	403	
Lauseenvastikkeet yht.	23	26	24	36	33	17	40	30	17	24	270	

Taulukko 6. Eläkeikäisten naisten nominaalirakenteet.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Yht.	%
Nesessiiviset LV:t yht.	22	9	13	45	17	29	22	15	17	10	199	77,7
<i>täytyy mennä</i>	2	2	7	29	8	16	6	2	3	5	80	31,3
<i>pitää mennä</i>	18	6	3	9	1	7	12	5	8	4	73	28,5
<i>tarvitsee mennä</i>	2	0	2	0	6	4	0	3	2	0	19	7,4
<i>kuuluu ym. mennä</i>	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	2	0,8
<i>on pakko/hyvä mennä</i>	0	0	0	0	2	2	1	3	2	1	11	4,3
<i>on mentävä</i>	0	1	1	5	0	0	3	2	2	0	14	5,5
<i>ei ole menemistä</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
subst. + 1. infinitiivin lat.	0	3	1	0	2	1	2	1	1	0	11	
adj. + 1. infinitiivin lativi	1	5	1	2	3	0	6	2	1	0	21	
Permiss. LV	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0,4
Finaalinen LV	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
Kvantum-LV	0	2	1	0	0	0	0	0	1	1	5	2,0
Temp. LV yht.	4	1	0	3	1	3	0	1	3	2	18	7,0
<i>menessäni</i>	3	1	0	3	1	3	0	1	3	2	17	6,6
<i>mentyäni</i>	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0,4
Modaaliset LV:t ja rak. yht.	1	1	0	2	1	0	0	0	3	1	9	3,5
<i>mennen</i>	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	0,8
<i>x:stä alkaen</i>	0	0	0	2	1	0	0	0	0	0	3	1,2
<i>menemättä</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
<i>jäi menemättä</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
<i>lukuun ottamatta</i>	0	1	0	0	0	0	0	0	3	0	4	1,6
Referatiiviset LV:t yht.	0	1	0	0	1	0	0	0	2	1	5	2,0
<i>tiedän meneväni</i>	0	1	0	0	0	0	0	0	1	1	3	1,2
<i>näkyä menevän</i>	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	2	0,8
<i>määrätään poistettavaksi</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
Fortutiivinen LV	0	0	1	0	0	6	1	1	1	1	11	4,3
saa tehtyä/tehdäksi	1	0	0	4	0	0	0	0	0	1	6	2,3
Kvasirakenne	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0,4
Agenttipartisiippi	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0,4
Partisiipit lauseenjäs. yht.	2	3	6	0	2	7	4	3	7	3	37	
1. partisiippi prdvina	2	1	1	0	0	2	0	0	5	0	11	
2. partisiippi prdvina	0	1	3	0	0	1	1	0	1	0	7	
1. partisiippi advlina	0	1	0	0	1	4	1	0	1	2	10	
2. partisiippi advlina	0	0	1	0	1	0	1	3	0	0	6	
1. partisiippi objektina	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
2. partisiippi objektina	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
1. partisiippi subjektina	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	2	
2. partisiippi subjektina	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	
Nominaalirakenteet yht.	33	26	23	59	28	47	35	23	39	21	334	
Lauseenvastikkeet yht.	29	14	15	55	20	39	23	17	27	17	256	

Taulukko 7. Eläkeikäisten miesten nominaalirakenteet.

	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	Yht.	%
Nesessiiviset LV:t yht.	8	19	15	21	27	16	10	11	9	8	144	55,4
<i>täytyy mennä</i>	1	4	5	13	6	4	0	0	2	3	38	14,6
<i>pitää mennä</i>	5	11	8	4	10	5	8	7	5	4	67	25,8
<i>tarvitsee mennä</i>	0	2	2	1	4	3	0	2	1	0	15	5,8
<i>kuuluu ym. mennä</i>	1	0	0	1	1	0	0	0	0	0	3	1,2
<i>on pakko/hyvä mennä</i>	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	2	0,8
<i>on mentävä</i>	1	2	0	2	4	4	2	2	1	1	19	7,3
<i>ei ole menemistä</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
subst. + 1. infinitiivin lat.	1	1	2	2	0	1	1	0	0	0	8	
adj. + 1. infinitiivin latiivi	0	2	0	3	0	4	1	3	1	0	14	
Permiss. LV	1	0	0	0	1	2	0	0	1	0	5	1,9
Finaalinen LV	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0,4
Kvantum-LV	1	2	0	1	2	1	4	0	3	0	14	5,4
Temp. LV yht.	10	2	5	1	2	1	4	1	1	0	27	10,4
<i>mennessäni</i>	10	2	5	1	1	1	4	1	1	0	26	10,0
<i>mentyäni</i>	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0,4
Modaaliset LV:t ja rak. yht.	8	1	2	1	1	0	1	0	0	1	15	5,8
<i>mennen</i>	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	1,2
<i>x:stä alkaen</i>	4	1	2	1	0	0	1	0	0	1	10	3,8
<i>menemättä</i>	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0,4
<i>jäi menemättä</i>	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0,4
<i>lukuun ottamatta</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
Referatiiviset LV:t yht.	0	1	1	0	0	0	0	1	2	4	9	3,5
<i>tiedän meneväni</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	3	1,2
<i>näkyä menevän</i>	0	1	1	0	0	0	0	1	2	1	6	2,3
<i>määrätään poistettavaksi</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
Fortuitiivinen LV	2	3	1	2	3	3	4	7	3	2	30	11,5
saa tehtyä/tehdyksi	0	0	3	0	1	2	0	0	0	0	6	2,3
Kvasirakenne	0	1	1	0	0	2	2	0	0	0	6	2,3
Agenttipartisiippi	0	0	0	2	1	0	0	0	0	0	3	1,2
Partisiipit lauseenjäs. yht.	1	6	7	4	1	0	4	8	1	0	32	
1. partisiippi prdvina	0	3	1	0	0	0	0	3	1	0	8	
2. partisiippi prdvina	1	2	0	2	0	0	0	0	0	0	5	
1. partisiippi advlina	0	0	3	1	1	0	0	3	0	0	8	
2. partisiippi advlina	0	0	3	1	0	0	2	0	0	0	6	
1. partisiippi objektina	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
2. partisiippi objektina	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
1. partisiippi subjektina	0	1	0	0	0	0	2	1	0	0	4	
2. partisiippi subjektina	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	
Nominaalirakenteet yht.	40	39	40	38	40	32	32	31	21	16	329	
Lauseenvastikkeet yht.	30	29	29	28	38	27	25	20	19	15	260	

Kartta: Muoto-opin arkiston aineistosta tutkimukseen valittujen keruupitäjien ja Jyväskylän sijainti.

Piirretty Lauri Kettusen Murrekartaston karttapohjaa mukailleen.

1 = Jyväskylä	11 = Saarijärvi	20 = Pieksämäki
2 = Virrat	12 = Sumiainen	21 = Nurmes
3 = Ruovesi	13 = Uurainen	22 = Pielisjärvi
4 = Kuru	14 = Laukaa	23 = Kangasniemi
5 = Teisko	15 = Pyhäjärvi	24 = Hirvensalmi
6 = Kangasala	16 = Siilinjärvi	25 = Mikkelin mlk
7 = Sääksmäki	17 = Vesanto	26 = Ristiina
8 = Keuruu	18 = Vehmersalmi	27 = Savitaipale
9 = Pihtipudas	19 = Leppävirta	
10 = Karstula		

